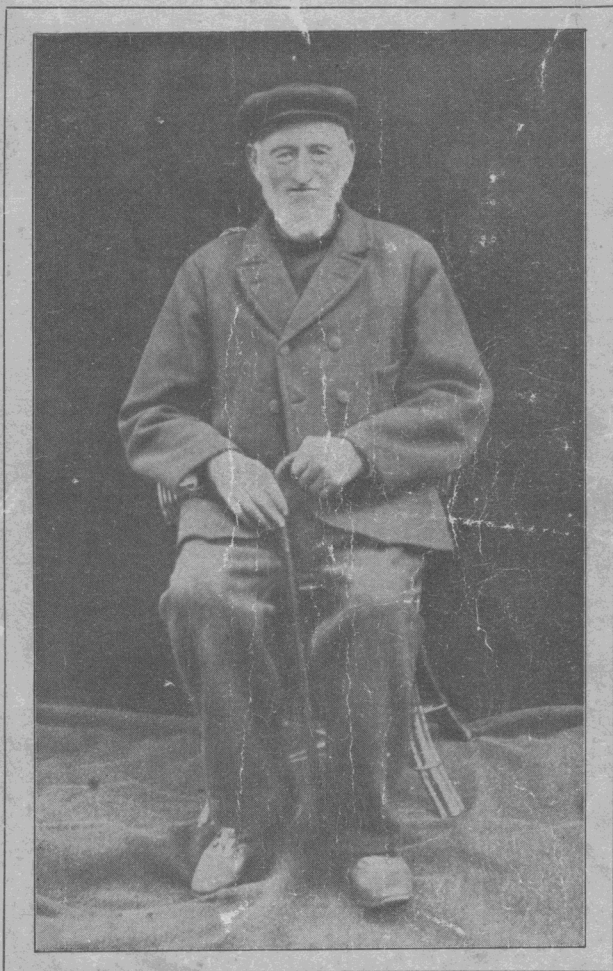

VETERANHISTORIER

FRA 1864

SAMLET OG UDGIVET AF J. JACOBSEN

I KOMMISSION HOS
DAVID CHRISTENSEN, KJELLERUP

1914

VETERANHISTORIER FRA 1864

VETERANHISTORIER
FRA 1864
SAMLET OG UDGIVET AF
J. JACOBSEN
SILKEBORG
SILKEBORG NY BOGTRYKKERI - JOHANSEN
& JORGENSEN
1914

HAKON LAURITZEN.

I.

Jeg er født 1839 i Brede, Lyngby Sogn, Sokkelund Herred. 1861 blev jeg udskrevet til Infanterist paa Session i Viborg, og i Foraaret 1863 blev jeg indkaldt til Tjeneste i Altona, hvor jeg laa i Garnison indtil Jul. Jeg blev tildelt 20. Bataillons 4. Kompagni med Nr. 241. Senere blev jeg forfremmet til Underkorporal, og ved Krigens Udbrud blev Bataillonens fordoblet og Afdelingen blev kaldt 20. Regiment.

Den 25. Juli 1863 var der stort Opløb og Tummel i Al-tona. Aarsagen dertil var, at Øvrigheden havde forbudt Befolkningen at lægge Kranse paa de faldne Insurgenter Grave. Optøjerne varede i 3 Dage. Store Skarer drog skraalende og syngende igennem Gaderne, der var en Brølen og Spektakel, saa jeg har aldrig kendt Magen, og undertiden var Gaden

— „Königsstrasse" helt sort af Mennesker, hvoraf en stor Del dog var fra Hamborg. Der blev lavet Optøjer uden for Embedsmændenes Boliger; men Politiet kunde intet udrette. Saa blev Soldaterne kommanderet ud, baade Fodfolk og Rytteri, der nok kunde drive Skaren hen til Hamborg Port; men den kom straks igen tilbage ad andre Veje. Det gik ogsaa over til Haandgribeligheder, og en Sjover fik Hovedet kløvet af et Sabelhug. Saa maatte Stadens Borgere selv tage Affære, idet de tog et hvidt Bind om Armen, agerede selv Politi, og der blev igen skaffet Ro og Orden til Veje.

I August Maaned var der Kongerevy ved Dannevirke, og 20. Bataillon fik Ordre til at være med. Der var en lang Marschtur fra Altona, vistnok omtr. 12 Mil; det var meget varmt, og mine Fødder blev saa ørrine, der var store Vabler paa dem, saa jeg maatte hoppe som en Skade, da vi marscherede gennem Rendsborg, paa den ujævne, toppede Brolægning. Vi holdt Hvil ved Byen, og der blev spurgt, om der var syge Folk iblandt, som ikke kunde holde Marschen ud, saa maatte de blive indlagt paa Sygehuset i Rendsborg. Nævnte Sygehus var for Resten meget ilde berygtet for sin slette Forplejning. Soldaterne blev altid snart raske der, plejede man at sige. Men ikke desto mindre var vi dog tolv, der meldte os syge den Dag. Vi gik saa hen ad Gaden efter Sygehuset, og imens forberedte vi os til dette kedelige Ophold ved under Vejs at forsyne os med Franskbrød, Brændevin og andre rare Sager, som Sygehuset naturligvis ikke opvartede med, og som saa dejligt kunde puttes ind under Madrasserne i Sengene. Medens vi gik hen ad Gaden, lagde vi Mærke til en pæn, ældre Herre, der gik bagefter os og, som vi nok syntes, smaalo lidt af os. Da vi saa var kommen ind paa Sygehuset og havde faaet os selv og vore gode Sager anbragt i Sengene, kom den samme Herre ind til os; det var Overlæge Baumann, for Resten en meget flink og venlig Mand, der saa undersøgte vore Svagheder. Jeg fik Ordre til at ligge med vaade Omslag paa mine ømme, ophovnede Fødder. Jeg skulde blive liggende i 14 Dage; men da de 8 var gaaet, bad jeg om at blive udskrevet, da jeg gerne vilde med til Kongerevyen. Jeg og nogle flere fik da ogsaa Lov til at slippe, og vi traskede saa af Sted efter Slesvig, hvor vi skulde melde os

paa Kommandantskabets Kontor. I den Tid, vi havde ligget paa Sygehuset, var det blevet Regnvejr.

Ved Ankomsten til Slesvig traf vi paa vor Kaptain, der lod til at have meget travlt og saa noget forstyrret og bøs ud. Vi gjorde Honnør og meldte os til ham ; men han tiltalte os i en barsk Tone og spurgte, om vi troede, han var Kommandantskabets Kontor, og imens skyndte han sig videre. Vi undredes over, hvad der kunde være hændet den ellers saa flinke og gode Mand ; men vi skulde snart erfare det af Kammeraterne. Medens vi havde ligget og gasset os paa Sygehuset, var der blevet udleveret noget daarligt, oldent Brød til Mandskabet, der sammen med det indtrufne fugtige Vejr havde bevirket, at Maverne hos mange var blevet rent tossede, og blandt dem var den stakkels Kaptain. Straks, da vi havde hørt Fortællingen, blev der leet af den ; men senere fik vi noget andet at vide.

Regnvejret tog noget af Glansen fra Kongerevyen; men det var dog et stolt Syn at se Kongen og Grevinde Danner omgivet af den glimrende Stab. Frederik den 7. var en stolt Kongeskikkelse at se paa, som han sad der paa den høje, hvide Hest, med sin gyldne Hjelmskjold og de lange, gule Handsker. 20. Bataillon marscherede lige bag efter Fodgarden, og det gik godt efter den smukke Musik med sit Fløjtespil. Efter Revyen marscherede vi tilbage til Altona.

II.

Den 24. Decbr., altsaa Juleaften, var jeg paa Vagt, og da rykkede de tyske Forbundstropper ind i Altona for at fortrænge os. Medens vi marscherede ud, var der opstillet to danske Kanoner i „Königstrasse“ ; men efterhaanden kom det ene slesvigholstenske Flag ud efter det andet rundt omkring i Gaderne.

Vi ankom til Slesvig Nytaarsdag, og 20. Bataillon, der nu var blevet til 20. Regiment, blev saa indkvarteret i Hadeby, hvor vi laa indtil 1. Februar. I den Tid gik vi paa Arbejde ved Dannevirke eller saa paa, hvorledes den tykke Is paa Slien blev savet og hugget i Stykker af Fiskere eller andet lejet Mandskab. Der skulde laves en isfri Rende, der skulde stoppe Fjendens altfor hurtige Fremtrængen.

Den 1. Februar marscherede 20. Regiment ud til Kongs-høj, hvor vi blev indkvarteret i to Gaarde. Ved Ankomsten blev der kommanderet „Holdt“ og „Lad Gevær“, og der blev uddelt Feltraab for Alvor. Vi saa os saa lidt omkring paa den Gaard, hvor jeg skulde være. Ejeren og hans Familie var borte; vi saa kun Kreaturerne og et Par Tjenestefolk.

Om Aftenen Kl. 11 maatte vi stille igen for at modtage nyt Feltraab. Da vi var færdige dermed, bad min Sidekammerat, en Smed, mig om at følge med sig. Jeg fulgte ogsaa med, men kunde ikke straks begribe, hvad Manden vilde. Han førte mig saa ind paa en lille Toft, der laa lidt af sides og var omgivet af et højt Risgærde. Inde paa Toften blussede et lille Baal, hvorved der stod tre Dragoner, som var i Færd med at koge Suppe paa et Par Høns og et Faarelaar, som de ved at undersøge Lokaliteterne havde fundet paa Gaarden. Der var stor Glæde over det herlige Maaltid, vi nu skulde til at nyde; men saa opdagede vi, at der manglede Skeer til at søbe med. Der blev saa sendt en Mand op til Gaarden for at finde noget, der kunde bruges til at køre ind med. Men da Vedkommende ikke kunde faa fat paa andet, tog han Underkopperne ft a Urtepotterne i Vinduerne. Suppen var meget varm og saa fed, at

jeg aldrig har smagt saa fed en Suppe, hverken før eller senere. Da saa Suppen var spist, og vi skulde i Lag med Hønsene, gjorde vi til vor store Skræk og Forbavselse den Opdagelse, at Dyrene nok var gjort pænt i Stand udvendig, men man havde glemt at skære dem op og tage Indmaden ud. Den Omstændighed gjorde jo rigtig nok et Skaar i Glæden. Dagen efter lagde jeg Mærke til, at Gryden eller Kedlen, vi havde benyttet til Kogning, saa meget uappetitlig ud.

Da vi næste Morgen stillede, holdt vor Løjtnant en meget streng Tale til os. „Der er stjaalet Høns i Nat," sagde han, „I maa skamme Jer! Havde det været i Fjendens Land, var det saa som saa ; men her er det simpelthen Tyveri, og faar jeg fata paa Vedkommende, skal de faa den haardeste Straf!" Vi var naturligvis uskyldige og kunde intet oplyse. Senere blev Sagen opklaret saaledes, at det var Dragonerne, der, da de sleb Sablerne om Eftermiddagen, havde prøvet dem paa Hønsene, som gik omkring dem.

Den 2. Februar var vi paa Vagt omkring Kirke og Kro i Hadeby. Om Natten fik vi Lov til at gaa ind i en Kostald, da det var koldt og frøs haardt. Vi laa nogle i en Gang foran Køerne, og da det var mørkt, tog jeg mig ikke i Agt, men kom for nær til en Ko, der hug mig i Enden med Hornene. Jeg gav et Brøl, medens jeg styrtede frem, traadte paa og faldt over et Par Kammerater, der straks troede, at der var en Tyr løs.

Den 3. Febr. kæmpede 20. Regiment ved Bustrup med Østerrigerne. Om Aftenen paa Vagten var jeg saa træt, at jeg lagde mig ned og var falden i Søvn, hvis ikke en Løjtnant havde jaget mig op.

Den 5. Februar fik vi udleveret Naturalforplejning, Beskøjter og Kød, og om Eftermiddagen kogte vi Suppe. Men om Aftenen Kl. 7 sagde Løjtnanten til os: „Nu kan I kaste Suppen væk; men Kødet kan I tage med, hvis I lyster." Vi samledes saa ude paa Chauseen hvert Korporalskab for sig. Ude paa Markerne i den hvide Sne kunde vi se en Mængde sorte Punkter, det var Skyttekæden, som trak ind efter. Medens vi stod og smaasnakkede om, hvad dette skulde betyde, lød der en Stemme, som sagde: „Bare det dog ikke skulde koste for meget Blod i Nat." Da sank Modet hos os, og vi tav stille. Som vi stod kom to civile Personer gaaende, og der blev straks raabt: »Spioner! Grib dem!" Det gav et Sæt i os. Ordet Spion havde en gyselig Klang i vore Øren. De to Personer blev ogsaa grebet og ført med efter Flensborg. Hvad der siden blev af dem, ved jeg intet om.

Vi marscherede saa ligefrem ind i Slesvig By, hvor det vrimlede med Militær af alle Vaabenarter. Vinduerne var oplyste. Vi gik ud efter Gottorp Slot, men drejede saa op med Landevejen efter Flensborg. Vi holdt Hvil ved Isted Kro. Det var stærkt Snevej, og Vejene var speilglatte. 1. Regiment rykkede frem og marscherede forbi os, saa vi kom til at danne Bagtrop. Det var saa hen paa Formiddagen, vi var naaede til Smedeby, der faldt Skud, og der blev raabt, at Fjenden gik paa. Der kom en Adjutant med Melding om, at nogle hvide Husarer var i Fremrykning. Ved Vejen stod der en Kanon og en Krudtkarre. „De to Dele maa reddes," sagde vor Løjtnant, „de hvide Fyre skal I ikke være bange for ; men I maa ikke fyre, før jeg siger til." I en Fart blev der bragt seks Heste til Stede, og baade Kanonen og Karren blev kørt væk. Vi lagde os langs med Vejen. En Deling Dragoner blev sendt ud for at møde

Fjenden; men de blev sprængt tilbage af Husarerne, der kom farende og affyrede deres Karabiner. Vi skød altfor tidlig, saa vi kun fik Ram paa nogle faa af dem, medens de andre hurtigt gjorde omkring og var borte i en Fart. Der forefaldt ved den Lejlighed et ret pudsig Optrin. En af Husarerne red ind paa en af vore Bataillonschefer, en ældre Mand, der havde en tyk Faareskindspels og laadden Hue paa, og huggede løs paa ham. Men Sablen kunde ikke rigtig bide gennem Pelsen. Vi turde ikke skyde af Frygt for at ramme Officeren. Saa red en af Dragonerne saa haardt ind paa Tyskeren, at Hestene faldt under dem begge to. Husaren blev nu først rigtig klar over Stillingen, rakte sin Sabel til Dragonen og gav sig til Fange. Nu maatte vi se at komme af Sted for ikke at blive omringet og taget af Fjendens Infanteri. Ved Sankelmark gik vi igennem 1. Regiment og marscherede til Flensborg. Klokken slog 11, da vi kom til Flensborg. Marschen fra Slesvig havde taget 24 Timer. Idet vi gjorde Holdt, kom der en Ordonans med Bud om, at vi skulde paa Feltvagt; men vi erklærede, at vi var altfor trætte og udmattede til, at dette kunde lade sig gøre.

Jeg og nogle flere gik ind i en Hytte, der laa lidt uden for Byen, hvor vi fik en Kop varm Kaffe. Det var mageløst, saa den Kop Kaffe gjorde godt. Jeg var lige ved at tro, mit Tornister var tabt, saa let følte jeg mig. Idet vi marscherede ind i Byen, stod Folk ned ad Gaden med Smørrebrød, Æbleskiver, øl og andre gode Sager, hvormed de vilde traktere os. Vi kom saa i Kvarter, og jeg trak mine Støvler af for at hvile rigtig godt. Men allerede Klokken 2 blev der blæst Allarm, og saa kneb det med at faa Støvlerne paa i en Fart. Endelig kom vi ud paa Gaden, og Kompagniet blev samlet. Det var et Himmelfog, saa jeg aldrig har kendt Mage, og rundt omkring lød der en Raaben og Brølen. Vi maatte vente en Stund paa vor Kaptain, der boede i et stort Hus lige overfor, hvor jeg laa i Kvarter. Den ulykkelige Mand var ilde stedt. Om Aftenen, da han blev indkvarteret, afleverede han sine Støvler til en Pige, der lovede at smøre dem. Men nu, da der blev blæst til Udrykning, var baade Støvler og Pige borte, og ingen af Delene til at finde nogen Steder. Kaptainen havde imidlertid en Oppasser, der hed Peter, og han fik saa den Ide, at Peters Støvler maaske kunde bruges, og i en Fart fik han disse paa — hvad Peter fik paa Fødderne, ved jeg ikke, maaske et Par Træsko — og endelig kom han ned til Kompagniet, saa vi kunde komme af Sted.

Klokken 2 om Eftermiddagen ankom vi til Graasten. Der blev gjort Holdt foran Slottet, hvor vi spiste Frokost, og man kastede Æbler ud til os. Kaptainen havde faaet Hul paa Vridsterne, da Peters Støvler ikke passede ret godt. Ved Afmarschen fra Graasten satte jeg mig op at køre med en Trainkusk; men det gik mig altfor langsomt; derfor stod jeg af, tog en Stok i Haanden og traskede af Sted efter Sønderborg, hvortil jeg naaede i Mørkningen. — Kongen var da kommen til Byen. — Vi blev en Del indkvarteret i en Oliemølle og laa i noget Hø paa et Loft.

Da jeg Dagen efter sad inde paa et Værtshus og drak. Kaffe, kom nogle af vore Folk trækkende med to Spioner, som de pryglede løs paa af Hjertenslyst. De blev beskyldt for, at de havde fornaglet nogle af Kanonerne i Dybbøl-skanserne.

III.

Et Par Dage efter vor Ankomst til Sønderborg fik to Brigader Ordre om at drage til Fredericia, og deriblandt var ogsaa 20. Regiment. Vi blev sejlet over paa to Dampskibe, et mindre dansk og et stort engelsk, som var lejet. Jeg sejlede med det lille Skib. Da vi kom til Fredericia om Aftenen, var det et frygteligt Snevejr. Den store Damper kunde ikke gaa ind, men maatte vente til om Morgen.

Foreløbig blev jeg indkvarteret hos en reformert Familie, almindelige Arbejdsfolk, men meget flinke og gode Mennesker. Senere blev hele 4. Kompagni indkvarteret i Eksercerhuset, hvor jeg blev syg og maatte melde mig til Kompagniet. Kaptainen sendte mig til Lægen, der saa lidt paa mig og spurgte saa om, hvad jeg fejlede. Ved Siden af ham stod der en Militærarbejder eller Sygepasser med en Krukke amerikansk Olie. Lægen befalede mig saa at gabe, og Sygepasseren hældte mig da en Skefuld Olie i Halsen — det var nok en meget almindelig Kur — og med den Besked kunde jeg vende tilbage til Kompagniet. Jeg beklagede mig til Kaptainen, at det var mig umuligt at gøre Tjeneste, som jeg havde det. Jeg fik saa Lov til at gaa hen i mit gamle Kvarter, hvor jeg kom i Seng og blev plejet godt, indtil jeg blev rask igen; saa kom vi paa Feltvagt ned efter Kolding.

Den 7. Marts stod 20. Regiment ved Stoustrup. Der blev saa meldt, at Fjenden var i Fremrykning fra Kolding, og 4. Kompagni blev saa trukket ud fra Stoustrup. Saa kom General Vilster med sin Stab ridende ud fra Fredericia. Det glimrede i Sollyset, saa Preusserne, der havde deres Kanoner opstillet paa Snoghøj Landevej, fik ondt i Øjnene og sendte en Granat ind i Staben, saa baade Generalen og Stabschefen blev saaret og deres Heste skudt. Vi blev saa drevet ind mod Fredericia, hvor der var Læ under Fæstningens Kanoner; men vi var den Dag Fjenden saa nær, at vi kunde høre, Geværerne blev ladt. Den Dag blev vort 1. Kompagni afskaaret og taget til Fange, og Oppasseren Peter blev skudt.

Preusserne lagde sig nu for Fredericia, og den 19. Marts blev det fortalt, at de vilde storme Fæstningen. 4. Kompagni blev saa trukket ud og laa i Jernstøberiet. En Nat drømte jeg, at jeg saa mig selv ligge blodig og døende paa en Baare. Klokken 6 den samme Morgen kom den første Granat. Vi ilede saa ud under Voldene, medens den ene Granat kom susende efter den anden. Kvinder og Børn flygtede, og Byen blev skudt i Brand flere Steder. Jeg tænkte paa min uhyggelige Drøm og frygtede for at blive skudt. En Kammerat spurgte mig om, hvad der var i Vejen, da jeg imod Sædvane var saa tavs og bleg, og jeg meddelte ham min Frygt. „Aa Skidt," sagde han, „lad os gaa hen og faa en Kaffepunsch." Medens vi nød den omtalte Genstand, sprang der en Granat i Huset, hvor vi sad, og da vi fik os samlet sammen oven paa Forskrækkelsen, var der fire af de Tilstedeværende døde.

Palmesøndag traf jeg min forhenværende Sidekammerat, der havde Nr. 139 og var fra Kragelund. Paa Grund af Sygdom havde han forladt Regimentet i Flensborg, var bleven ført over paa Fyn og havde nu igen givet Møde til Tjeneste. Vi laa ude paa Voldene, jeg med en Trillebør over mig. Saa fik jeg Ordre til at hente Lytteposterne. Paa Vejen traf jeg Nr. 139, der spurgte, om jeg vilde have en fynsk Dram, hvortil jeg svarede: „Ja." I det samme saa jeg Røg ude fra de fjendtlige Stillinger og raabte: „Dæk," der kom en Granat susende, og Nr. 139 blev ramt. Ambulancen kom hurtigt til Stede, og som jeg nu saa ham ligge der, blodig, paa Baaren, kunde

jeg skønne, at min Drøm var gaaet i Opfyldelse. Han døde to Dage efter.

Den 11. og 12. April blev vi ført til Fyn og marscherede til Faaborg, hvorfra vi sejlede til Høruphav, og vi laa paa Als den Nat. Dagen efter marscherede vi ind i Sønderborg med Sang; men saa blev der kommanderet „Holdt" og „Hold inde med Sangen" ; thi Granaterne fra Broager begyndte at spille. Vi marscherede ud mellem Skanserne 6 og 7, hvor vi skulde gøre Tjeneste som Feltvagt. — Den 17. April laa vi op ad et Dige og saa paa Granaterne, der kom susende, og paa Ildebrandene ovre paa Als. Den Dag blev vi trakteret med Bajerskøl fra Brygger Jacobsen.

Den 18. April blev der hentet varmt øl til os fra Sønderborg. Vi var 6 Mand, der satte os ned for at spise en Frokost, som skulde være særlig ekstra, da vi havde faaet fat paa en Daase Sardiner. Medens vi sad og spiste, blev der talt om, hvorledes det kunde gaa, om vi skulde slippe derfra med Livet. En af Kammeraterne, en Skrædder, der havde været vestindisk Soldat, mente, at han var skudfri, da han gik med et beskyttende Middel paa Brystet. Vi andre forlangte at faa dette at se, og Skrædderen trak derfor et Stykke beskrevet Papir frem; men ingen af os kunde læse Skriften. Vi gjorde Løjer med Skrædderen, tog Papiret fra ham og mente, at han havde forskrevet sig til Fanden. — Pludselig kom en Kugle pibende; vi sprang op og ilede til Geværerne, og snart var Kampen i fuld Gang. — Senere fik vi Befaling om at tage Dybbøl Mølle tilbage; men Forsøget mislykkedes. En Del af os blev snart omringet af Preusserne, der raabte, at vi skulde overgive os.

— Det var ned mod Vemmingbund, hvor vi kunde se „Rolf Krake" ligge for os. — Jeg kastede nu et Blik ud over Slagmarken og saa, at de faldne, døde og saarede, laa som Neg, og mange af dem skreg og jamrede sig. Iblandt dem fandt jeg den omtalte Skrædder, der havde faaet en Kugle gennem Læggen paa det ene Ben. Jeg lagde et Bind paa, saa godt jeg kunde, og to Mand hjalp vi ham paa Benene hen til en Læge.

— Imens havde Preusserne faaet Samling paa os; vi blev stillet op i Sektioner, og imellem to Rækker Infanterister, der gik med paasat Bajonet, marscherede vi saa hen ad Flensborgvejen efter Graasten.

Idet vi drog frem, passerede vi Marken, hvor en Del af Preusserne havde smidt Tornystrene, inden de stormede løs paa Skanserne. Marken var helt overstrøet.

IV.

Ved Ankomsten til Graasten — der var et Par hundrede fangne Mand — blev vi om Natten indkvarteret i Kirken. Stolene blev flyttet ud og Gulvet belagt med Halm. Vi kunde nu lægge os til at sove, medens de preussiske Soldater holdt Vagt. En Del af de Fangne sov meget uroligt, idet de fantaserede og raabte i Søvn. Om Morgenen blev vi af de tyske Soldater, der for Resten var meget flinke mod os, opvartede med The og Rundstykker. Derefter blev vi opstillet, og med en Række røde Husarer paa hver Side — de red med spændt Karabin — tre Uhlaner foran og tre bagved, marscherede vi efter Flensborg. Paa Vejen vilde vi gerne knibe ud for at faa noget Vand; men vi blev straks drevet tilbage og maatte holde Marschen ud, saa tørstige vi var.

I Flensborg blev vi ogsaa indkvarteret i en Kirke, hvor Folk fra Byen fik Lov til at beværte os med Mad og Drikke. I Kirken havde vi Besøg af selve Overgeneralen,

den gamle Wrangel, der talte venligt til os og sagde paa saa godt Dansk, at vi let kunde forstaa ham : „I skal ikke være kede af det, I har kæmpet tappert." Det var en lille Mand med langt kridhvidt Haar, der naaede næsten til Skuldrene, og vældig store Epauletter.

Om Morgenens Kl. 6 kørte vi med Ekstratog til Altona, vor gamle Garnisonsby. Byen var flagsmykket — naturligvis med det slesvigholstenske Flag — ikke til Ære for os, men for Sejren ved Dybbøl.

En stor Mængde Mennesker var ude for at se paa os, især i Gaden „Königstrasse", som vi marscherede igennem. I denne Gade boede en Del Smaakaarsfolk, der blandt andet ernærede sig ved at være Soldaterværter. Der havde jeg ogsaa ligget indkvarteret, og blandt Mængden saa jeg min Værtinde, gamle Mutter Lund, en prægtig Kone, der stammede fra Flensborg og var saa dansksindet. Hun var den Gang saa god imod os, der boede hos hende, havde lavet Kaffe til os og betragtet os som sine Børn. Nu stod hun, den gamle, trofaste Sjæl, og saa bedrøvet efter os, og straks, da hun saa mig, raabte hun : „Ach Gott, ach Gott, er De der, og hvor er de andre!" Vi marscherede saa gennem Hamborg og blev indkvarteret i et stort Udvandringshus, nærmest et Skur med Halvtag over, hvor vi laa i Senge med Tæpper. Gamle Mutter Lund kom til os, trøstede os og klagede sig over, at vi var kommen saa uheldigt af Sted. — Om Morgenens, da vi kom op, var det stærkt Solskin, og min Sidekammerat sagde da, idet han betragtede mig: „Føj, hvor Du dog er bleven luset!" Hvertil jeg svarede: „Fej for Din egen Dør først, vi har vist ikke noget at lade hinanden høre i det Stykke." Vi kunde nu rigtig se, hvorledes de næsvisse Smaadyr myldrede paa os. Vi havde rimeligvis faaet dem fra de uldne Tæpper, vi laa med om Natten.

Fra Hamborg blev vi sejlet over Elben, og fra Byen Har-burg blev vi med Ekstratog kørt gennem Hannover til den gamle Fæstning Minden i Landskabet Westfalen, der skulde blive vort Opholdssted i de følgende 4 Maaneder. Minden, der er en lille By efter tyske Forhold, ligger ved Floden Weser og de efter samme benævnte Bjerge, hvori der findes Kul og Erts. Beboerne var ude at tage imod os, og de var meget flinke og elskværdige. Vi blev allesammen, ca. 500 Mand, indkvarteret i to Blok-huse, hvis Tag var dækket med 6 Alen Jord, og fik den første Dag saa meget Øl, vi vilde drikke.

Dagen efter vor Ankomst blev vi fremstillet for Fæstningens Kommandant, der holdt en Tale til os, hvor han lovede, at vi skulde faa det lige saa godt som Fæstningens egne Soldater. „Men," sagde han, „en saadan Forplejning, som de danske Soldater faar, kan vi ikke yde her." Vi fik udleveret et sort Rugbrød hver femte Dag, Risengryn, Ærter, Hestebønner og Flæsk. Om Morgenens blev der kogt to store Kedler Kaffe til os, og med en lille Lerskaal kunde vi saa, hver især, øse op og drikke efter Behag. Kaffen smagte for Resten meget ilde. Vilde vi have anden Forplejning: Smør, Pølse, Tobak og Brændevin, maatte vi selv købe den for vore egne Penge. Vi kunde faa Brev sendt hjem en Gang om Ugen, og de gik frit fra Minden til København. Vi kunde godt faa Tilladelse til at gaa i Byen for at gøre Indkøb. Paa en saadan Tur fulgtes vi som Regel tre Mand og blev ledsaget af en preussisk Soldat, der medførte skarpladt Gevær med paasat Bajonet. Med fem

Mand fulgte to Preussere. Som Regel gik vi ind paa et Værtshus og drak Preusserne fulde. Det blev saa forbudt dem at gaa ind med os, og saa maatte de nøjes med at staa udenfor medens vi fik os en Omgang.

Vor daglige Syssel bestod som Regel i at udføre Jordarbejde paa Voldene. Underkorporalerne maatte læsse Trillebørene, og de menige Soldater køre dem væk, medens Officerer og Underofficerer var fri.

Blandt de fangne danske Officerer var Helten fra Skanse Nr. 2, Løjtnant Anker, der var os til megen Glæde og Fornøjelse. Han skaffede os et Spil Kegler, Kirsebær, Cigarer og forskellige andre Ting, der kunde opmuntre og fornøje os i det triste Fangenskab. Han fik endogsaa udvirket, at vi fik fri den 5. Juni og Tilladelse til at fejre Grundlovsfest.

En Dag fik vi Lov til at foretage en Udflugt i Skoven og Bjergene allesammen. Vi blev bevogtet af et Kompagni preussiske Soldater, men for Resten til Dels overladt til os selv, saa der blev ikke dannet Kæde om os. Inde i Bjerggruberne saa vi, hvorledes Ertsen blev hugget løs og skovlet i Trærender, hvori den løb ned til Smelteovnen. Det var en meget interessant og fornøjelig Udflugt i den skønne Bjergegn. Men ogsaa der havde vi en „Slange". For at Glæden og Nydelsen kunde blive rigtig fuldkommen havde vi medført et Par Ankre Rom, og det endte med at to Mand af hver Nation, to Fanger og to Bevogtere blev saa plakatfulde, at de maatte have „Brudepiger" til at følge sig. Da Kaptajnen opdagede Drikkeriet, og hvorledes det var fat med de fire Gutter, blev han saa vred, at der øjeblikkelig blev givet Befaling til Hjemmarsch. Ved Ankomsten til Fæstningen blev de to Danskere puttet ind paa Sygehuset, idet Kaptajnen sagde: „Jeg vil ikke gøre Danskerne den Skam at overgive dem til Straf" — enkelte af os blev dog straffet ved anden Lejlighed — men de to tyske Syndere blev derimod straffet med Fængsel paa Vand og Brød. Vi Danskere besluttede imidlertid selv at straffe vore egne Syndere med en Bænketur. I Fæstningens Kassematter var der indespærret Slaver. Vi saa dem gaa ud om Dagen, lænkede sammen to og to, de var klædt i gammelt, kasseret Soldatertøj og saa meget elendige ud; de besørgede Gadefejning og lignende Arbejde.

Sidst i August blev vi allesammen udleveret og hjemsendt. Vi kørte med Ekstratog til Lybek over Liineborg, hvor vi var ude, saa paa Saltværket og blev beværtet med Smørrebrød. I Lybek stod vi ud af Toget, fik udleveret Flæsk og Franskbrød; hvorefter vi marscherede til Travemiinde, og der gik vi ombord paa to danske Krigsskibe, den ene var »Niels Juel*, der sejlede os til København. Vi gik i Land ved Toldboden, hvor en Mængde Mennesker tog imod os. De dannede Espalier, og medens vi passerede, raabte de til os: „Hvor er Geværerne!" Vi svarede: „Dem lader vi i. Regiment hente," og saa blev der ikke talt mere om den Sag.

I to Dage laa vi indkvarteret i Kolerabarakkerne ude ved Voldene; saa blev vi hjempermitteret. Ved Permissionen maatte vi aflevere vort gode Tøj og fik i Stedet noget meget simpelt Militærtøj til Hjemrejsen. Jeg for min Part fik en Trøje der var saa kort, at den ikke kunde naa sammen med Benklæderne. Vi blev saa sejlet til Aarhus, hvor det vrimlede med Preusser; derfra kørte jeg med en Gaardmand til Røgen og marscherede videre til Viborg, hvor jeg i Anlæget mødte mine Forældre, som ikke kunde kende mig, saa mager og afpillet var jeg kommen til at se ud.

JOHS. P. SØRENSEN.

I.

Jeg er født 1836 i Falle Skovhus, Finderup Sogn, Nørlyng Herred — det Skovhus, nu en almindelig Bondegård, hvor Erik Glipping, efter hvad Sagnet fortæller, skal have været inde St. Cæcilie Nat 1286, inden han fandt sin Død i Finderup Lade. — Jeg blev i 1858 udskrevet paa Session i Viborg til Konstabel, indkaldt til Tjeneste i Rendsborg i Maj 1859 og blev hjempermitteret i August 1860. I 1861 blev der truet med Krig; jeg blev derfor igen indkaldt til Rendsborg og laa der i 4 Maaneder.

I Decbr. 1863 blev jeg indkaldt for tredie Gang og mødte sammen med andre Kammerater i Slesvig, hvor vi fik udleveret Mundering og Vaaben. Det kneb med at faa Tøj nok. Jeg for min Part fik en Underkorporalsfrakke, som jeg naturligvis maatte sprætte Snorene af. Vi blev saa indkvarteret forskellige Steder i Slesvig By; det var for det meste daarlige Kvarter og Befolkningen var meget tysksindet. En Tid laa vi en Bydel, der kaldes Frederiksberg, hos en Mand, der havde været dansk Soldat i flere Aar.

Medens vi laa der paa Frederiksberg hændte der noget med os, der viser, hvad Krigs- og Soldaterli vet ogsaa kan føre med sig, nemlig Drikkeri og anden Raahed, og hvorledes Mennesker, der ellers til daglig Brug er skikkelige og ædruelige, kan blive rasende og faa ligesom en Slags Bersærkegang. En Dag da vi, nogle Konstabler, var til Eksercits eller paa Arbejde i Skanserne ved Dannevirke, havde nogle Infanteri-underkorporaler drillet os og spillet overlegne. Vi blev naturligvis fornærmede, og nogle af os blev enige om, at de Herrer Underkorporaler skulde have Prygl om Aftenen. Da vi kom hjem, gik vi hen i Infanteriets Marketenderi, hvor vi ventede at træffe dem; men de kom ikke, og efter at have sat adskillige halve Pægle Brændevin til Livs, blev vi Kl. 9 vist ud af Marketenderiet. Derfra gik vi hen i vort eget Marketenderi, hvor vi spiste og fortsatte med Drikkeriet, indtil vi Kl. I ogsaa blev vist ud der. Da vi kom ud paa Gaden og gik hjem efter vore Kvarter, var vi meget lystige og oplagte til Løjer. En af Kammeraterne, en Smed fra Herningeggen, tog et tomt Anker, der laa et Sted, og trillede det efter en Natvægter. I Kvartret fortsatte vi med Drikkeriet, og om Morgenens var to af Kammeraterne saa døddrukne, at det var umuligt at faa dem op. Jeg selv var meget ilde tilpas den Dag og havde det fælt med „Tømmermænd“.

Den 5. Februar blev Dannevirke rømmet, og vi marscherede da efter Flensborg ad Kolonnevejen til Chauseen. Vejen var blank og glat. Rytteri og Artilleri holdt eller laa imellem hinanden, en Del Heste var faldne. Der kom saa Gendarmer, som gjorde god Nytte med at rydde til Side, saa de efterfølgende Tropper kunde passere. Vi fulgtes ad to Konstabler. Ved Vejen laa et Bomhus, hvor vi gik ind for at hvile os lidt. Der var allerede en Sergent og en Underkorporal derinde, som laa og sov. Jeg vilde ikke sove; men min Kammerat lagde sig straks ned. Saa kom Brigadekommandøren og hans Adjutant ind, og da de saa os, tog de Sergenten og Underkorporalen og smed dem ud. Jeg gav min Kammerat den samme Behandling, og vi satte os op paa en Vogn, der kørte os efter Flensborg, hvortil vi ankom om Morgenens. Om Eftermiddagen henad Aften sejlede vi fra Flensborg til Sønderborg, hvortil vi

ankom ud paa Natten. Det gjaldt nu om at finde et Kvarter. Vi blev henviste til den saakaldte Sønderborg Ladegaard, hvor det kneb svært med at slippe ind. Jeg laa i en Stald ved Siden af en rød Ko. Der blev blæst til Udrykning hver Gang, der ankom et Feltbatteri, og da Hornet lød tredie Gang, maatte vi marschere ud i Dybbølskanserne. Derude var vi saa i et Døgn, saa blev vi afløste og drog tilbage til Sønderborg, hvor jeg blev indkvarteret hos en Købmand Jansen, der havde noget godt Bajerskøl.

II.

Det skiftede saa i den følgende Tid, indtil Dybbøls Fald, med Vagttjeneste, Skansearbejde og Hvile i Kvarteret. Jeg fik min Plads i Skanse Nr. 1, der laa nærmest ved Vemmingbund, og hvori der fandtes 6 Kanoner. Den var regnet for at være den daarligste af alle Skanserne og erklæret for at være ufremkommelig, da der var sat Vand i den. Vi fik Træsko og islandske Strømper paa og blev sat i Gang med at gøre Skansen i Stand; men vi satte næsten baade Træsko og Strømper fast i Leret. Vi ladede Trillebørene med Sand og halede dem ved Hjælp af Tove op ad Bakken, og saaledes fik vi efterhaanden Skansen i Orden, saa at Kompagnikommandøren, Kaptain Sick, sagde, at den var en af de bedste. Til Tak for vort dygtige Arbejde blev vi trakteret med Punschekstrakt, da vi var færdige.

Da Tyskerne begyndte at bombardere, fik vi Ordre til at tage en 84 Punds Kanon med. Den skulde sænkes, saa vi maatte tage en Alen Jord bort. Da Jorden var borte, skulde Kanonen igen lægges op paa Raperten, og det kneb med at løfte den, da vi ingen Slæde havde; men Kanonen kom paa Plads, og der vankede igen Punsch til Mandskabet.

Da Kanonen var sænket, fik Skansekommandøren, Løjtnant Andersen, Lyst til at prøve nogle Skud efter Broager; men han var bange for at paatage sig det dermed forbundne Ansvar. Mandskabet støttede ham ivrigt og lovede at staa Last og Brast med hverandre, hvis der skulde komme ubehagelige Følger. Jeg stod lidt borte, medens der blev forhandlet. Saa kom de hen til mig og sagde: „Nu skal vi til at skyde!" Hvortil jeg lidt kort svarede: „Saa-aa, skal I det; mon I ikke heller skulde lade være!" Løjtnanten, der hørte hvad jeg sagde, blev fortrydelig og spurgte om, hvad jeg mente med det. Dertil svarede jeg: „Det har vel ikke stort at betyde, hvad en Menigmand mener. Men hvis det var mig, som førte Kommando her, vilde jeg anmode om at faa 4 riflede Kanoner, samt om Tilladelse til at beskyde Fjenden i Flanken med dem." Der blev Taushed en Stund. Saa gik Løjtnanten ned i Krudtmagasinet, mens vi blev staaende tilbage i spændt Forventning. Der gik en Stund; saa kom Løjtnanten op igen med et Papir i Haanden. Han var rød i Ansigtet og saa meget ophidset ud, saa jeg troede først, at han var beruset; men det var af bare Iver og Tankespænding. Han foldede Papiret ud og læste, medens vi tause og med spændt Opmærksomhed lyttede til, et Andragende, der var stilet til Overkommandoen og bygget paa min Udtalelse. Andragendet var stilet godt, og det udtrykte en saadan Kraft og Varme, at vi alle gav det vor fulde Tilslutning. En Korporal Rasmussen blev saa sendt af Sted med Andragendet hen til Chefen for Fæstningsartilleriet, som tog imod Andragendet og studerede det meget længe og meget nøje, men sendte saa Korporalen hen til Chefen for 2. Artilliriregiment, Oberst Vahl, der

ligeledes gav Planen en grundig Overvejelse. Han lod da Korporalen gaa tilbage til Fæstningsartilleriet med den Besked, at Chefen kunde handle, som han fandt for godt. Denne gav Planen en grundig anden Behandling, men sendte saa endelig Ras-mussen tilbage med den Besked, at Løjtnant Andersen helst maatte forholde sig rolig. Denne Ordre skuffede os og nedslog Modet; men der var jo intet at gøre; alle var vi enige om, at der maatte være Mening i Planen, da den blev Genstand for saa megen Overvejelse og Opmærksomhed. — Jeg tror det samme den Dag i Dag, Det var min Mening, at vi ved at skyde Fjenden i Flanken skulde faa hans Kanoner rettet mod Skanse Nr. 1; saa skulde Skanse Nr. 2 tage fat; derved kunde vi have forvoldt ham en Del Skade og Forstyrrelse. Maaske fejler jeg; men den passive, uvirksomme Holdning, vi indtog, tiltalte os ikke, og den virkede ogsaa efterhaanden sløvende og nedslaaende. Vi ønskede Handling, og vor Mening var : Enten tærskel eller ogsaa gaa af Laden.

Den 17. April var jeg paa Post sammen med en Mand, der hed Fris. Vi satte os paa vor Post. Men lige som vi havde faaet os anbragt, kom der en Granat, som slog ned og overdængede os saadan med Jord, at jeg sad begravet omtrent til Halsen. Jeg var næsten helt bedøvet og var ikke rigtig klar over, hvormeget der var i mig af Liv. Endelig lykkedes det mig at kravle ud og blive fri. Det første jeg saa efter var min Kammerat ; men han var sporløst forsvunden. Jeg fandt ham endelig nede i en Hule, hvor han var smuttet ned, inden Granaten eksploderede. Jeg foreholdt ham det forkerte, han gjorde sig skyldig i ved at forlade sin Post. Tilsidst blev vi enige om, at den Post i Grunden ikke var til nogen Nytte. Saa kom der en Infanteriløjtnant, som vi skændtes lidt med, og saa gik vi vor Vej.

En halv Snes Dage før, da jeg var paa Vej ud til Skanserne, sprang der en Granat i et Blokhus og saarede eller dræbte c. 50 Mand. En Ingeniørofficer, der skulde rekvirere Vogne til de saarede, stod der raadvild og ganske ene. Jeg tilbød saa at skaffe Vogne og løb efter Sønderborg alt, hvad Remmer og Tøj kunde holde. Det er den hurtigste Løbetur, jeg nogensinde har faaet; alt, hvad jeg naaede paa min Vej, løb jeg forbi. Det varede heller ikke ret længe, inden jeg stod paa Vognparken ved Sønderborg, hvor jeg snart traf Forvalteren, som jeg bad om saa mange Vogne, der kunde undværes. Manden var meget flink og overlod mig straks seks, men krævede, at jeg skulde være ansvarlig for dem, hvilket jeg ogsaa lovede. Turen gik saa udefter med Vognene. Men nu blev jeg greben af en frygtelig Angst for Følgerne af min uoverlagte Handling. — Jeg havde jo handlet uden Ordre, fuldstændig paa egen Haand — Derudefra kom Granaterne susende den ene efter den anden — Her kom jeg med seks forspændte Vogne, og det gjaldt Livet for baade Mennesker og Dyr, hvis en eller flere Granater pludselig skulde slaa ned i Klyngen — Jeg tog mig dog sammen og havde Aandsnærværelse nok til at give Kuskene med Køretøjerne Ordre til at sprede sig sig vidt fra hverandre, og de lystrede punkligt. Under Vejs mødte vi Folk, der kom bærende med de saarede, der saa blev lagt paa Vognene og ført til Sønderborg. Der skete ingen Skade paa den vovelige Tur.

Den 18. April om Morgenen omkring ved Klokken 9 begyndte Tyskerne for Alvor at skyde. Vi havde været i Skansen om Natten og ænsede ikke Skydningen synderligt. Vi var bleven saa vant dertil. Jeg stod og talte med en Underkorporal, da der

blev raabt: „Fjenden stormer!“ I en Fart ilede vi til Kanonerne ; men da stod Tyskerne allerede og sigtede paa os, medens de raabte: „Kast Geværerne!“ Infanteristerne fyrede et Skud og kastede saa Geværerne. Vi stod i en Klynge, 12-14 Artillerister og omtrent lige saa mange Infanterister. Jeg saa kun to faldne, en Dansker og en Tysker. Vi blev nu kommanderet ud af Skansen og tæt omringet af baade Husarer og Infanteri, der drev os i Flok ad Chauseen efter Flensborg til.

III.

Vi ankom til Flensborg lidt før Aften og blev straks indkvarteret i en af Kirkerne indtil næste Dag hen paa Formiddagen. Saa blev vi ført ud paa Banegaarden, Hvor en Mængde Mennesker var forsamlet for at hilse paa os. Der var indsamlet mange Penge, som blev uddelt imellem os. Det var en alvorlig og højtidelig Stund for os, da Ekstratoget rullede af Sted Syd paa med os, og vi saa de Hundreder af hvide Lommetørklæder, der vinkede til Afsked efter os.

Ved Ankomsten til Hamborg, hvor vi opholdt os i to Dage og tre Nætter, blev en Del af os straks indkvarteret i et Gæste- eller Svendehjem, hvor vi laa i Halm paa Gulvet i en stor Sal og havde det for Resten rigtig godt, blev pænt behandlet af den flinke, elskværdige Værtinde. Om Aftenen korn der to op at slaas om et Knippe Halm, saa Straaet røg om Ørerne paa dem. Jeg kunde se, at det mishagede og bedrøvede Værtinden; derfor tog jeg fat paa dem og fik dem til at være rolige. Dagen efter blev jeg inviteret paa et Glas Vin, og ved Afrejsen blev min Feltflaske fyldt med Brændevin. Den sidste Nat laa vi i et stort Udvandrershus. Vi kørte saa med Tog til Berlin, hvor vi havde et kort Ophold. Derfra gik Rejsen videre til den gamle Fæstning Glogau, der ligger ved Floden Oder i Landskabet Schlesien.

I Glogau laa vi omtrent to Maaneder og var, vel ca. 150 Mand, indkvarteret i selve Tugthuset paa anden Etage. Dog havde Tugthusfangerne ikke Lov til at behandle os som Kammerater. Vi laa i Senge med Madrasser og Tæpper, og med Hensyn til Opholdet fik vi fuld Forplejning. I Begyndelsen fik vi om Morgenens Rugmelssvælling. Men da vi ikke kunde faa den Kost ned, fik vi Kaffe i Stedet. Vor Middagsmad bestod -som Regel af: Ærter, Hestebønner, noget der lignede islandsk Lamme-kød, og tidt fik vi Kartofler med Svinefedt. Hver femte Dag fik vi et godt Rugbrød. Føden, vi fik, var for Tyskerne Herreretter, men efter vore Begreber meget tarvelig. Men saa blev der forlangt, at vi skulde slide for den usle Kost; dertil var vi meget uvillige, og vi forsøgte paa alle mulige Maader at slippe uden om det. De fleste af os vilde nok gerne arbejde, men til at slæbe for vore Fjender skulde der dog Lyst. De kom heller ikke ret vidt med os. Den første Dag blev vi sat til Jordarbejde, at læsse og trille; men vi følte os saa afkræftede, at vi næppe kunde magte de tomme Trillebøre; saa maatte det opgives. Dagen efter blev vi sat til at kaste Skydevolde op for Infanteriet; men heller ikke dette blev til noget. Endelig kom vi til at sy Kardusposer til Kanoner det var en Slags Haardug, der blev syet sammen til at fylde Krudt i — men da vi ikke havde ret megen Øvelse i Sykunsten, ødelagde vi en hel Del. Saa blev der gjort Akkord med os, vi skulde sy seks Poser en halv Dag hver Mand, og saa fik vi efterhaanden mere Øvelse.

Til at forkorte den triste Tilværelse og sætte Humør tnaatte vi undertiden finde paa forskellige Løjer, der kunde more os selv og ærgre Preusserne lidt. En Aften gav

nogle af os sig til at danse Polka i bar Skjorte paa Gangene; men denne Forlystelse blev strængt forbudt Dagen efter. Næste Aften stemte vi i med et vældigt Sangkor; saa blev det forbudt os at synge. Den følgende Aften gav vi os til at efterligne forskellige Dyrestemmer, vi gøede, galede, mjavede og saa meget andet; men der kom straks Befaling om at holde inde med Koncerten, og vi var altid villige til at lyde. Medens vi laa i Glogau prøvede to af Krigsfangerne paa at dersertere. Den ene blev straks taget; men den anden kunde naa helt til Lybek, fordi han talte det tyske Sprog saa godt, inden han blev nappet.

Fra Glogau kørte vi med Toget gennem Byen Breslau til den østerrigske Grænse. I Breslau laa vi indkvarteret en Nat paa en stor Rytterkaserne. I denne By fandtes den smukkeste Banegaard, jeg har set.

Ved Grænsen tog de østerrigske Soldater imod os. Men de var ikke nær saa opmærksomme imod os med Hensyn til Bevogtning som Preusserne, der altid løb bag efter os med en „Pig" paa Enden af Geværet. Vi fik næsten Lov til at skøtte os selv. Vi laa indkvarteret i en Grænseby den Nat indtil Kl. 1; saa kørte vi efter Wien, hvortil vi ankom hen paa Formiddagen. Paa Banegaarden blev vi modtaget af Soldater, der mødte med Trommer, og med fuld Musik — den østerrigske Militærmusik er meget kraftig — marscherede vi gennem Gaderne ind paa en stor Kaserne, hvor vi blev opstillet i to Rækker, og hver Mand fik udleveret 1 1/2 Gylden, hvilke Penge var skænket til os. Vi blev saa bespist med god Mad, Suppe eller Ærter.

I Wien opholdt vi os i to Dage og havde det udmærket. Vi kunde faa Lov til at gaa i Byen, naar en Underofficer vilde ledsage os. Jeg og en Kammerat var saa heldige at faa en Sergent med os. Vi gik rundt og saa blandt andet det kejlige Slot, Kaserne og forskellige andre Ting. Vi besøgte ogsaa Værtshuse, hvor vor Ledsager og Bevogter ogsaa var saa flink at give nogle Genstande; og da vi var færdige med Udflugten vilde Manden til vor store Forbavselse absolut kysse os. Vi gjorde saa den Opdagelse, at det var almindelig Skik i Østerrig, at Folk kyssede hinanden til Afsked.

Dagen efter rejste vi til Fæstningen Komorn i Ungarn, der ligger paa en Halvø imellem Floderne Donau og Waag, og var da bekendt for at være en af Verdens stærkeste Fæstninger. Men selve Byen var noget gammel og forfalden. Vi blev indkvarteret i Kassematter, dybe Jordkældere med murede Hvælvinger. Opholdet der varede i omtrent 6 Uger. Vi laa i Jernsenge med Madrasser og Tæpper. Forplejningen her var bedre end den, der blev ydet os i Tyskland, og det meste, vi udrettede i den Tid, var at foretage en daglig Badetur i Donau.

Saa en Aften, lige da vi var gaaet i Seng, kom en Ordonnans ind og meddelte os, at vi en af de første Dage vilde blive hjemsendt. Med hvilke Følelser, vi tog mod dette Budskab, kan enhver nok forstaa. En Del af os stod straks op af Sengene, omfavnede hverandre og dansede rundt i den bare Skjorte, medens de sang og raabte Hurra. Nogle af os tog Sagen med mere Ro og advarede de andre mod at glæde sig for tidligt. Det viste sig imidlertid, at Efterretningen var rigtig. Inden vi drog af Sted fra Fæstningen, blev vi stillet op, og Kommandanten bad en stille Bøn for os. Vi blev saa med fuld Musik ført ud paa Banegaarden, hvorfra vi, kun ledsaget af en Løjtnant og en Sergent, blev ført til Grænsen, hvor preussiske Soldater tog imod

os. Om Natten laa vi indkvarteret paa en stor Herregaard, hvor vi blev beværtet med Tykmælk og Kartoffler. I en Jordhule var der en Slags Beværtning med Spiritus. Derfra blev vi ført til den lille Fæstning Kosel i Schlesien, hvor vi opholdt os i omtrent 14 Dage. Saa rejste vi gennem Posen og kom til Stettin, hvorfra vi med en Skruedamper blev sejlet til Svinemiinde; der tog de preussiske Myndigheder Afsked med os, og der blev læst op for os nogle haarde Konditioner, som vi naturligvis ikke ænsede ret meget: Der blev givet os Frihed, men i Forbindelse med den haarde Trusel, at, hvis de nogen Sinde traf os med Vaaben i Hænde som Preussens Fjender, vilde vi straks blive skudt.

Fra Svinemiinde sejlede vi til København med et svensk Skib, hvor vi gik i Land ved Toldboden og blev indkvarteret i en gammel Kaserne. Et Par Dage efter blev vi hjempermitteret. Det kneb med Tøj, og vi maatte kun beholde Benklæderne. Jeg købte mig en Bluse, og saaledes rejste jeg hjem. Turen gik over Korsør og Aarhus, hvorfra vi, der skulde paa den Kant, kørte med Vogn til Silkeborg. I Linaa Kro, hvor vi var inde for at faa noget at styrke os paa, opførte vi os ikke saa pænt som vi burde; idet Kromanden ikke hurtigt nok kunde bringe de forlangte Varer til Veje, var der nogle, som tog selv. Krigslivet og Fangenskabets havde ikke virket opdragende paa os.

Jeg kom til mit Hjem paa Haubak en Morgen tidlig; det var sidst i August.

JACOB ANDERSENS DAGBOG.

I.

Aaret 1864 d. 17. Januar om Morgenens Kl. 5 maatte jeg med et tungt Hjerte sige min kære Hustru Farvel i den Tanke, at vi maaske ikke mere skulde se hinanden i dette Liv. Faa Dage forud havde jeg fulgt min ældste Broder til Graven, det Sted hvor der, Gud ske Lov, er Fred og Ro for alle Krigens Rædsler. Ja, Kære, det er af Livets alvorlige og tunge Stunder, her skal oprulles for Eder, noget som heldigvis kun faa lærer at kende eller ret kan have nogen Mening om, og uden Livets Fylde, uden Tro, Haab og Kærlighed vilde det for os, der var med dengang, have været dobbelt rædsomt.

Ved Rødkjærsbro Station mødte vi fra alle Kanter, og nu gjaldt det om at træffe gode Bekendte. Alle havde en Anelse om, at vi gik en trist og skæbnsvanger Tid i Møde. Fra alles Læber lød det Spørgsmaal: Hvad skal Enden blive paa dette. Men der kom selvfølgelig ikke noget Svar; thi over Fremtiden hang der et Slør, som ingen Dødelig formaaede at løfte en Flig af.

Fra Rødkjærsbro kørte vi med Jernbanetoget til Aarhus, hvor vi maatte ligge i 14 Dage. Grunden dertil var, at Havet flød med Drivis, som dels lukkede Havnen og dels gjorde Farvandet usikkert for Sejlads. Straks ved Ankomsten til Byen løste vi Billet, for hvilken vi betalte 3 Rigsdaler. Vi skulde sejle med Postdamperen „Jylland“ til Korsør og saa køre videre med Jernbanen til København. Men det slog fejl. Skibet kom nok; men det sejlede 2 Timer før den bestemte Tid tomt tilbage. Grunden hertil var vistnok den, at Kaptainen frygtede for at blive udelukket fra

Korsør, hvor han havde hjemme. Han kom nok endda ikke ind, men maatte blive liggende udenfor Havnen, da den var lukket af Isen.

Vi fik saa Ordre til at møde paa Raadhuset, hvor Byraa-det var samlet, for at modtage Indkvarteringsbilletter. Det var paa anden Sal, og Mandskabet bestormede Trappen saa voldsomt, at Gelænderet bugnede, som om det skulde sprænges. Nogle fra vor Egn foretrak at holde os tilbage og give Tid, og Jørgen Hvam sagde til Jens Lysdal fra Palstrup: „Hør Palstrup! Gaa Du op og faa Kvarterseddel til os her." Vi var ti Mand. — Saa gik der en Stund, og Palstrup lod vente længe paa sig. Endelig kom han ned paa Trappen og vinkede efter os; thi de deroppe fordrede, at han skulde vise dem sit Mandskab, og dette var jo umuligt, saalænge vi stod derne. Vi blev saa indkvarteret hos Fabrikant E. Mehl paa Store Torv. Det var et brillant Kvarter, hvor vi levede hver Dag, som om vi var til Gilde, og alt fik vi frit. Det var imidlertid kun Spisekvarter. Nattelogi havde Mehl ikke til os, hvor over han beklagede sig meget. Vi blev saa om Natten anbragt paa et Depot i Frederiksgade, hvor vi maatte ligge med Tæpper. Det var en haard Kulde, saa vi frøs i Sengene og savnede i højeste Grad de varme Dynner i vore Hjem. Min Broder kunde ikke holde det ud og laa der kun den første Nat. Saa kom han hen til Søren Poulsen, der ogsaa havde et godt Kvarter, og var ene om en Seng.

Om Mandagen kom Dampskibet „Dania", og vi gik alle ned til Havnen med vort Tøj. Men Skibet kunde ikke rumme mere end 600 Mand, og vi var mindst 2000, saa det mærkedes ikke ret meget, at disse kom bort. Vi vidste for Resten ikke, hvor naar vi skulde rejse; thi Aarhus Havn var kun lukket af Isen en Dag.

Jeg skrev i Aarhus hos Købmand Kaa et Brev til Solbjerg. Om Onsdagen kom vor Svoger P. Sørensen kørende til Byen og fandt os i min Broders Kvarter, hvor vi var i Færd med at klippe Haar. Vi var nemlig Haarskærere begge to. Vi tog da med til hans Hjem i Hørning, hvor der om Aftenen blev spillet en Komædie, hvori P. Sørensen havde en Rolle, som forestillede, at han spiste Rotter. Hvad Komædiespillet indbragte skulde gaa til Armeen. Morgenen efter kørte han os tilbage til Aarhus, hvor vi underholdt os med hverandre til Middag.

Straks efter kom to Skibe sejlene ind i Havnen. Vi fik Billet igen om Aftenen — de første, vi havde løst, maatte de tage tilbage. Fredag Morgen Kl. 51/2 afsejlede vi saa fra Aarhus med en meget stor Skruedamper, som hed „L. N. Hvidt" — den anden var „Dania". — L. N. Hvidt havde ikke tidligere været i Aarhus, og Mandskabet heller ikke, saa vi frygtede for, at den skulde gaa fejl med os, da Sejlsadsen var meget vanskelig paa Grund af den stærke Taage, der hang over Søen. Men Turen forløb dog for saa vidt heldig nok. Dania sejlede ud af Havnen en Time før L. N. Hvidt; men vi kom dog først til København, nemlig Lørdag Formiddag Kl. 9, medens Dania først kom om Aftenen Kl. 9.

Det var en drøj Rejse over Kattegat. Søen var meget urolig, og vi var nær løbet paa Grund, hvilket vi kunde skønne af, at Vandet blev mudret paa Siden af Skibet. En Matros kom frem med en lang Lodline. Han steg op paa Rælingen og slyngede Loddet ud i Vandet for at maale dets Dybde. Men det varede kun et Øjeblik, saa blev Vandet atter klart, og Faren var overstaaet for denne Gang. Henimod Aften naaede vi ud for Helsingør, hvor der blev kastet Anker. Jeg hørte tydeligt Kaptaj-

nens Kommandoord, der lød saaledes: „Kast Ankeret midtskibs!" Derpaa steg han ned i sin Kahyt og smak Døren i efter sig, saa det klang over hele Skibet. Straks efter lød der en Stemme fra Dækket: „Her vil vi ikke ligge i Nat, enten skal han gaa til København eller ogsaa lægge ind til Helsingør!" — Byen laa der saa dejligt, oplyst med sit Havnefyur lige ud for os og saa saa indbydende ud; men vi maatte smukt nøjes med at se derpaa.

Saa kom Styrmanden frem paa Dækket, da der blev Mudder blandt Mandskabet, og raabte: „I kan komme ned i Kullasten!" Han gik saa hen og rev Lugen op, og hurtigt blev han omringet af Mandskabet, der stod parat til at tage Rummet i Besiddelse. Jeg hørte ham da raabe: „Tilbage Folk! I skyder jo ellers hverandre ned!" Der var nemlig ingen Trappe og Rummet gik lige ned til Kølen. Han kaldte saa paa en Matros, der straks kom med en lang Stige, som blev stukket ned gennem Lugen, hvor den lige naaede Bunden, og paa et Øjeblik var Dækket rømmet og Rummet fyldt, saa jeg stod ganske alene tilbage. Da det var hundekoldt gik ogsaa jeg ned ad Stigen for at se, hvorledes de andre havde det. Den første, jeg fik Øje paa, var Jørgen Hvam, der stod med sit vante Smil lige paa Kølen og sagde: „Kommer du nu Jakob!" Idet jeg støttede mig til Siden af Skibet, plaskede en Bølge imod, saa jeg fik en Fornemmelse af, at den slog mig paa Ryggen. Jeg blev dog staaende et Øjeblik; men da den næste Bølge kom, maatte jeg skyndsomst entre opad Stigen for at undgaa Søsengen. Jeg opholdt mig saa paa Dækket den hele Nat, endskønt jeg frøs, saa Tænderne klappede i Munden paa mig. Det var smult Vande, hvor vi laa; alligevel svajede Skibet bestandig for Ankeret, saa jeg vekselvis kunde se Havnefyret midtskibs og langskibs. Jeg og min Broder blev ikke søsyge; men det er den koldeste Nat, jeg har oplevet.

II.

Da det gryede ad Morgen, fik vi Lods om Bord og sejlede saa til København, Vi kom i Land og fik Tværsækken paa Nakken, og min Broder og jeg gik hen til Fætter Karl, der var Urtekræmmer og boede i Skoustrups Gaard Nr. 6. Han kendte os straks og kom os venligt i Møde, endskønt vi saa alt andet end kønne ud, da vi kom lige fra Søen og var dygtig snavsede og forpjuskede. Vi havde paa Fornemmelsen, at vi tog os mindre godt ud over for de fine Herrer og Damer, der stod i Butikken. Vi kom saa op til Karls Moder, vor Tante, der tog hjerteligt imod os, og der nød vi en god Frokost, som vi ogsaa højlig trængte til. Derefter meldte vi os til Tjeneste og blev begge indkvarteret hos en Borgerkaptajn H. Egholm i Vimmelskaftet, som var i Nærheden af vore Slægtninges Bopæl, og vi havde der et godt Kvarter. Vi fik Ordre til at stille Dagen efter paa Kristiansborgs Slots Ridebane. Vi opholdt os i København indtil den 24. Februar, altsaa i en Maaned, og i den Tid stillede vi en Gang daglig paa Ridebanen; imens nød vi god Underholdning og fri Forplejning hos vor Tante, hvorfor vi altid mindes hende med dyb Taknemlighed. Først Fastelavnsmandag fik vi udleveret Mundering, og jeg blev kort efter tildelt 14. Regim. 3, Kompagni med Nr. 183. Kompagniets Officerer var : Kaptajn Petersen, Premierløjtnant Schultz og Sekondløjtnant Ditlevs. Regimentskommandøren var Oberstløjtnant Junghaus og Bataillonskommandøren Major de Plane.

Da Dannevirke var rømmet, og Rygtet derom naaede København, blev der stort

Opløb i Byen. Der kom en stor Skare Mennesker, ordnet i Sektioner, op igennem Vimmelskafet, just som jeg og min Broder kom ud af en Butik, hvor jeg havde, købt mig en Felpibe, og de forreste Sektioner sang med vældig Røst: „Den tapre Landsoldat". Men da hørte vi nogle af de bagerste raabe: „Hold inde! Den Sang maa ikke synges, da Dannevirke er rømmet!" — Det var første Gang, vi hørte Tale derom, og min Broder udbød da : „Aa, det var slemt, for det er den eneste Sang, jeg kan synge." — Derpaa blev der raabt „Omkring", og Skaren drog ned over Amagertorv, hvor der blev gjort Holdt, medens man raabte: „Frem med Ministeren !" Denne kom frem oppe paa 3die Sal i høj Silkehat. Han lattede paa Hatten, idet han udtalte: Jeg føler til-fulde med Eder, hvad vi har tabt, idet Dannevirke er rømmet! Men husk paa, at i dette Øjeblik hviler hele Europas Øjne paa os, og det er paa Rolighed og Besindighed, man skal kende det danske Folk. Ved Fremfusen-hed udrettes der intet!" Derpaa bukkede han og trak sig tilbage.

Der var flere Tusinde Mennesker forsamlede, og medens Ministeren talte, var der saa stille, at man sikkert kunde høre et Blad falde. — Hvad han sagde, var jo ogsaa meget fornuftige Ord; thi det kunde jo ikke nytte at vælte København, fordi Dannevirke var rømmet.

Der var naturligvis en Mængde med blot som Tilskuere og deriblandt en Del af os Forstærkningsmænd. Det var jo noget Nyt at se et saadant Opløb, og det interesserede os at se, hvor vidt Galskaben kunde drives. Vi fik snart at se, at der var saa stærkt Oprør i Sindene, at Bevægelsen ikke saa let lod sig standse. Fra Mængden lød der en befalende Røst; straks var det hele i Bevægelse, og der blev igen ordnet Sektioner, som under Raab og Sang rykkede ind paa Kristians-borg Slot. Vi holdt os selvfølgelig noget tilbage. Ved Højbro mødte vi Skaren, der havde gjort en Svingning ind i Slotsgaarden, og nu rykkede ud efter en ny Parole. — Kongen var nemlig dengang ikke i Byen. — Skaren drog nu ud paa Amalienborg og derfra ind paa St. Anna Plads. Nu kom der over Kongens Nytorv en Afdeling af Hestgarden, en Trop paa 11 Mand med udtrukne Sabler, der red i skarp Trav ind paa Klyngen. Nu blev vi Forstærkningsmænd enige om at trække os tilbage; thi nu syntes vi, det saa ud til alle Haande. Der blev saa holdt Mandtal, og vi var der allesammen saa nær som min Broder; men vi trøstede os med, at han nok hyttede sit Skind og holdt sig udenfor Trængselen. Vi gik saa hjem i Kvarteret og ventede. Omsider kom han da hjem og fortalte os, at han havde fulgt Skuespillet til sidste Akt. Hestgarderne var redet ind paa St. Anna Plads, som de havde ryddet; men da de var kommet til Enden og havde gjort omkring, var Folkehoben stormet ind igen bagved dem, saa Pladsen var atter fyldt til Trængsel. Da blev Føreren vred og kommanderede „Trav". Idet Soldaterne red ind i den tætte Klynge, blev nogle revet omkuld ; derover blev Mængden saa forbittret, at den rev en Gardist af Hesten. I det samme blev to Sprøjter kørt frem, og ind i Klyngen blev der sendt en skarp Vandstraale, som slog en Del af de ramte til Jorden, saa de rullede. Dette gjorde Udslaget til, at Pladsen blev rømmet og Mængden forsvandt. Men min Broder havde moret sig kosteligt over dette interessante Skuespil.

Dagen efter Opløbet, blev der opslaaet Plakater paa Gadehjørner, der lød saaledes: „Dannevirke er rømmet, Landet ligger aabent for Fjenden, i hans Vold er de Kano-

ner, som skulde tæmme hans Hovmod, Soldater jeg stoler paa Eder og paa min Flaade o. s. v.

Her skal meddeles et lille Træk, som blev fortalt os af en Klokke ved Trinitatis Kirke, som vi traf sammen med en Aften i vore Kammeraters Kvarter, og som havde været med i Treaarskrigen. Jeg lader ham selv fortælle: „Da vi Soldater, som skulde afrejse til Hæren stod opstillet paa Eksercerpladsen, kom Kong Frederik d. 7de ridende op til Fløjmanden og rakte ham Haanden, idet han sagde: »Farvel Børn, det gælder Eder alle, om føje Tid ses vi i Slesvig!" Og saa løb Taarerne ham ned ad Kinden. Det var kongelige Ord, som ogsaa blev indfriet kort efter. En Dag, som vi i Slesvig var ude paa Marken, kom Kong Frederik ridende paa sin hvide Hest, som sprængte i Galop lige ind i den tætteste Klynge uden at berøre en eneste Mand, saa godt var den dresseret, og Kongen var bekendt for at være den stolteste Rytter. I det samme fløj alle Felthuer i Vejret, og der høstes et bragende Hurra, saa Jorden rystede derved ; hvorpaa han udbød: „Nu Børn! Her har I Eders Konge!" Ja, han kunde faa os til at gaa gennem gloende Ild for sig. —

Vi stillede, som sagt, daglig paa Kristiansborg Slots Ridebane for to Løjtnanter. Hver 5te Dag modtog vi Lønning og Brød, og saa blev der som Regel drevet lidt Løjer til Tidkort. En Dag siger Jørgen Hvam, just som Officererne kom i Slotsporten, til en af Kammeraterne, det var Kristian Hvas fra Pinneberg: „Naa, Pinneberg, kan Du saa give en Akt i Dag?" Kristian Hvas rettede sig og lo; thi intet var ham kærere end at spille Bajads. Han sprang hen til Løjtnanten, rev Huen af og stod ret som et Lys, idet han sagde: „Hr. Løjtnant! Maa jeg spørge, om jeg kan faa Beta-ling, fordi jeg gaar i mit eget Tøj? Ja, det er nu ikke engang mit eget, for jeg har laant det." Dertil svarede Løjtnanten, idet han betragtede ham skarpt fra Isse til Fod : „Jeg skal se ad." Saa blev vi opstillet, og der blev ikke talt mere om Sagen dengang. Nogle Dage efter spurgte han igen om det samme; men da fik Piben en anden Lyd. Løjtnanten sagde da, idet han saa paa ham : „Ja, jeg har bidt Mærke i Dig min Søn ; Du kommer til mit Kompagni, og jeg skal nok have Dig i Erin-dring." Nogen Tid efter, da vi blev inddelt, kom Pinneberg til Ete Kompagni, hvor den samme Løjtnant blev Kompagnichef. Men Pinneberg var ikke den, der lod sig forknytte; der maatte saa prøves noget andet. Han fandt sig en Kammerat. En Dag, da Officererne kom gaaende over Slotsgaarden, gav de sig til at slutte en Kohandel, hvilken Komedie de spillede saa godt, at Forsamlingen havde stor Møje med at tilbageholde Latteren. Spasen var regnet saa godt ud, at Pinneberg hævdede Haanden og slog til, idet han sagde: „Saa ska' Do osse ha' den gammel, huelrøuet Ko, Lyk o Held med en," ligesom Løjtnanterne stod klods op ad dem. Gavstrikkerne lod naturligvis, som om de blev i højeste Grad forskrækkede, slog Fødderne sammen og stod rette som Lys uden at fortrække en Mine. Løjtnanterne lod som om de ingen Ting havde hørt.

Paa Kristiansborg Slot holdt jo Rigsdagen sine Møder, og vi var nogle Gange inde at høre paa Forhandlingerne, hvilket var meget interessant for os. Vor Rigsdagsmand, N. Albertsen, kom hen til os paa Tilhørerpladsen og viste os forskellige af Repræsentanterne. Møderne holdtes i en meget stor Sal, som var straalende oplyst og tog sig helt imponerende ud. Vi besøgte tillige de vigtigste af Byens Seværdig-

heder: Rundetaarn, Thorvaldsens Musæum, Fuglemusæet i Stormgade, Oldnordisk Musæum og fl. Vi besteg i Forening Frelsers Kirketaarn, og var i Olympia for at høre paa fire Sangerinder, som opførte Sange om Soldaterne; der var en Mængde Tilhørere. En Aften var jeg med min Tante i Holmens Kirke til en Gudstjeneste, som var meget højtidelig.

Den 24. Febr., Middag stillede vi til Eksercits i Kuppet; men der mødte ingen Officerer. Der kom saa Kontraordre, at vi skulde modtage Ammunition paa Tøjhuset og derpaa møde marschfærdig paa Banegaarden Kl. 2. Der kom en civil Mand ned i Kuppet med en Bunke Støvler, som skulde uddeles gratis til dem, som ikke havde Raad til at købe. Jeg sagde da til min Sidemand, Jens Lysdal fra Palstrup: „Du skal holde Dig til, thi Du kan tilkomme et Par." Men han svarede mig: Jeg vil ikke rives med dem om et Par Støvler." Vi fik ogsaa snart at se, at de ikke kunde faas paa anden Maade end ved Rivning; thi de stormede ind paa Manden og rev Støvlerne fra ham, saa de var snart uddelt. Desværre gik det vel saaledes, at mange af dem, der trængte mest, fik ingenting; men saaledes var vei Feltlivets Gang, tænkte jeg i mit stille Sind.

Vor Fører til Tøjhuset var en fremmed, taabelig Løjtnant, en ung Knægt, der løb vild med os, fordi han var for vigtig til at spørge om Vej; det blev han dog til sidst nødt til, da han hverken vidste ud eller ind. Men det var os, som maatte lide derunder; thi vi kom først til Bestemmelsesstedet Kl. 2, og da skulde vi allerede have været paa Banegaarden. Jeg fik naturligvis forskrækkelig travlt; men jeg maatte være glad ved min Broder; thi da jeg kom hjem i mit Kvarter, havde han hentet mit Tøj fra Vask og hjalp mig nu med at pakke Ranselen — Tornyster kunde den ikke kaldes — det var en Vokslærreds Pose, som vi bar paa Ryggen — den var væmmelig at bære i Sammenligning med et rigtigt Tornyster. Vi fulgtes saa ad op til vor Tante, som jeg vilde tage Afsked med og takke for, hvad hun i den Tid havde været for os. Der stod en god Middagsmad paa Bordet, og hun bad mig om at spise med for sidste Gang. Men uagtet jeg var dygtig sulten, maatte jeg dog lade Maden staa, da der ingen Tid var til at spise. Jeg vilde fastholde Regelen: Tjenesten gaar frem for alt. For Bevægelse kunde vi ikke sige et Ord til hinanden ved Afskeden. Jeg fik ikke Tid til at tage Afsked med vor Kvartervært, Kaptajn Egholm, som dog spurgte efter mig, da jeg var rejst. Han gav min Broder en Rigsdaller, da han Dagen efter sagde Farvel.

Min Broder ledsagede mig derpaa ud til Banegaarden -- han skulde først rejse Dagen efter. Vi passerede forbi Badstuestræde, hvor vor gode Ven, Vognmand Rasmussen, havde Station paa Hjørnet. Han stod ved sin Droske, da jeg gik hen for at sige ham Farvel. Han tilbød os at køre, hvorfor jeg takkede, men mente nok, jeg kunde gaa. Han var en snarraadig og flink Mand, der i en Fart fik Vognøren lukket op og os puttet ind; hvorpaa han sprang op paa Bukken og jog af Sted til Banegaarden, alt hvad Hesten kunde løbe. Vi naaede ogsaa at komme tidlig nok der ud, det vil sige, Toget ventede efter os; men en Del kom dog først Dagen efter med 2den Bataillon.

Vi ankom til Korsør om Aftenen, og jeg kan ikke nægte, at min Appetit var god. Jeg tillige med en Kammerat, Moust, blev indkvarteret hos en Bager Rasmussen.

Det blev vi helt glade ved, for der maatte vi da kunne faa Brød nok. Det viste sig desværre, at Manden kun var Bager af Navn og købte sit Brød i Byen. Vi maatte den Aften nøjes med, hvad vi selv havde med. Om Natten laa vi paa Loftet; det var i Sandhed et meget daarligt Kvarter.

Den 25. Febr. om Morgen Kl. 6 gik vi om Bord og sejlede til Nyborg, hvor vi blev opstillet paa Torvet og modtaget af Borgerne, der tog os med hjem i deres Huse og gav os Spise og Drikke frit. Vi havde kun en halv Times Hvil og marscherede saa ud af Byen. Udenfor holdt der omtrent hundredre Vogne fra Omegnen, som kørte os til Odense, hvortil der er 4 Mil. Paa Vejen kom vi forbi en tom Vogn, der stod paa Vejen, og begge Hestene laa paa den flade Side, den ene lidt foran den anden, som den sparkede i Hovedet, saa Blodet flød; det saa helt uhyggeligt ud; men ingen tænkte paa at hjælpe det sølle Køretøj.

Da vi naaede Odense, stod vi af Vognene og marscherede ind, hvor vi blev opstillet paa Torvet. De Odense Folk beværtede os med Spise og gode Drikkevarer i Overflødighed; ja, de nødte os endog til at forsyne vore Brødposer til Rejsen.

Derpaa marscherede vi gennem Byen, hvor der i Gaden var saa behængt med Flag, at man knap kunde se Husene; det var et smukt og opmuntrende Syn.

Udenfor Byen mødte vi atter Vogne, der kørte os 4 1/4 Mil til en Landsby, der hedder Baaring, hvor jeg tilligemed 14 andre blev indkvarteret hos en Gaardmand, der hed Ole Rasmussen. Det var overmaade flinke Folk, og vi havde der et godt Kvarter. Om Aftenen dansede Soldaterne lystigt i Storstuen, og Gaardens Datter, en lille, væver Pige, traadte Dansen med Liv og Lyst. Jeg stod ganske rolig og saa derpaa, medens jeg tænkte, hvor forunderligt det dog var, at gifte Folk kunde have Lyst til at hoppe rundt der saa langt borte fra deres kære, uagtet de vidste, hvad der forestod dem; om en liden Stund vilde Piben faa en anden Lyd.

Vi marscherede fra Baaring den 27. Febr. om Formiddagen til Strib; det var en drøj Tur, da det jo var den første rigtige Marschtur vi havde, og Begyndelsen er altid svær. Vi længtes svært efter at komme til Vejende og spurgte ud hos dem, vi mødte; thi Randselen trykkede saa slemt i Skuldrene. Endelig kom vi til Strib, og derfra blev vi paa Transportbaade ført over til Fredericia, hvor jeg tillige med nogle flere blev indkvarteret hos Abraham Houri i Kongens Stræde, og der havde vi et godt Kvarter.

Den 28. Februar blev vi udkommanderet i marschfærdig Stand, men for at stille for General Vilster. Samtidig hilste vor Major, du Plane, ogsaa paa os, men paa, syntes vi, en højst mærkelig Maade, idet han sagde: „Soldater, nu har I moret Jer en Tid i København, nu kan I nok kede Jer lidt, og nu vil jeg nok se alvorlige Ansigter, ikke saa meget som et Smil!" Den Tale gjorde selvfølgelig ikke noget godt Indtryk paa os; vi var lige ved at tro, Manden havde en Skrue løs.

Morgen efter Kl. 6 1/4 marscherede vi ud paa Arbejde udenfor Byen ved Kolding Skanse, og Dagen efter til Middag var Skansen færdig. Samme Dag blev vi lagt i Lejr nede i Teglværket ved Havet. Jeg stod paa Vagt første Gang om Aftenen fra 10 til 12 og laa i Halm til om Morgen Kl. 8; saa marscherede vi tilbage til Byen igen; det var en drøj Nat.

I de følgende Dage var jeg vekselvis paa Arbejde i Løbegravene, til Eksercits eller

paa Vagt. Den 8. Marts modtog jeg første Gang der i Byen Brev fra min Hustru. Vi var nede ved Øster Strand for at affyre Geværerne; thi Skuddet havde ligget saa længe i dem, saa det i flere var rustet fast. Mit gik dog godt nok af; men det gav et ordentlig Knald, og Kuglen hoppede i Vandspejlet. Vi fik saa Ordre til at stille om en Time med Geværerne. -- Da vi var traadt af, tog jeg mit Brev frem og gik og læste det uden at agte paa mine Omgivelser; thi mine Tanker var i denne Stund kun hos mine Kære i Hjemmet. — Da jeg havde læst Brevet og saa mig omkring, gik jeg ganske alene og var naaet op i Udkanten af Fæstningen. Med det samme hørte jeg Trommer og Horn lyde fra alle Kanter i Fæstningen, og Ordonantser sprængte i flyvende Fart gennem Gaderne. Jeg begav mig da i forceret Marsch til mit Kvarter, der laa lige ved Allarmpladsen, og da jeg kom derhen, var allerede en Del af Kompagniet traadt an. Jeg løb ind og fik i en Fart alt mit Tøj samlet og saa af Sted igen. Dygtig sulten var jeg; men der blev ikke Tale om hverken Spise eller Drikke. Vi rykkede med det samme ud i Skanserne, som vi besatte, og belavede os i alle Maader paa at tage imod Fjenden, som rykkede frem ved Stoustrup, hvor han stødte paa vor Forpostkæde, som gav Ild paa ham. Der blev samtidig løsnat nogle Kanonskud fra Fæstningens Volde, og vi hørte en stærk Kanonade fra Vejle, hvor Hovedslaget stod. I Forpostkæden var 20. Regiment, og det 1. Kompagni blev taget til Fange, da det blev afskaaret fra Hovedstyrken og trængt ned mod Stranden, hvor ud for der laa nogle Kanonbaade, hvortil Soldaterne satte deres sidste Haab, idet de løb saa langt ud i Vandet, som de kunde naa, for at undgaa Fangenskab. Men efter Sigende rørte Kanonbaadene sig ikke det mindste, og da Chefen blev bebrejdet dermed, skal han have svaret, at han ingen Instruks havde.

Den 9. Marts blev vi i Skanse Nr. 1 om Natten, hvor jeg kom ud med Afløsning om Aftenen Kl. 8 i en stærk Snetykning, saa vi gik som i en Ovn, og da det var aldeles blikstille kunde vi ikke rette os efter Vinden. Vi skulde gaa lige ud, hvilket vi ogsaa mente, at vi gjorde. Men da vi havde gaaet en Times Tid, stødte vi paa Skansen igen. Et nyt Forsøg gav samme Resultat, hvilket var os en Gaade. Vi maatte ikke raa-be eller gøre mindste Støj, som kunde forraade os, thi Fjendens Kæde laa lige foran vor. Vi gik omkring de to Timer, vi skulde have staaet Vagt. — Der var for Resten begaaet den Fejl, at vor Kæde var trukket for langt frem. — Det blev jo saa en 4 Timers Vagt for dem, vi skulde afløse, en Mand var falden af Udmattelse. Men Vejret havde nu lettet, og det sneede ikke mere, saa vi kunde se os omkring. I de følgende Dage og Nætter, vi var paa Vagt, maatte vi lide meget af Kulde og savne Livets første Fornødenheder.

Den 12. Marts kom jeg med nogle flere ind til Byen og blev af Lægen erklæret for kvartersyg, hvilket var en Følge af de voldsomme Anstrengelser baade Nat og Dag. Jordbunden var saa opblødt, at vi sank i til Støvlekraverne næsten for hvert Skridt, vi tog. Naar vi skulde nyde en Smule Hvile og Søvn, laa vi i lidt Halm, som naturligvis snart blev vaadt. Naar vi saa vaagnede, var vi saa forfrosne, at vi maatte se at komme paa Benene i en Fart for ved Bevægelse at faa lidt Varme i Kroppen.

Den 16. Marts meldte jeg mig atter til Tjeneste; i de fire Dage var jeg bleven lidt restaureret. Mens jeg laa derinde, kom Jørgen Hvam med sin Svoger Niels Jørgensen fra Iller, der var kommen med en Stillingsmand for Jørgen. Manden skulde

have 30 Rigsdaler om Maaneden, hed Kristian Skole og var fra Brandstrup. Jørgen var da civilklædt og havde Tværsækken paa Nakken, færdig til Hjemrejsen. Vi laa saa lidt i Halmen og talte med hinanden. Da vi skulde til Lægen, ful-tes vi ad paa Gaden, hvor han tog en hjertelig Afsked med os og fik Bud og Hilsen med til Hjemmet. Vi vilde gerne beholdt ham, da han var en sjælden brav og behjertet Mand. Da vi gik op ad Gaden sammen med Jens Lysdal fra Palstrup, kom jeg til at kaste Blikket paa ham og saa da at han var aldeles hvid i Ansigtet. Jeg synes, Du ser saa blegnæbbet ud, Jens," sagde jeg til ham. „Ja, sagde han, jeg er ked af det, Jørgen skal rejse, og nu tror jeg ikke, at jeg kommer hjem mere." Han havde nu fuldstændig tabt Modet; han var ellers en behagelig og lystig Kammerat, der ikke saa let blev forknyt, og var for det meste parat til at opslaa en Skoggerlatter. Da jeg meldte mig til Kompagniet, modtog jeg tre Breve, der iblandt et fra min Hustru.

IV,

Den 17. Marts viste Fjenden sig første Gang for Fæstningens Skanser, men trak sig straks tilbage, da der blev skudt med Kanonerne Nr. 1 og 2. Den Gaard, som laa nærmest Stranden op mod Trelde Skov, hvor Fjenden havde søgt Dækning, blev straks skudt i Brand. Gaarden var forladt af Beboerne, og af Kreaturer saa vi kun et Svin, der løb udenfor, da Gaarden stod i lys Lue.

Den 19. Marts kom Fjenden atter frem og lejrede sig fast ved Stoustrup, Erritsø, Bidstrup og i Linje efter Trelde Skov, hvor han straks opkastede to Batterier. Det ene beskød Byen, som straks kom i Brand det andet var rettet mod Skanserne, hvor vi da laa i Løbegravene.

Palmesøndag, d. 20. Marts om Morgen, begyndte en heftig Granatild, som varede til ud paa Aftenen. Vort Kompagni havde besat Løbegravene mellem Skanserne Nr. 3' og 4, som blev heftig beskudt af Fjenden. En Barakke, som laa lige for Skanse Nr. 3 blev skudt i Brand og gik hurtigt op i Luer. Vore Tornystre laa i Barakken ved Siden af, hvor vi havde opholdt os lidt om Natten. Det var, mærkværdig nok, den eneste Gang, vi forlod vore Tornystre, ellers hang de os altid paa Ryggen, selv om det var behageligt at være dem kvit. Men prisgave dem kunde vi ikke ret godt, da de indeholdt al vor private Ejendom. Til alt Held lykkedes det ikke Fjenden at ramme Barakken, uagtet han ikke sparede paa Krudtet. Ved Middagstid blev der en lille Standsning i Skydningen, og vor Kaptajn gav os da Ordre til at hente Tornystrene; men der maatte kun gaa nogle enkelte Mand, og de skulde tage saa mange, de kunde bære. Vi fik reddet alle Tornystrene, og imens faldt der ikke et eneste Skud, saa det havde ingen Fare.

Skærtorsdag var jeg og nogle flere til Alters inde i Fæstningen, og nu første Gang var Jorden saa tør og fast, at vi kunde gaa oven paa den. Langfredag blev vort Regiment forflyttet til Byen, og 7. afløste os i Skanserne. Hele 1. Bataillon blev indlagt i Eksercerhuset, og 2., hvorved min Broder stod, laa i Kirken ved Siden af. Kongen ankom til Fredericia om Aftenen Kl. 8. Paaskelørdag var han omkring paa Skanserne. Jeg og nogle flere var paa Arbejde i Skanse Nr. 4. Kongen henvendte sig til de forskellige Afdelinger. Infanteriet stod opstillet i Skansegaarden, medens Artilleriet stod mellem Kanonerne. Han traadte hen til den Mand, der saa ud til at være den ældste, lagde Haanden paa Mandens Skulder, medens han talte nogle Ord

til ham, som jo naturligvis gjaldt dem allesammen. Blandt Artilleriet var der en civilklædt Mand, som Kongen traadte hen til og talte med. Vi, der stod udenfor Palisaderne, kunde ikke høre, hvad han sagde ; men efter hvad der blev fortalt, lød Ordene saaledes: „Min Søn, Du gaar i dit eget Tøj; nu skal Du ogsaa nok faa Lov til at beholde det; thi nu faar vi snart Fred."

Den 26. Marts kom 11. Regiment til Byen, og Paaskedag var jeg og en Del flere paa Arbejde i Kastellet, hvor vi byggede et bombefast Lazaret til de saarede. 2. Paaskedag var jeg paa Arbejde udenfor Prinsens Port, hvor jeg kørte Mergel bort paa en Trillebør. Jeg blev færdig med Akkorden til Kl. 103/4, ellers var Arbejdstiden til 111/2. — Dagen efter kom nogle af os paa Havnevag i 24 Timer, og der blev vi Vidne til, at 25 preussiske Husarer med deres Heste blev indskibet til København. Det var en Deling, som vore Soldater havde overrumplet og taget til Fange om Natten i en Landsby et Steds derude. Ambulancerne bar en Løjtnant, som ikke kunde gaa, fordi han havde faaet Benene gennemboret af Bajonetter, da han ikke vilde overgive sig som Fange.

Den 31. Marts arbejdede vi om Dagen og gjorde Vagtjeneste om Natten paa Volden, hvor vi stod under aaben Himmel hele Natten i stærk Regn og Kulde til om Morgenen Kl. 61/2, da vi kom hjem i vort Kvarter. Om Eftermiddagen kom vi atter paa Arbejde. — Den 2. April var vi paa Arbejde sammen med 5. Kompagni, hvorved min Broder stod, saa vi paa denne Dag var sammen.

Konfirmationssøndag var vi paa Vagt ved Kolding Skanse, hvor min Broder ogsaa var. Han sad tilligemed tre andre af Kammeraterne og spillede Kort ved en Vognfjæl, da jeg med min Ven Niels Jensen Stenholt fra Vinderslev kom over for at se til min Broder. De havde hver en Dynge Smaapenge liggende hos sig paa Brættet, som laa saaledes, at det kunde vippe. Dette opdagede Stenholt snart, og han slog derfor med Haanden et godt Slag i Fjælen, saa Pengene hoppede højt i Vejret og faldt ned i det tykke Lag Halm, hvori de alle sad.

De fik meget travlt med at søge efter deres Skillinger, som det naturligvis kneb med at finde. Derfra gik vi over i Bønnelykkes Have, der var den skønneste jeg saa i Fredericia.

Den 7. April Eftermiddag Kl. 11/2 aflagde vi Ed til Kong Kristian d. 9., og den 8. stod jeg Vagt ved Prinsens Port for Kommandanten, hos hvem der om Aftenen var et lystigt Selskab af Officerer, der drak mange Skaaler i Anledning af Kongens Fødselsdag. Jeg fik al den Portvin, jeg vilde drikke.

Den 11. April rykkede vi atter ud i Lejren, kom i Skansen Nr. 1 og fik der Ordre til at tage Tæpperne ud af Blokhuset og banke dem dygtigt med Ladestokkene, saa de kunde blive rene for Utøj. Vor Major kom da ud til os og spurgte, om der var noget Utøj. Der stod da nærmest en Slesviger, en rigtig Skælm, som sagde: „Ja, Hr. Major, her kommer en Fyr med Cigar i Munden." Over denne Udtalelse gav Majoren sig til at skoggerle og sagde: „Ja, Børn, nu skal I faa frisk Halm herud i Morgen." Jeg takkede for dette Tilbud. Derpaa gik Majoren, og jeg kunde se, at han morede sig kosteligt over Slesvigerens vittige Udtryk.

Den 12. April var jeg sammen med min Broder og flere kendte Kammerater, og om Aftenen flyttede vi ned i Barakkerne i Hovedlejren. Dagen efter var jeg paa Felt-

vagt ude i Dalen ved Trelde Skov, hvor jeg vaagede omtrent hele Natten, og jeg blev der til næste Dags Aften Kl. 7. Samme Dag saa jeg for første Gang i dette Aar en Bonde i Marken med sine Heste oppe ved Kathrinedal, en meget smuk Ejendom, der laa lige op til Trelde Skov. Manden underharvede om Formiddagen og saaede Havre om Eftermiddagen.

Da jeg om Aftenen kom ned i Lejren, fik jeg snart den bedrøvelige Efterretning, at min Broder var bleven saa heftig syg om Eftermiddagen. Han laa i Barakken ud for Skanse Nr. 1, hvor han maatte ligge til den 15. om Morgen. Da fik jeg af min Kaptain, som var en flink Mand, Tilladelse til at følge ham ind paa Lazarettet, tilligemed min gode Kammerat Niels Jensen Stenholt, som tilbød at ledsage os. Med megen Møje og Anstrengelse naaede vi Lazarettet. Vi havde ogsaa to Ambulance-Soldater med, som var beordret til at bære ham paa deres Baare; men den var min Broder ked af at komme paa, og saa bad han os om at holde ud med ham. Det vilde vi jo saa gerne, uagtet det var en streng Tur. Vi maatte stanse flere Gange for at hvile, da han var saa mat, at han næsten ikke kunde flytte Benene. Straks, da han kom af Klæderne, faldt han i Besvimelse, saa vi maatte lægge ham i Sengen; men han kom dog snart til Bevidsthed igen. Vi tog saa Afsked med ham, og jeg befalede ham i Guds Varetægt, mere formaaede jeg ikke at gøre. — Nogle Dage senere fik jeg atter Tilladelse til at gaa til Byen for at se til min syge Broder; men jeg kom desværre for sent; thi Fartøjet, som skulde føre ham tilligemed flere syge til Bogen-se, forlod allerede Landgangsbroen, da jeg kom paa Vejen.

Den 22. April modtog jeg Brev fra min Broder, som var kommen paa Lazarettet i Gyldensten og var meget daarlig af Lungebetændelse; men han havde Haab om snart at blive bedre, hvilket da ogsaa skete.

Den 26. April om Aftenen, da vi kom fra Feltvagt ned i Barakkerne, kom der 50 Vogne kørende i fuld Trav op i Skanserne og hentede de riflede Kanoner med Ammunition, der var to af dem paa hver Skanse. Alle de glatløbende Kanoner, som var af sværeste Kaliber, blev liggende og prisgivet til Fjenden. Der udbredte sig nu forskellige Rygter; men ingen vidste endnu med Bestemthed, hvad den Dag i Morgen vilde bringe.

Næste Dag ved Middagstid kom der Ordre til Kaptainerne, at Kompagni-Karmene uopholdelig skulde møde ved Øster Strand. Nu først havde vi Vished om, at vi skulde rejse, hvilket ogsaa skete. Om Aftenen Kl. 7-8 rykkede vi ud af Stillingen, og det var med Glæde. Vi havde ingen Grund til at længes efter den, da vi havde døjet saa uhyre meget ondt der, men nydt saa lidt godt.

En Dag, mens vi var i Fredericia, oplæste vor Kaptain en Proklamation, der var udstedt af den kommanderende General, foran Fronten af Kompagniet. Den lød saaledes: „Soldater! Fæstningen er erklæret i Belejringsstilstand, og ingen maa forlade den !” Hvorpaa han selv tilføjede: „Det er ikke behageligt at ligge i en belejret By. Jeg ved det af Erfaring, da jeg var med i Trearskrigen.” Han var en herlig Mand, som vi var glade ved at have til Fører.

Da Fjenden belejrede Fæstningen stod vi i Løbegravene mellem Skanserne Nr. 3 og 4, hvorfra vi saa Fjenden rykke frem i sluttet Kolonne derude paa Marken, lige forud fra Stoustrup ind mod Trelde, saa det myldrede. Mest tydelig saas en Officer

paa en snehvid Hest, som sprængte frem og tilbage i Galop derude. Vor Kaptain stod da oppe paa Brystværnet og saa derud i sin dobbelte Kikkert, medens han iagttog Fjendens Bevægelser. Idet han tog Kikkerten ned og puttede den i Foderalet, udbrød han: „Det er storartet!" Derpaa tog han ganske rolig sin Feltpipe frem af Tasken, stoppede den og spurgte, om der var nogen, som kunde give Ild. Jeg, som stod nærmest ved og havde godt Fyr paa, sprang straks til og vente min Pibe over hans, saa han fik godt Glød.

Om Middagen kom Kokkene ind i Løbegraven og meldte til Kaptajnen, at Maden var færdig, og spurgte, om de maatte komme frem med den, hvortil Kaptainen svarede: „Ja, Folkens! Men I maa være forberedte paa at løbe fra Maden; thi hvis de stormer derude, saa skal I frem." Maden blev derpaa sat frem; det var Oksekødssuppe med Kartofler og lidt Gulerødder, men uden Boller. Det var ingen fin Borddækning; vi slog Kreds omkring Spanden, hvor første Række lagde sig paa. Knæene, medens anden Række maatte staa op og lange til over de forrestes Skuldre.

Der var Alvor og Tavshed til Stede under Maaltidet, ingen vidste, hvad der kunde ske i næste Øjeblik, maaske forestod der en Kamp; en hver følte ved sig selv, at det gjaldt om at indtage en saa god Styrkning som muligt; thi uden Mad og Drikke kan jo Helten ingen Ting. Jeg kan for mit vedkommende sige med Sandhed, at jeg aldrig har nydt en bedre Middagsmad.

Vi havde flere Gange Gudstjeneste derude paa aaben Mark hvilket var meget højtindeligt; der var kun dette i Vejen, at Præstens Tale næppe kunde høres af alle. Men Sangen var gribende. Vi begyndte med Salmen: „Jeg gaar i Fare, hvor jeg gaar, og ved mig aldrig sikker", hvilket jo her var bogstavelig Sandhed.

Under Bombardementet, som varede i 2 Dage, skal der være falden 50 Mand, dels i Stillingen og dels i Fæstningen, hvor Brandkorpsen, der maatte være til Stede næsten alle Vegne, var mest udsat. Den tredie Dags Morgen gik der Rygter om, at Fjenden vilde storme med hele sin Styrke. Vi stod paa Skansen og iagttog hans Bevægelse, og vi kunde se, at der blev Uro i Lejren derude og Bajonetterne glimtede i Sollyset. Vor Premierløjtnant stod lige ved Siden af os med sin Kikkert; idet han slog den ned, smilte han og udbrød: „De trækker sig tilbage." Han var forøvrigt en stolt Officer, som vi satte megen Pris paa. Vi vidste, at han ikke var bange, men at vi ogsaa stod overfor en flerdobbelt Overmagt, saa vi havde ikke noget imod, at Fjenden trak sig tilbage.

V.

Rømningen fra Fredericia foregik fra den 26. til den 28. April. Vi landede paa Fyens Kyst i Flaskens Bugt eller, som den ogsaa kaldes, Baaring Vig. Derfra marscherede vi 3 1/2 Mil til en By, som hedder Fjeldsted. Det blev en drøj Tur, da vi marscherede en Mil af Vejen og havde den altfor svære Oppakning. Vi ankom først Kl. 3 om Morgenen den 28. April og blev, en Deling paa 45 Mand, indkvarteret hos Gaardmand Lars Kristian Jørgensen, hos hvem vi om Natten laa i Laden, hvor der var Halm nok; men vi var dog meget forfrosne, da vi stod op om Morgenen; thi der var megen Træk, og Laden var ikke nær saa lun som vore Barakker i Fredericia.

Den 30. April Kl. 9. afmarscherede vi fra Fjeldsted tilbage til Byen Kustrup, der

ligger tæt ved Flaskens Bugt, hvor jeg blev indkvarteret hos Husmand Jens Andersen, og her nød jeg for første Gang det Gode at komme af Klæderne og i Seng, siden vi forlod København. Der modtog jeg fra min Fætter Karl et Brev og en Pakke, der indeholdt en halv Flaske Rom, et Stykke Svejterost, et Stykke lybsk Pølse, en Appelsin og et halvt Pund Røgtobak. En lignende Portion modtog jeg til min Broder, som da laa paa Lazarettet. Jeg henvendte mig til en Kone, som boede lige ved Bogensevejen, hvor der kørte Fragtvogn, og fik hende til at besørge Pakken. Jeg gav hende 1 Mark for Ulejligheden, og hun var ærlig, min Broder modtog Pakken.

Fra Kustrup marscherede vi saa gennem Fyen fra den 2. til den 6. Maj, og vi laa indkvarterede i Byerne : Aalsbo, Odense, Skjellerup og Kullerup. Den 6. Maj om Morgenen Kl. 4 ankom vi til Nyborg, hvorfra vi saa sejlede til Frederikshavn, en Tur paa 36 Mil, allerede Kl. 7 1/2. Vort Kompagni kom om Bord paa en Transportbaad, der kom paa Slæbetov efter Dampere „Dania“. Det var en meget ubehagelig Sørejse; thi Baaden, vi sejlede med, gik i tre Tove, og kun det ene var spændt, saa Baaden slingrede stærkt; men jeg undgik dog at blive søsyg.

Vi landede om Aftenen Kl. 10 og opholdt os i 2 Timer paa Skibsbroen. Saa marscherede vi gennem Frederikshavn, som laa i den dybeste Ro, saa der ikke hørtes en Lyd fra Byen. Vi marscherede 2 Mil ind i Landet og kom først i Kvarter om Morgenen Kl. 6. Det var en drøj Nat oven paa Sørejsen. Jeg var saa søvnig, at jeg gik og sov paa Marschen. Jeg og en Del flere blev indkvarteret hos en Proprietær Bruun. Næste Nat havde vi et godt Kvarter hos en Gaardmand i Klattrup; derfra marscherede vi tilbage ad Karup forbi Sæbygaard, hvor vi holdt Hvil paa Marken uden for Gaarden, og der modtog jeg Brev og Hilsen fra min Broder af en Soldat fra 2. Kompagni, der kom fra Lazarettet, hvor min Broder endnu var; men efter Brevet ventede han snart at komme ud til Kompagniet igen. — Men det gik meget bedre for ham; thi han kom til København, og derfra blev han hjempermitteret. — Vi marscherede derfra 4 Mil til Byen Høllum, hvor vi blev indkvarteret hos Sognefogden, og videre til en By, som hedder Vestbjerg, hvor vi kom i Kvarter hos Daniel Thomsens Enke; begge Steder havde vi det godt.

Den 13. Maj var nogle af os en lille Tur i Nørre-Sundby, hvorfra vi kunde se over til Aalborg, hvor Preusserne myldrede. 2. Pinsedag var jeg i Sulsted Kirke.

Den 18. Maj om Aftenen fik tre Aars Mandskab, Aargangene 53, 54 og 55, Ordre til at aflevere deres Vaaben i Vestbjerg Skole, hvor det afleverede blev indsat. Medens Afleveringen stod paa, var jeg hos Kaptajnen for at spørge, om der maatte stilles en Mand, hvortil der blev svaret: Ja. Jeg havde af min Kammerat Stenholdt faaet Underretning om, at der blandt de hjemsendte var en Mand, som ikke brød sig om at komme hjem, men godt vilde tage Hyre igen, og han forlangte kun 30 Rigsdaler om Maaneden. Jeg blev snart enig med ham og ilede op til Kaptainen. Som jeg da staar udenfor, kommer Palstrup ud af Døren, hvor han havde afleveret, og idet han betraadte Trappen, slog han ud med Armen og udbrød: „Gud ske Lov, nu er a av med hiele Skittet!“ Lidt efter kom de sidste ud og Afleveringen var til Ende. Kaptainen kom saa ud paa Trappen, og jeg meldte da, at jeg havde faaet en Stillingsmand, „Hvem er denne Mand?“ spurgte Kaptainen. „Det er en af dem, der

skal permitteres," svarede jeg. „Permitteres," sagde Kaptajnen, „her er ikke Tale om Permission, de kan maaske komme i Tøjet igen." Iblandt dem, der havde afleveret, stod der en Slesviger som hed Fogt, der udbrød: „Da kommer æ it igjen!" Hvortil Kaptainen smilende svarede: „Fogt-siger sin Mening," og han tilføjede: „Desuden staar der i Dagsbefalingen, at der ikke maa ske nogen Permission til de Dele af Riget, som er kouperet af Fjenden." „Med Tilladelse Hr. Kaptain," siger saa Stenholt, der stod hos, „da har jeg hørt, at der er kommen to Mand i Land i Nørre-Sundby, som er permitteret." Kaptainen rystede paa Hovedet og sagde: „Det er ikke muligt." Dermed var Konferencen forbi, og enhver søgte sit Kvarter. Jeg fulgte med Stenholt og vi laa sammen i Halmen den Nat. Jeg skrev saa et Brev til min Fætter Karl i København, hvori jeg fremstillede Sagen og bad ham om at ordne den for mig. Stenholt fik Brevet med, og nogle Dage efter fik jeg det lidet opmuntrende Svar, at Sagen ikke kunde ordnes i København, men den kunde have været ordnet ved Kompagniet, og saa blev der ikke talt mere om den Ting. Stiltingsmanden var ærlig nok og vilde godt have vendt tilbage for at tjene Skillingerne; men der var intet at gøre, det skulde nu ikke være saaledes, og jeg maatte blive i Tøjet indtil Afløsningsstimen slog.

Den 19. Maj om Morgenens Kl. 4 afrejste de, der havde afleveret i Vestbjerg Skole; blandt dem var de fleste af mine Kammerater fra Hjemegnen. Vi blev kun 26 Mand tilbage ved vort Kompagni. Samme Dags Aften kom jeg paa Vagt ved Skolen hos Kaptainen, og Dagen efter paa Herregaarden Agdrup, hvor Brigaden var indkvarteret. Samtidig blev jeg indkvarteret hos Gaardmand Albert Petersen tilligemed min daværende Slof og Kammerat Gudik Jensen Haugaard fra Næstild ved Skive. Vi fik en Seng i Storstuen til Raadighed og havde et udmærket Kvarter.

I de sidste Dage i Maj var jeg til Skiveskydning paa Taudal Hede, til Præsentation for Oberstløjtnant Nielsen, til Læsning, var en Dag Ordonans i Sulsted Præstegaard, og en Eftermiddag foretog jeg en Spadseretur til en Herregaard, der hed Bjørrum, og som laa ved en smuk, lille Skov, omgivet af frodige Marker og store, grønne Enge.

Den 1. Juni blev jeg med flere udtaget til Underkorporaler, og samme Eftermiddag blev jeg syg, hvilket dog snart gik over. Den 5. Juni var vi til Grundlovsfest i Skaulund Skov. Det var en smuk, lille Fest, hvor vi dansede, Officerer og Menige med hverandre. Anden Dag efter var vi til BataillonsEksercits paa Taudal Mark, og om Eftermiddagen var jeg og min Slof, Jensen, i Sundby med vore Underklæder, som skulde sendes hjem, da vi ikke mere havde Brug for dem, og ikke vilde have dem at bære paa. Paa Hjemvejen kom vi op at køre paa en Fjedervogn med Premierløjtnant Villemoes, som var Kommandør for 4. Kompagni. Den følgende Dag havde vi Præsentation for Oberstløjtnant Junghans og General Vilster, og derfra kom jeg paa Vagt som Vagtkommandør hos Brigaden paa Agdrup. — Vi fik saa at vide, at Vaabenhvilen blev forlænget til 26. Juni.

Den 23. Juni marscherede vi fra vort Kvarter forbi Hjallerup, hvor der var Marked, og videre til Sæby hele 6 Mil; det blev en drøj Marsch i den stærke Sommerhede. Under Marschen faldt der den Dag en Mand af vort Kompagni, og han laa hen, uden at der var mindste Tegn til Liv, Jeg blev da af Kaptajnen ordret til at blive

tilbage hos ham og sørge for, at han kom op paa en Vogn; hvorpaa Kompagniet fortsatte Marschen til Sæby. Jeg fik i en Fart Tøjret revet op for Brystet af Manden, hvorpaa han snart begyndte at trække Vejret og kom lidt efter lidt til Bevidsthed, hvilket jeg var meget glad for, uagtet jeg ikke kunde have stor Glæde af ham, da Manden var fra Femern, og vi ikke formaaede at tale et Ord sammen. Jeg maatte vente med ham, mens alle 8 Kompagnier marscherede forbi; først da kom Trainet, og jeg fik ham da op paa en Vogn, hvor der lige var Plads til en Mand og ikke mere. Jeg maatte selv marschere til Fods, og da jeg havde gaaet lidt, traf jeg sammen med Korporal Hansen, der hørte til vort Kompagni. Vi slog saa Følge til Sæby. Men da vi naaede de første Huse i Byen, greb han til min Forbavselse fat i Vaabenfrakken paa mig, idet han sprang om paa højre Side. Jeg var nemlig, uden at tænke derved, kommen til at gaa ved den forkerte Side af „Herren“, hvilket unægteligt var en Forseelse, da han jo havde en Snor mere end jeg, og som Følge deraf var min Overordnede. Der var jo ikke saa farlig megen Forskel; men man skal jo altid kende Narre paa noget. Han var ilde lidt ved Kompagniet, havde baaret den sorte Kokarde, men var nu gaaet frivillig med i Krigen for at genvinde den røde, som unægtelig saa bedre ud.

Jeg ankom om Aftenen Kl. 9 til Sæby, hvor vi, nogle Mand, blev indkvarteret hos en Værtshusholder, der hed P. C. Routved. Jeg var i en meget forkommen Tilstand, og mine Fødder var aldeles hudløse. Det første, jeg begærede ved Ankomsten, var et Glas øl til at lække mig paa samt lidt Brændevin til mine Fødder. Brændevinen hældte jeg uden paa Strømperne, som jeg beholdt paa, hvilket er det bedste, man kan gøre; thi det fjerner Ømheden og sætter ny Hud. Morgenens efter fejlede mine Fødder ikke det mindste. Jeg blev kaldt ind til Manden, der laa paa Sygelejet, bleg som en Dødning; men han vilde dog gerne tale lidt med mig. Det var en meget rar Mand, og Kvarteret var godt.

Klokken 7 om Morgenens marscherede vi saa til Frederikshavn, 1 3/4 Mil, hvortil vi ankom Kl. 10 1/2 i Blæst og øsende Regn. Kaptajnen lod Geværerne sætte i Pyramide; hvorpaa han spurgte mig, der var saa heldig at staa nærmest, om jeg havde Bekendte i Byen, hvilket jeg naturligvis benægtede. Kaptainen sagde da til mig: „Vil De saa udtage to Mand til at passe paa Geværerne, men selv maa De være mig ansvarlig for dem.“ Jeg traadte da hen til de to Mand, der stod mig nærmest, men som jeg forøvrigt ingen Bekendtskab havde til, og gav dem Ordre til at passe paa Geværerne, saa at ingen kom til dem. Kompagniet traadte saa af, og jeg stod da ene tilbage med de to Mand, som lod mig vide, at jeg ligesaa godt kunde have taget et Par andre. De var selvfølgelig ked af at staa der i det øsende Regnvejr. Det kunde let have gaaet dem ilde, hvis jeg havde meldt dem til Kaptainen; men jeg lod dem gaa, idet jeg tænkte som saa, at efter Kaptainens Ordre skulde jeg selv alligevel være til Stede, og saa var det jo ikke til nogen Nytte at plage andre derind. Jeg gik da paa Skibsbroen i tre Timer i en vedvarende Skylregn med tiltagende Storm, indtil Klokken 3 om Eftermiddagen; saa blev Kompagniet indkvarteret i Byen, fordi Søkaptainen, der skulde sejle med os, ikke turde gaa ud med os i denne Storm paa det urolige Kattegat. Jeg og nogle flere blev saa indkvarteret hos Distriktslæge Rasmussen, hvor vi havde det meget pænt og godt.

VI.

Dagen efter sejlede vi saa fra Frederikshavn Kl. 11 om Formiddagen med Dampskibet „Bergen". Blæsten havde lagt sig noget; men der var endnu skarp Kuling og stærk Søgang. Den 26. Juni landede vi i Nyborg om Formiddagen Kl. 7 1/2, og blev derpaa indkvarteret i Byen. Jeg fik et meget daarligt Kvarter; thi der vankede hverken Spise eller Drikke, uagtet min Slof, Underkorporal Kibsdahl fra Aalborg, som var Stillingsmand og havde ligget paa Rekrutskole i Byen, og saaledes mente at være godt kendt, havde lovet at skaffe os ny Kartoffler, som vi ikke før havde smagt i dette Aar. Vi glædede os til denne Herreret; men det gik ikke saadan til. Vi var paa et hængende Haar nær kommen til at rejse lige saa sultne, som vi var kommen fra Søen; thi vi skulde stille til Afmarsch Kl. 11. Vi blev snart enige om at renonce-re paa Kartofflerne og nøjes med, hvad vi kunde faa fat paa af Madvarer, der kunde stille vor Sult og styrke os til fortsat Marsch. Da jeg mindede min Kammerat om hans Løfte, bad han mig om at følge sig. Han fandt ogsaa snart en Spisevært og forlangte to Stykker Bøf serveret i en Fart. Bøffen fik vi, og skønt den var halvraa, maatte den dog ned i største Skyndsomhed.

Vi marscherede saa fra Nyborg Kl. 11, 3 Mil, til Landsbyen Maarslev, og der blev jeg med flere indkvarteret hos Gaardmand Hans Andersen, der tog vel imod os. Noget af det første Konen sagde til os, da vi kom ind, var: „Drik engang a Potti, der stour paa Boueret." Det var en stor, rød Lerpotte med Næb, tre Ben og en lige Hank, og den indeholdt det bedste Gammeløl, som vi smagte paa Fyn. Vi fik snart Tørsten slukket og en lille Rus oven i Købet; thi vi var jo ikke vant til saa stærk Drik. I Vendsyssel smagte vi sjelden Øl; det var som Regel Mælk eller Mælk og Vand, vi der fik at drikke. Her var for Resten ogsaa den frodigste Plet, vi saa paa Fyn — Fyn er jo i det hele et meget frugtbart Land — men her var det saa overvældende med Korn og Græs, at Markerne formelig bugnede af Fylde.

Den 27. Juui om Morgenens Kl. 7 afmarscherede vi fra Marslev gennem Odense, og 21/2 Mil hinsides denne By standsede vi i en lille Landsby, der hed Bred, hvor vi blev indkvarteret om Natten. Om Morgenens Kl. 3 afmarscherede vi over Lade-gaard og Skydebjerg til Ørsbjerg, hvor jeg og nogle flere blev indkvarteret paa Bjør-nemose hos Gaardmand Jørgen Finsen, hvor vi havde et sjældent godt Kvarter. Jeg og nogle flere af de andre gav Konen vore Beskøjter, som hun smilende satte ned i Bordskuffen, hvor hun fik en hel Stabel, hvilket hun morede sig over. Dagen efter fik vi Ordre til at skifte Kvarter om Aftenen, og Manden sagde da til mig: „Hvis det blot gælder en Omskiftning, og vi skal have Soldater igen, vil Du saa ikke, hvis det er muligt, sørge for, at I samme kan komme her igen,," hvilket jeg med Glæde lovede ham; thi bedre Kvarter og flinkere Folk kunde vi ikke vente at finde. Vi kom ikke tilbage; thi hele Styrken skulde blive i Byen, og Kl. 12 Midnat blev vi opstillet og marscherede i Mulm og Mørke 2 Mil. Henad Morgenstunden blev der gjort Holdt paa Marken ved Siden af Vejen, hvor hele Brigaden samledes, og vi lagde Skud i Geværerne.

Henad Morgenstunden paa Marschen traf jeg en syg Mand, der hed Valbom og var Handelsbetjent fra Vordingborg. Han saa meget daarlig ud og havde stor Møje med at gaa. Jeg sagde da til ham: „Hvad fejler Du, Valbom? Du ser saa daarlig ud, hold

Dig heller tilbage." „Ak," sagde han, „det har jeg gjort, men er stadig bleven drevet frem. Jeg kan ikke holde det ud, men tror, jeg styrter." Jeg følte Medynk med Manden; thi han var en overmaade rask og flink Soldat, der ellers aldrig var forknýt. Han var tillige en udmærket Sanger, der tidt forlystede os under Marschen med sin smukke Stemme. Jeg lovede saa at melde det til Kaptainen, som jeg vidste var en flink Mand. Han gik foran Kompagniet, og jeg løb da og var snart hos ham med min Melding. Kaptainen spurgte om, hvem denne Mand var, og om vi ingen Vogne havde med. Dette

Spørgsmaal om Vogne forundrede mig; thi derom kunde jeg da ikke vide bedre Besked end Kaptajnen. Men derpaa sagde han: „Nu gør vi straks Holdt, kom saa med ham hen til Lægen." Saa snart vi stansede og havde faaet Geværerne ladt, kaldte Kaptainen paa mig og bad mig komme med den syge Mand. Jeg løb da hen og hentede Valbom, som havde svært ondt ved at gaa. I det vi gik op gennem Geledderne, sagde en Soldat: „Underkorporal, her er en Mand, som er syg;" hvortil jeg svarede: „Lad ham saa komme med," og saa, idet han traadte ud af Geleddet, at han var nær falden, hvis Sidemanden ikke havde støttet ham. Jeg traadte da frem, idet jeg skuldrede mit Gevær og sagde: „Jeg melder Hr. Overlæge, at her er to Mand syge af 3. Kompagni." Hvortil han svarede: „Ja, kan de ikke gaa med, saa faar de blive liggende." Han undersøgte dem ikke engang eller spurgte, hvor de havde Sygdommen. Kaptainen, som hørte disse kønne Ord, spurgte da: „Skal vi virkelig lade dem ligge her, Hr. Overlæge? Hvortil denne svarede: „Ja, der er jo ikke andet at gøre; hvad der ikke kan staa maa falde." Med det samme raabte Kaptainen „3. Kompagni, Gevær i Hvil! I Sektioner sving ud! Marsch!" Jeg traadte da tilbage paa min Plads med inderlig Harm, idet jeg tænkte, hvorfor vi egentlig skulde have Læge med os, og jeg bad i det samme til Gud om, at jeg maatte vedblive at være rask, medens jeg skulde være der.

Efter det nævnte Ophold marscherede vi til Skydebjerg, hvor der blev gjort Holdt, og Geværerne blev sat i Pyramide. Hele Brigaden var samlet der, og vi stod i Al-larmstilling i 3 Timer, medens det skylregnede, saa vi blev gennemblødt lige til Skindet. Derpaa marscherede vi I. Mil til Byen Udby, under vedvarende Regn og Kulde. Jeg blev med flere, 50 Mand, indkvarteret hos Didriks Enke; hvilket var det daarligste Kvarter, jeg havde haft. Vi var jo dygtig sultne og forfrosne af det kolde Bad, vi havde faaet under Marschen. Vi søgte ind i Laden, hvor vi skilte os ved Tøjet. Jeg var den første, som kom ind til Konen, der stod i Køkkenet ved Ildstedet, hvorpaa der stod to store Gryder, og hun rørte godt omkring i den ene. Jeg hilste paa Madammen og spurgte, om jeg og nogle Kammerater kunde faa lidt varm Spi-se for Betaling. Hun svarede: „Nej, jeg har saa mange Grise og Kalve, der skal have Mælken; desuden har I jo Marketenderen." — Denne var nemlig paa samme Gaard. — Jeg sagde da: „Vi har marscheret den hele Nat, Marketenderen har solgt ud paa Vejen, og desuden har han ingen varm Mad, hvortil vi trænger saa haardt." Men hun vendte det døve Øre til; det hjalp ikke, hvad jeg sagde. Jeg gik saa ud til de andre med den Besked, men tilføjede derpaa: „Nu maa i følge mig, og saa op-søger vi det mindste Hus, som findes i Byen; der er formodentlig ingen Indkvartering, da der ligger saa stor Styrke paa Gaarden her." Vi traf det vi søgte lige uden

for Gaarden. Jeg gik saa ind og traf Konen ene hjemme, hvorpaa jeg fremførte mit Ærinde. Hun gav først ikke noget Svar; men da jeg saa tilføjede, at det var lige meget, hvad det kostede, bare vi maatte faa noget, og jeg tillige forklarede hende, hvor trætte, sultne og forfrosne vi var, sagde hun: „Ja, sæt Jer saa ned lidt, saa skal jeg snart lave lidt Mad til Jer. Jeg kan jo nok tænke, at der ikke vanker noget hos Didriks Enke." Hun kom snart ind til os med en forsvarlig Æggekage, som var den sværeste, jeg nogensinde har set. Hun satte Panden paa Bordet, og vi gjorde god Besked paa dens Indhold, hvoraf vi blev saa rigelig vederkvægede. Efter Maaltidet bød vi hende velment Tak for Mad samt en saa rigelig Betaling, at vi siden altid var velkommen og kunde faa alt, hvad Huset formaaede, saa snart vi ønskede det. — Derpaa gik vi hen og lagde os i Halmen, vaade som som vi var; men vi var saa trætte og søvnige, at vi paa faa Minutter laa i Søvnens Arme.

Da vi havde ligget to Timer kom Kommandersergenten og kaldte paa mig. Jeg maatte jo op af Halmen, men havde svært ved at faa Øjnene op og maatte gnide dygtigt i dem. Han sagde til mig: „De maa gaa ned til Adjudanten, som ligger i R. Præstegaard, og spørge, om vi skal afløse Vagten ved Brigaden, og dersom vi skal, har De at tage tre Mand med Dem." Han opgav mig Numrene paa disse, som jeg noterede, fik saa Sablen paa, traskede ud af Byen og traf mærkværdig nok den rette Vej. Jeg fik den Besked, at vi skulde afløse Vagten, og at Brigaden laa paa „Nyfæste," hvortil der var to Mil. Jeg meddelte saa Kommandersergenten den Besked, hvorover han rystede paa Hovedet og sagde: „Ja, der er jo ikke andet at gøre, De maa af Sted."

Vi skulde da efter Ordre møde Kl. 3; men det var nu umuligt. Vi naaede først dertil i Aftenstunden, dygtig trætte, og meldte os til Adjudanten, der kom ud paa Hovedtrappen. Han var en sjælden flink Officer, der spurgte mig ud om, hvor vi laa i Kvarter, og om, hvor langt vi havde gaaet, og da han fik dette at vide, rystede han paa Hovedet og sagde, at det var en stor Skam, vi skulde gaa den lange Vej. Madammen paa Gaarden stod hos os og hørte denne Samtale. -Manden var ikke til Stede. Vi hørte bagefter, at han ogsaa var Soldat, men befandt sig for Tiden i preussisk Fangenskab. -Hun sagde da til Adjudanten : Tillader De, at jeg tager disse Folk med ind og giver dem lidt til Vederkvægelse, før de overtager Vagten." Hvortil han svarede: Ja, saa gerne," og henvendte sig saa til den vagthavende Underkorporal, idet han sagde: „Vil De lade Vagten staa saalænge, og naar de er færdig, maa De give Underkorporalen Instruks." Vi kom derpaa ind, hvor der blev dækket et godt Bord for os med Spise og Drikke. Efter at vi havde spist, overtog jeg saa Vagten ; det var Folk fra 7. Regiment, vi afløste. Jeg gik oppe hele Natten, da jeg skulde passe paa, at der blev afløst til rette Tid. Der var saadan en Mængde Rotter, saa jeg aldrig har kendt Mage. De løb i store Flokke ude i Gaarden og ligeledes inde i Laden, hvor Skilvagterne laa, imens de var fri. Naar jeg saa kom ind og kaldte paa Afløsningen, sprang Rotterne derinde, som om det var en Flok Grise, saa det knasede i Halmen.

Om Morgenen fik vi Frokost. Ved Middagstid afrejste Brigaden, og vi skulde da med tilbage til Udby. Før vi drog af Sted, gik jeg ind til Madamen og spurgte, hvormeget vi var skyldig. Hun stod just og ragede i Ilden med Ildtangene, men hæ-

vede da Blikket, idet hun svarede : „De er mig intet skyldig; det var ikke paa den Maade, jeg bad Dem ind," og i det samme randt Taarerne ned ad hendes Kinder. Jeg takkede da denne ædle Kvinde, hvis Lige jeg endnu ikke havde truffet under hele Felttoget. Hun tænkte formodentlig paa sin Mand, der maatte friste Tilværelsen i Fjendevold, langt borte fra Hjem og Fædreland.

Medens vi var i Udby var vi kommanderet til Gudstjeneste i Kirken der. En Feltpræst besteg Prædikestolen og holdt en gribende Tale, der begyndte saaledes : „Der gaar for Tiden en Røst igennem Folket, der lyder saaledes: Hvad skal dog Enden blive paa dette; men den maa ikke vedblive at lyde ubesvaret", og saa udviklede han det videre med en saadan Stentor-Røst, som rungede og gav Genlyd under Kirkens Hvælvinger, og som trængte Soldaterne til Marv og Ben. Vi var saa mange i Kirken, at Stolene ikke kunde rumme os alle, nogle maatte staa paa Gulvet. En Del af os var lette Karle, der ikke savnede Humør, naar vi færdedes derude. Men den Dag saa man, at de klare Taarer perlede ned ad Kinderne, hvilket staar for mig som noget godt; thi hvor Kilden flyder, maa der jo strømme noget til.

VII.

Den 8. Juli marscherede vi fra Udby til Byen Gamborg, hvor vi, en Del Jyder og Slesviger laa indkvarteret i en Hestestald, som tilhørte Math. Andersens Enke. — I Udby var jeg bleven udnævnt til Korporalskabsfører for 5. Korporalskab. — Den 13. Juli var jeg paa Feltvagt fra Kl. 4 om Eftermiddagen til næste Dag ved samme Tid. Samtidig var jeg i Fiskerhuset paa Svinø, hvor Marsvinsjægerne i sin Tid ind-drev og fangede Marsvinene; deraf har jo øen faaet Navn. Hos Husmand Bertel Andersen i Gamborg, hvis Hus laa tæt ved Fjorden, har jeg og min gode Kammerat Kristen Nielsen, som ogsaa var Underkorporal, ofte spist et godt Maaltid Mad, hvilket i denne Tid næsten ikke kunde opdrives for Penge. Som Regel bestod vort Maaltid (Middagsmad) af nye Kartoffler, som vi købte hos Høkeren i Byen for 26 Skilling et Fjerdingkar, og vi fik dem tillavet nede ved Fjorden, hvor vi to Mand med Færdighed delte et Fjerdingkar Kartoffler til Middag.

Vi havde Vaabenhvile fra den 20. Juli til den 1. August.

Der udgik flere Gange Proklamationer fra Overkommandoen, der blev uddelt til Kompagnikommandørerne, som da oplæste dem for Fronten af Kompagniet. Vi stod en Aften opstillet i Allarmstilling paa Gad en i Gamborg, hvor Kaptajnen oplæste følgende fra Overgeneralen: „Formodentlig vil Fjenden forsøge paa Overgang til Fyn i denne Nat. Soldater, jeg stoler paa, at I ikke lader ham komme i Land, men kaster ham i Vandet med Bajonetten!" Min Sidemand, der var Fynbo og havde 4. Korporalskab, sagde da til mig: „I Nat tror jeg ganske bestemt, at de kommer." Hvortil jeg svarede : „Saa, tror Du det, det tror jeg ikke, for saadanne Billetter har vi faaet adskillige af, saa dem sætter jeg ingen Lid til."

I Gamborg laa jeg i Kvarter i samme Gaard, som Kommandersergenten. En Dag kaldte han paa mig og spurgte, om jeg vilde skrive lidt for ham, saa vilde han fritage mig for at møde i Allarmstilling om Aftenen. Det vilde jeg saa gerne ; hvorpaa jeg kom ind paa hans Værelse og fik fat paa Pennen. Det var Dagsbefalinger, som skulde indføres i Protokollen. Han lagde en lille Bunke for mig og bad mig om at indføre dem. Han stod et Øjeblik og saa paa mig i Begyndelsen; men saa sagde

han: „De skriver altfor godt; det gælder ikke om Skønskrift, bare det er læseligt." Saa gik han hen og lagde sig paa Sofaen og sov sin Middagssøvn. Jeg skrev saa færdig og listede mig stille ud for ikke at vække ham. Hen paa Eftermiddagen, da jeg gik over Gaarden, lukkede han sit Vindue op, kaldte paa mig og sagde: „Tak for det, De skrev for mig; men hør, jeg kan ikke tage Dem fri for at stille i Aften; for Sagen er den, jeg maa ingen Hjælper have, men skal selv besørge Skriveriet." Hvortil jeg svarede: »Det gør ikke noget, Hr. Kommandersergent, jeg kan godt gaa med, bryd Dem bare ikke derom, og kan jeg tjene dem med at skrive, saa sig bare til, det gør jeg med Glæde." „Ja, De kan jo ogsaa have Gavn deraf siden," mente han. „Aa for den Sags Skyld er det lige meget," sagde jeg, „for jeg skriver ikke hjemme, da jeg er Landmand." Det forundrede han sig meget over. Jeg følte ingen Sorg over Tabet af den lovede Frihed; thi jeg vilde hellere stille til Allarm end ligge ene i Stalden; jeg har aldrig holdt af at være ene. Kommandersergenten var nok en Tysker; men overfor os var han en særdeles flink Mand, som jeg holdt meget af; han talte ogsaa det danske Sprog meget godt.

Den 21. Juli Kl. 4 afmarscherede vi til Byen Lynge, 2 Mil, gennem Byerne Viby, Udby, Gelsted og Kingstrup. Jeg blev indkvarteret hos Gaardmand Kristen Petersen. Det var et godt Kvarter, hvor jeg og Kristen Nielsen laa i Storstuen i Sengeklæder, som var bredt paa Gulvet.

Den 23. Juli havde vi Eksercits om Formiddagen, og om Eftermiddagen Præsentation for Generalinspektøren. Kompagniet var opstillet, og alle Underkorporalerne stod paa en Linje, mens Generalen passerede Fronten. Vor Kaptain, der fulgte ham, nævnede os ved Navn, og idet han pegede paa mig, sagde han: „Underkorporal Sørensen!" Der fik jeg jo et nyt Navn; men det var jo for Resten ligegyldigt, da jeg aldrig havde set Manden før. Det var en smuk Officer, der saa ejegod ud. Han traadte hen til mig og spurgte om, hvor jeg havde tjent. Til min Sidemand, Underkorporal Nyrup fra København, der vistnok var af fin Familie, sagde han ikke et Ord.

Medens vi laa i Lynge, havde jeg Spisekvarter hos Husmand Niels Hansen ved Holmegaarden. Der fik jeg Besøg af en god Kammerat hjemmefra, nemlig Mads Jakobsen fra Sjørslev, der var Trainkonstabel og laa i Kvarter et Steds i Nærheden.

Den 29. Juli om Natten Kl. 12 marscherede vi fra Lynge til Fynsskov, 3 Mil, hvor vi skulde paa Arbejde, hvilket vi efter Ordre skulde overtage Kl. 6 om Morgen. Men vi gik desværre 1 Mil for langt og maatte lige tilbage igen. Som Følge deraf naaede vi først Arbejdspladsen Kl. 11, og var da ganske mødige og trætte. Vi holdt først Hvil paa en stor Kløvermark, hvor vi fik Brødposerne frem og spiste Frokost. Vi lejrede os i Høstakkene, der laa spredt til Hjemkørsel. En Karl, som kom kørende med sin Høstvogn for at hente Høet hjem, var saa venlig at skælde os ud, fordi vi laa i Høet — det laa jo ganske vist ogsaa for at blive tørret og udluftet — hvorpaa nogle af os udbrød: „I trænger vist her til at faa Tyskerne herover; de vil næppe spørge Jer om Forlov til at ligge i Høet." Vor Sekondløjtnant Ditlevs sad i samme Stak, hvor jeg og nogle flere sad. Han værdigede ikke Fyren et Ord, men lettede sig ganske rolig af Høet, idet han udbrød: „Det kan nok ikke taales." — Han var en Kærnekarl, der havde Hjertet paa det rette Sted. Da Hvilen var forbi, arbejdede

Mandskabet til Klokken 5; det var levende Hegn, som blev ryddet. Jeg tillige med flere Underkorporaler gik ned til Stranden, der var lidt neden for Arbejdspladsen, hvor vi tog os et Bad, hvilket var langt behageligere end at rykke i Hakke og Økse. Over Lyng marscherede vi tilbage til Gamborg og blev indkvarteret paa vor gamle Plads. Den 31. Juli om Aftenen Kl. 8 fik vi Ordre til at lade Geværerne og stille om Natten 3 Kvarter før 12 i Allarmstilling midt i Byen. Mens jeg stod og stødte Kuglen i mit Gevær, kom Adjudanten i susende Fart med Ordre om, at Vaabenhvilen var forlænget med 49 Timer.

Den 3. August flyttede vi ind i vort gamle Kvarter i Lyng; den 6. begyndte Høsten der paa Egnen, og jeg fik den Dag Brev fra Hjemmet.

Den 8. August fik en Del af os Besked om, at vi skulde permitteres, og vore Hjemstavn blev opskrevet. Om Aftenen gav to Mand af Korporalskabet en Bolle Punsch, som de vilde skænke mig til Afsked, uagtet de selv skulde blive i Tjenesten. Det traf sig saa heldigt, at Mads Jakobsen just kom og besøgte mig den Aften, og da han var en udmærket Sanger, holdt vi en gemytlig Aften og tømte adskillige Bægere paa en lys og lykkelig Fremtid, som nu stod for os alle i et rosenrødt Skær. — Jeg skylder disse to Karle Erkendtlighed for deres Velvilje mod mig. Det var Gaardmandssønner fra Sjælland. Den ene af dem bad mig om at bytte Vaabenfrakke med sig, da min var meget kønnere end hans og passede ham saa godt. Byttet blev ogsaa gjort i det sidste Kvarter vi delte sammen i Byen Aastrup ved Faaborg. — Nu da det Øjeblik var saa nær, som jeg havde ventet paa i fulde syv Maaneder, var mine Tanker stadig hos det kære Hjem, saa at intet andet ret kunde fængsle dem.

Den 9. August om Morgen afmarscherede vi fra Lyng. Regimentet samledes ved Gelsted, hvor vi stod opstillet i Kreds. General Vilster tog en hjertelig og smuk Afsked med os, idet han talte saaledes : „Kammerater ! Jeg takker Eder for den Flid, I har udvist under Feltoget. Kampen fik desværre ikke noget heldigt Udfald ; men dog vil vi kaste Blikket fremad og haabe paa en lykkelig Fremtid, og forinden vi skilles, vil jeg udtale det Ønske : Gud beskærme Konge og Fædreland !" Dette Ønske blev besvaret med ni lange, rungende Hurraraab.

Vi marscherede derpaa ad Søndergaard, Erholm Slot, Skydebjerg og blev indkvarteret i Gummerup, hvor vi ved Ankomsten stod et Øjeblik uden for en Gaard, medens nogle løb ind gennem Porten for at slukke deres Tørst ved Pumpen. Men de kom tilbage med den Besked, at Manden havde forbudt dem at tage Vand. Sligt havde vi dog aldrig oplevet paa vor Vandring — jeg var forresten ikke inde — men vi tog det med stoisk Ro, da vi vidste, at det var en af vore sidste Marscher, og vi havde prøvet saa meget, at saa lidt ikke kunde bringe os ud af Ligevægt. Dog blev vi snart enige om, at der i denne Gaard næppe kunde være noget godt Kvarter. Jeg blev tillige med seks Mand indkvarteret hos Gaardmand Anders Madsen, en Fjerdingvej uden for Byen, hvor vi fandt os et sjældent godt Kvarter. Ved vor Ankomst var Manden i Marken med Folkene — det var om Eftermiddagen Kl. 4 ½ — men de kom lidt tidlig hjem, og Manden bød os et Velkommen, som jeg kunde skønne var ærligt ment; thi han gik straks hen til Skabet og fremtog en Klukflaske samt Glas, satte sig for Bordenden og skænkede i Glassene, idet han sagde:

„Værsgod, kom her hen, jeg gier en Snaps," og han tog selv en med. Vi spiste en god Suppe til Aften. Sulet laa saaledes, at enhver kunde tage, som han ønskede, og der var nok til os allesammen. Om Natten laa vi i Storstuen i gode, nye Sengeklæder, som var bredt ud paa Gulvet. Om Aftenen havde vi en Mand inde hos Kaptainen til Appel, og han fik den Ordre, at vi skulde møde om Morgenens Kl. 9. Men da vi sad ved Frokosten og var omtrent færdige, kom der en civil Mand, som sagde, idet han traadte ind ad Døren: „Hvad, har I Eders Indkvartering endnu! Kompagniet er afmarscheret for længe siden." Vi kunde næppe tro det, da vi jo havde vor Ordre; men Manden var godt underrettet, og han sagde: „Der er indløbet Kontraordre i Nat Kl. 12, at Kompagniet skulde afmarschere Kl. 6." Vi sad nu godt i det; men vor Vært viste sig ogsaa her som den rette Mand, idet han sagde: „Ja, det er ikke første Gang, det er gaaet saaledes med vore Indkvarteringer, fordi vi boer saa langt udenfor Byen; men jeg trøstede altid med, at jeg havde Heste og Vogne, hvormed vi nok kunde indhente det forsømte, hvilket vi ogsaa gjorde, og det samme siger jeg til I andre med." Men vi afslog den gode Mands Tilbud med Tak; thi for det første var jeg endnu aldrig bleven kørt fra Kvarter, heller aldrig kommen bagefter, og for det andet vidste jeg, at det var den sidste Marsch af de mange, saa den gik jeg paa med Glæde. Datteren i Huset fyldte vore Flasker med godt Gammeløl. Konen var syg, hun gik med Tæring og saa ud som en Dødning. Vi bød saa disse brave Folk et hjerteligt Farvel og ilede mod Maalet, hvor vi skulde aflevere. Snart stødte vi til flere, som ogsaa havde ligget udenfor Byen og derved kommen bagefter. Vor Regimentskommandør, Oberstløjtnant Junghaus kom ridende forbi os. Han holdt sin Hest an og spurgte barsk: „Hvad er det for Efternølere, hvorfor er De ikke mødt til rette Tid? Jeg, der stod ham nærmest, svarede derpaa: „Jeg beder undskylde, Hr. Oberstløjtnant, vi har ligget uden for Byen og ingen Ordre modtaget." Dermed lod han sig nøje og jog Sporen i Siden paa Hesten, saa den sprang i Galop af Sted med ham.

Vi marscherede ad Horne og Jordløse, hvor vi var inde hos en Gaardmand og fik os lidt at drikke samt en lille Hvil. Denne Mand havde en mærkelig Skik. Midt paa Slagbænken foran Bordet laa et stort Anker Brændevin med paasat Hane. Jeg kom just til at sidde paa den ene Side af Ankeret, medens „Skrædderen", en Lollik, der var af mit Korporalskab, sad paa den anden. Han tog saa et Tag i Ankeret og saa til mig, medens han smilede. I det samme kom en Vægter ind ad Døren og satte sin Stav i Krogen, medens han selv tog Plads paa en Stol. — Det var formodentlig Byens Vægter, der gik paa Omgang. — Skrædderen hviskede da til mig, at jeg skulde staa om paa den anden Side af Bordet — han stolede ikke rigtig paa Vægteren — og i en Fart tappede han paa Flaskerne, det var kun smaa Flasker, der hver tog en Pægl, saa det var nærmest for Løjer, da Skrædderen var en rigtig Kommersbror.

Vi marscherede derpaa gennem Faaborg til Landsbyen Aastrup, hvor Kompagniet var bleven indkvarteret. Kaptainen laa paa en gammel Adelsborg, der hedder Nakkebølle, hvor vi maatte ned for at faa Kvarterseddel. Jeg blev tillige med 6 Mand indkvarteret hos Gaardmand Hans Hansen, hvor vi havde det godt og kom allesammen i Seng. Manden havde selv været Soldat og tjent under Frederik den 6., saa det

morede ham at tale med os, medens han røg sig en Pibe Tobak af Merskummeren. Konen lyttede gemytligt smilende til vor Samtale, medens hun strikkede paa sin Strømpe. De havde tre flinke Døtre, som var voksne, og en Søn, som var Soldat og med i Felten. Jeg var imidlertid kun saa kort Tid sammen med disse Mennesker, da vi mest var ude om Dagen og havde saa meget at løbe efter paa den sidste Tid.

Den 11. August tog jeg og Kristen Nielsen til Faaborg for at købe civile Klæder. Vi havde faaet den Ordre, at de, som kunde skaffe civile Klæder, vilde blive permitteret Dagen efter, og de, som ikke kunde, skulde blive tilbage, hvortil ikke ret mange havde Lyst; det gjaldt om at blive fri, Det kneb svært med at faa Klæder i den lille By, og vi maatte betale, hvad vi fik med højeste Pris ; thi de gode Klædehandlere var snu nok til at benytte sig af Lejligheden. Jeg købte en Sommerjakke til 3 Rigsdaler, et Par hvide Lærredsbenklæder til 8 Mark, en Kasket til 8 Mark og et Lommetørklæde til 24 Skilling; et Halsbind havde jeg, som var mit eget; det var altsaa mit Toilette til Hjemrejsen, og jeg iførte mig med Glæde disse Klædningsstykker. Kristen Nielsen købte sig et Par Sirtses Benklæder, der var hvide med røde Ranker, hvilken Beklædning saa meget morsom ud. Mange klædte sig i gamle aflagte Klæder og saa ud som Sjovere.

Vi afleverede samme Dags Eftermiddag Kl. 6 1/2 paa Nakkebølle. Vaabenmester Lindenberg smilede, idet jeg afleverede, og sagde: „De havde alle nye Frakker, og dog er der ikke en eneste, som afleverer en saadan, men alle er gamle." Han var en lille, gemytlig Mand, og jeg kunde se paa ham, at han anede, hvorledes det hang sammen.

Jeg havde faaet den yngste Datter der paa Gaarden til at sprætte Snorene af min Vaabenfrakke og sy dem paa den anden Soldats ; han fik saa min Frakke, som han havde ønsket sig,

Vi fik derpaa Ordre til at stille næste Morgen Kl. 5 paa Nakkebølle, hvor vi fik vor Afregning, og Kl. 9 om Formiddagen marscherede vi til Faaborg, hvor vi blev synet af Lægen og derpaa fremstillet for vor Regimentskommandør, som da tog Afsked med os, hvilket vi kom let over, da vi ikke havde ret megen Godhed for ham. Derimod tog vi en hjertelig Afsked med Kompagniets Befalingsmænd, nemlig: Kaptain Petersen, Premierløjtnant Schultz, Sekondløjtnant Ditlevs, Kommandersergent Løding og Vaabenmester Lindenberg, der alle var flinke og ædelmodige Mænd, og med dem havde vi gjort hele Felttoget og døjet mange onde Dage sammen, saa det var jo ikke saa underligt, om vore Hjerter slog hinanden i Møde, nu da vi skulde skilles. Vi kunde jo ikke vente at faa hinanden at se mere i dette Liv, da vore Hjemstavne, selv om Danmark kun er et lille Land, laa saa langt fjernede fra hverandre.

En af mine Kammerater, en Slesviger fra Haderlev, som hed Dahl, sagde da til mig: „Jeg skylder Dig nogle Skillinger, som Du nu skal have." Dertil svarede jeg: „Aa Dahl, lad det nu være, mine Penge slaar maaske bedre til end Dine." — Jeg vidste, at han ikke godt kunde faa Pengene til at forslaa; men han var et ejegodt Gemyt. — Han sagde da: „Kom saa da med, jeg vil give en Snaps til Afsked." „Nej," sagde jeg, „Snapse kan vi sagtens faa nok af, inden vi naar Hjemmet." Derpaa gav vi hinanden Haanden til Farvel, hvorved Taarerne randt ham ned ad Kin-

derne. -- Han modtog under Tjenesten flere smukke Breve fra sin Kone, som jeg besvarede for ham, da han selv skrev saa daarligt. Det sidste skrev jeg ved Gam-borg Kirke, hvor jeg brugte Solbænken ved et Vindue som Skrivebord. Jeg kom til at vælte Blækhuset, hvorved der fremkom en Plet, som vi ikke formaaede at fjerne.

—

Jeg og en Del flere gik derpaa hen paa Gæstgivergaarden for at høre om Vogn, der kunde befordre os efter Hjemmet. Vi stod i Porten, da Løjtnant Schultz kom ud af Døren; han smilte, idet han saa os. Jeg traadte da hen imod ham og sagde: „Farvel, Hr. Løjtnant, og Tak for alt godt!" Han sagde da: „Farvel og Levvel og en lykkelig Hjemrejse;" hvorpaa han gik omkring og tog os alle i Haanden. — Jeg holdt saa meget af denne Mand, som var en meget stolt Officer.

VIII.

Den 12. August Kl. 11/2 kørte vi fra Faaborg paa to Vogne, og vi var 24 Mand paa hver Vogn. De skulde køre os til Middelfart for 8 Mark pr. Mand. Vi naaede Assens ved Solnedgang og opholdt os der over en Time, medens Hestene bedede, og vi fik lidt at styrke os paa. Imens var Kuskene blevet ved godt Mod. Det var Fader og Søn, som kørte; den gamle kørte forret til Assens, og Sønnen sagde da til Faderen, at han vilde køre forrest til Middelfart, hvilket han ogsaa fik. Lov til. I Nattens tause Timer gik det nu med rask Trav efter Middelfart. Læssene var blevet mindre, idet Slesvigerne gik fra i Assens og tog Søvejen hjemad. Vi kørte nu gennem Udby, hvor vi havde ligget i Kvarter. Kuskene gjorde Holdt i Kroen, hvor de vilde bede med Hestene. Det var nu midt om Natten, og vi raabte nu paa Staldmesteren. Kromanden kom ud med Nathue paa og og meddelte os, at der ingen Staldmester var. Vi var jo da ogsaa saa mange, at vi nok kunde passe os selv. Da vi var kommen ind og havde faaet os en lille Styrkning, bad den yngste af Vognmændene mig om at indsamle Pengene til Vognlejen, hvilket jeg ogsaa gjorde; det hele beløb sig til omtrent 40 Rigsdaler, foruden det de havde faaet i Assens af Slesvigerne, hvilket jo var en ganske pæn Skilling. Den yngre tilbød, at han vilde lade Vognene sætte over Bæltet og køre os til Viborg, hvor han sagde, at han havde været før. Men vore Penge kunde ikke strække saa langt, og vi sagde da Farvel til Vognmændene i Middelfart, hvortil vi ankom i Dagningen. Vi vilde jo helst fortsætte Rejsen uden Standsning, hvorfor vi straks opsøgte Færgemanden, som da laa i sin Seng og gav os den Besked, at han først maatte gaa over med Færgen Kl. 9; han skulde nemlig sejle os over uden Betaling. Vi havde nu ingen Lyst til at blive der saa længe og søgte ned til Skibsbroen, hvor vi traf en Sømand, som tilbød at sejle over med os, 20 Mand, for 8 Skilling pr. Mand. Vi steg straks i Baaden, som snart var fyldt. Skipperen stod og talte os, som vi gik i Baaden, og raabte „Stop," naar der ikke kunde være flere. Baadens Ræling gik i lige til Vandspejlet; men Vejret var blikstille, og Vandfladen glat som et Spejl; hvis det ikke havde været Tilfældet, vilde vi uden al Tvivl gaaet neden om og hjem, ligesom Molboerne; dog var vi alle uden Frygt, ikke en Mand mukkede; vi havde jo saa længe været med til at se Døden under Øjnene uden at blinke, og nu gik det mod Hjemmet.

Kl. 6 betraadte vi Jyllands Grund ved Snoghøj. Den første, vi mødte, var en Øster-riger, der stod Vagt ved Stranden. Vi hilste nok saa gemtylig med Haanden til Hu-

en, og han saa paa os, som skulde han tabe baade Næse og Mund af Forbavselse. Vi gik til Gæstgivergaarden, hvor vi maatte aflevere vore Passer til den østerrigske Kommandant, som paategnede dem, med hvilket vi blev opholdt i 3 Timer. Dette Ophold var meget interessant ; thi uagtet vi ikke kunde tale med Østerrigerne, kunde vi dog skønne, at de kom os i Møde med Glæde, og deres Øjne tolkede tydeligt Hjertets Sprog.

Vi tog saa Turen til Fods efter Vejle, og der kunde vi paa Vejen se ind til vore gamle Bekendte, Fredericia Skanserne, der tegnede sig for os som smaa Jordhøje. Foran os red der en slank, østerrigsk Officer, der, da han saa os, holdt Hesten an, hilste og spurgte om, hvor vi kom fra. Da vi havde givet Besked, red han videre efter Vejle. Vi passerede en smuk Bondegård paa saa stor Afstand, at vi kunde raabe dertil. Der kom en lille Trop østerrigske Kyrasserer ud gennem Porten, som straks, da de fik Øje paa os, gav sig ttl at tale sammen. En af dem tog saa Huen af og raabte: „Vi vil ogsaa møt!“ Hvorpaa de i Kor istemte et skingrende „Hurra!“ Vi hilste igen og raabte: „Javel!“ Vi havde selvfølgelig intet imod, at de vendte tilbage til deres Hjem. Det var høje, smukke Karle med hvide Bandoler, der tog sig straalende ud paa Afstand.

Vi naaede Vejle uden videre Ophold, og derfra tog vi med Lejlighed paa to Vogne til Horsens, hvor vi mødte Preusserne, som ligeledes viste sig saa glade og venlige imod os, saa ingen skulde tro, at vi kort i Forvejen havde staaet overfor hverandre som dødelige Fjender med Vaaben i Hænde. Det var efter min Mening Bevis paa en ædel Karakter hos Krigerne. I Horsens var vi 6 Mand, som lejede en Vogn til 8 Mark pr. Mand, der skulde befordre os til Silkeborg. Vi kørte om Natten ad Brædstrup og Salten og kom til Silkeborg om Morgenens Kl. 6, og her skiltes de sidste. Jeg fulgtes med min gode Kammerat Kristen Nielsen fra Grønbæk. Det er den skønneste og behageligste Tur, jeg nogensinde har oplevet; thi det var just en Søndag Morgen, saa stille og klar, hele Naturen laa i den dybeste Fred, Fuglene sang i Luften, jublende over deres Frihed, og Landskabet forekom mig saa smukt som aldrig før; det var jo lutter kendte Steder; men aldrig havde jeg skuet dem med saa klart et Syn.

Vi tog ind hos min Kammerats Broder Jakob Nielsen i Lemming, hvor vi nød en god Forfriskning. Derfra gik vi videre til Frausing, hvor vore Veje skiltes, og vi tog Afsked med hinanden. Jeg var lige inde for at hilse paa min Søster og Svoger, men ilede saa derfra til mit kære Hjem, som jeg naaede om Eftermiddagen Kl. 3. Jeg traf Hustru og Børn ved Helsen og Sundhed, hvorfor jeg bringer Gud den almægtige min inderligste Tak. Jeg følte mig nu saa rigelig erstattet for al den Savn og Lidelser, jeg havde døjet, og jeg vil af mit inderste Hjerte ønske, at andre maatte kunne sige det samme; thi saadanne Øjeblikke kan ikke opvejes med Guld.

Naar Enden er god, er al Ting godt. — Til Slutning skal jeg kun tilføje, at jeg paa min Vandring dog har haft den Glæde at træffe adskillige gode, uegennyttige Mennesker, som havde Hjertet paa det rette Sted, og det gør saa godt at møde saadanne. Af mine bedste Kammerater vil jeg særlig mindes: Gudik Jensen Haugaard fra Næstild pr. Skive og Hans Kristian Thorø fra Moshus, Stenderup Strand pr. Kolding.

LAUST NIELSEN

JEG er født den 30. December 1835 i Knudstrup, Granslev Sogn, Houlbjerg Herred. I Aaret 1859 blev jeg udkrevet til Infanterist paa Sessionen i Randers, og den 30. Maj 1860 mødte jeg paa Rekrutskolen i Kiel, hvorfra jeg blev hjempermitteret om Efteraaret som Friskytte — et vist Antal af de bedste Skytter blev forlods udtagne til Permission. — 1861 blev jeg indkaldt til Mønstring i Kiel, 1863 om Foraaret til Manøvre ved Slesvig og samme Efteraar hjempermitteret. Men det blev kun en kort Frihed denne Gang. Den 15. November døde Kong Frederik d. 7., der begyndte nu at trække mørke Skyer op, og der taltes om Krig alle Vegne. Naar jeg nu skal fortælle lidt om min Deltagelse i Krigen 1864, bliver Fremstillingen naturligvis noget spredt, da der er gaaet saa lang Tid; i 50 Aar løber der meget Vand til Havet.

Sidst i November 1863 modtog jeg fra Lægdsmanden den bekendte røde Billet med Befalingen : „Skal møde til Tjeneste i Fredericia". Saa vidt jeg husker modtog jeg to Rigsdaler i Marschpenge. Den 28. November drog vi af Sted en Del Mandskab fra Egnen, deriblandt var der tre Bkendte fra Haurum og Houlbjerg. Vi kørte med lejede Befordringer til Fredericia, hvor vi opholdt os et Par Dage, indtil Regimentet var samlet, og hvor vi fik udleveret Vaaben og Mundering. Jeg blev tildelt 8. Regiments 4. Kompagni med Nr. 88. — Det var dejligt mildt Vintervejr, da vi marscherede fra Fredericia efter Kiel. En Del af Vejen kørte vi dels med Jernbane og dels med Vogn. Af de Steder, vi overnattede eller standsede ved husker jeg især Kolding og Klosterkro i Sønderjylland. Fra Byen Hütten blev vi kørt til Ejderen, hvorfra vi marscherede til Kiel.

I Kiel opholdt vi os til hen mellem Jul og Nytaar; saa fik vi Ordre til at afmarschere efter Slesvig. Det var klart Solskinsvejr; men det frøs meget haardt. Om Natten var vi indkvarteret i den lille Købstad Ekernförde, som vi danske maatte mindes med Sorg fra den 5. April 1849, da vi der mistede to af vore Krigsskibe. Befolkningen var tysktalende og meget tysksindet. Vi blev, nogle Mand, indkvarteret hos en Smed. En 5-6 Stykker af os laa i Forstuen, hvor vi havde et meget daarligt Opholdssted. Men da vi var trætte fra Marschturen, faldt vi dog i Søvn. Tidlig paa Morgenstunden vaagnede jeg ved, at Smeden klingrede paa sin Ambolt ude i Smedien. Jeg stod op ; men mine Støvler var aldeles stivfrosne. Jeg gik saa over i Smedien og fik dem tøet op ved Ilden i Essen. Derefter gik jeg ind og purrede Kammeraterne ud samt fortalte dem om min Opfindelse med de frosne Støvler, og de fulgte mit Eksempel.

Indtil 5. Februar laa vi saa dels i Slesvig, dels paa Landet i et Par Byer, Husby og Suby ned efter Dannevirke; snart var vi paa Arbejde med at bygge Skanser eller Barakker, snart paa Vagt eller Forpost. Ude i Skoven byggede vi os Hytter af Grene, som vi huggede af Træerne med vore Sabler.

Bygningerne, der paa Egnen syd for Slesvig, var ganske mærkelige. Til en Gaard hørte der egentlig kun et Hus. I Gavlen var der en Indgangsport; midt gennem Huset var der en bred Gang, der benyttedes til Tærskelo, og paa begge Sider af den

var der Stald til Heste og Køer. I den anden Ende af Huset var der Beboelseslejlighed. Beboerne var Tyskere, som vi ikke kunde tale ret meget med. Et Sted blev jeg dog saa fortrolig med en lille Pige paa ti Aar, at vi jævnlig fik os et Spil „Sorteper". Jeg erfarede ogsaa der, at der er Sandhed i det gamle Ord : „Den, der tager Barnet ved Haanden, tager Moderen ved Hjertet." En Dag, da de havde slagtet Gris der paa Gaarden, inviterede Konen mig til Pøsegilde.

Den 5. Februar — vi laa da indkvarteret i Slesvig — blev vi blæst ud og stillet op nord for Byen, hvor vi fik Feltraab og ladt med skarpt. Derpaa blev vi kommanderet ud i Sektioner og marscherede Nord paa i Mørke og Snefog, det var et rigtigt stygt Vejr.

Da vi første Gang holdt Hvil, opdagede vi, at vor Trænkusk med Bataillonens Ammunitionskasse var tabt. Der blev saa kommanderet 20 Mand til at gaa tilbage og finde det tabte, og blandt dem var jeg. Det var en meget stræng og ubehagelig Tur. Vi mødte omtrent hele Armeen, der kom marscherende, saa vi det meste af Vejen maatte gaa i Grøfter eller Grusdynger. Vi fandt da ogsaa Trænkusken, der et Stykke fra Slesvig var kørt i Grøften, hvor han sad fuldstændig fast. Køretøjet kom efter noget Besvær igen paa ret Køl, og vi fortsatte den besværlige Vandring igen Nord paa. Afdelingen blev fuldstændig borte for os, først tre Dage efter mødtes vi atter i Sønderborg. Under Vejs spurgte vi en Officer, der ogsaa gav os Besked om hvor Afdelingen var. Vejene var mange Steder helt spejlglatte, saa det kneb for Mennesker at staa fast; men endnu værre var det for de stakkels Heste.

Da vi naaede Dybbøl Kro, var vi kun to Mand med Ammunitionsvognen. Min Kammerat gik træt, saa jeg maatte tage hans Gevær og Tornyster paa Nakken tillige med mine egne Sager. Da jeg afleverede det fremmede Gevær, havde jeg uden mit Vidende faaet det forbyttet; jeg modtog et, der var messingbeslaet, men afleverede et jernbeslaet.

I Sønderborg, hvortil vi ankom om Aftenen, traf vi sammen med Kammerater fra Kompagniet. Det kneb for os med at finde Kvarter. Vi gik længe omkring. Endelig kom vi til et Sted, hvor der var Lys, og hvor vi formodede, der maatte være Plads. Vi bankede paa og bad om Husly; men der blev raabt ud til os, at den sidste Plads var optaget. I et Hus paa den anden Side af Gaden var der ogsaa Lys. En Mand stod i Døren og bød os ind. Der var tilfældigvis ingen Indkvartering. Manden, der var Sømænd, tog meget venligt imod os. Vi blev beværtede baade med Spise og Drikke, og der blev redt Leje til os paa Gulvet, hvor vi saa nød en kort Stunds Hvile, hvortil vi trængte saa haardt efter den strenge Tur fra Slesvig, hvor vi saa godt som ingen Hvile havde nydt.

Vi havde bedt Manden om at kalde paa os, hvis der skulde blive blæst til Udrykning. Da vi kom ud om Morgen, var Kompagniet allerede afmarscheret, og vi traf det ved Lange-bjerg Skov. Paa en derværende Gaard laa en Del af os indkvarteret i nogle Dage, hele Gaarden var belagt med Mandskab. I disse Dage fik vi hverken Lønning eller Brød; men Manden i Gaarden hentede Føde til os i Landsbyen Hørup.

Da nogle Dage var forløbet, kom vi paa Forpost ved Dybbøl i tre Dage; derefter var vi fri i seks Dage, tilbage paa Als, saa igen ude i seks Dage og inde i tre, og

saaledes gik det skiftevis, indtil den 18. April. Den 17. Marts havde 8. Regiment en Batalje med Fjenden ved Dybbøl. Regimentschefen Oberst Hveberg blev skudt, og vort Kompagni mistede omtrent en Snes Mand, dels fangne og dels døde. Naar vi om Natten var paa Forpost laa vi af og til i Blokhusene. Engang kom en Granat igennem et Blokhus, hvor vi laa.

Den 18. April, da Dybbøl faldt, var vi inde paa Als. Vi var blevet afløst den 17. om Aftenen; men jeg kan huske, at Afløsningen gjorde Vrøvl. Vi maatte da selv sørge for at komme ind, der var ingen Kommando. Vi laa i Kvarter en Mils Vej inde paa Als. Om Morgen blev der blæst til hurtig Udrykning; men da vi kom til Sønderborg, var Dybbøl allerede falden; hvorpaa vi drog tilbage til vort Kvarter.

Kort Tid efter Dybbøls Fald blev 8. Regiment overført til Fyn. Vi blev sejlet fra Sønderborg til Faaborg. En Tid laa vi indkvarteret omkring Herregaarden Brahetrolleborg. Medens der en Tid var Vaabenlivile, laa vi en Del indkvarteret paa to Gaarde, Lysmose og Strandskov, der ejedes af to Brødre, der begge havde været Elever paa Herregaarden Ulstrup ved Randers.

En Tid laa vi paa Forpost i Egnen omkring ved Strib, hvor vi havde det rigtig godt. Medens vi laa ved Strib forefaldt der en lille Episode, som paa en Maade var baade komisk og bedrøvelig. For at faa Tiden til at gaa underholdt Soldaterne, baade Befalingsmænd og Menige, sig med hverandre paa forskellig Maade. En Dag havde to Korporaler fundet paa at spille Skilling eller Klink med hinanden. Medens de stod fordybede i Spillet, kom der en meget streng og alvorlig Kaptajn forbi. Han standsede og foreholdt dem det upassende i, at Befalingsmænd i den danske Arme gav sig af med saadanne Narrestreger. Korporalerne tillod sig at gøre Indvendinger og mukke lidt. Derover blev Kaptainen meget fornærmet og befalede dem ligefrem at holde op med Spillet, hvilket Korporalerne nægtede. Kaptainen meldte dem til Afdelingen, og Historien endte med, at begge Synderne blev degraderede, de mistede Snorene paa Grund af Respektstridighed.

Fra Nyborg rejste vi over Korsør og Roskilde til Hillerød, hvor vi laa indkvarteret, indtil vi blev hjempermitteret. Jeg boede hos en Borger, der var Jordbruger, og hjalp til med Høstarbejdet.

Et Stykke hen i August afleverede vi saa og blev hjemsendt. Vi maatte selv sørge for civilt Tøj. En Del rejste hjem over København, da de derved ventede at opnaa et stort Forspring; men de naaede kun at komme 10 Minutter før til Aarhus end vi andre, der rejste den anden Vej over Helsingør.

Da vi kom til Helsingør, var Skibet, vi skulde med, ikke ankommet, og da det endelig kom, blev det Stormvejr, saa Kaptainen ikke turde sejle ud. Der var saa en Del af Passagererne, som gjorde Vrøvl og forlangte at komme af Sted. Kaptajnen føjede dem og sejlede ud, men blev snart nødt til at vende tilbage, og vi maatte vente i Helsingør i tre Dage.

Da jeg kom hjem, fik jeg at vide, at min Broder var kommen et Par Dage før. Tilligemed var der paa Gaarden Indkvartering af preussiske Soldater, 5-6 Mand, der hver Dag havde spurgt efter min Hjemkost. Jeg kom om Eftermiddagen og var meget træt, hvorfor jeg straks lagde mig i Sengen og faldt i Søvn. Senere om Aftenen kom Preusserne, der havde været paa Vagt, hjem i deres Kvarter. Da de fik at

vide om min Hjemkomst, vilde de absolut have mig at se, de kunde ikke vente til om Morgen, men gik ind til Sengen, hvor de stod og betragtede mig.

JENS PEDERSEN

Jeg er født i Skjolddelev, Lading Sogn, Sabro Herred den 27. Juni 1841. I 1862 blev jeg udskrevet paa Session til Infanterist, og den 15. Maj 1863 indkaldt til Tjeneste. Jeg mødte i Sønderborg paa Als, Byen med det Slot, hvor som bekendt Kong Kristian d. 2. i sin Tid sad fangen, ved 7. Bataillons 4. Kompagni. Vi laa indkvarterede hos Borgerne i Byen ; men paa Slottet havde vi Gymnastiksal. Man viste os der Værelset med Stenbordet, hvor den fangne Konge opholdt sig i de mange Aar. Jeg laa i Sønderborg omtrent hele Tiden, naar undtages en Manøvre, vi havde i Slesvig under Frederik den 7., indtil hen paa Efteraaret. Jeg skulde saa været permitteret. Men saa blev der Uro, særlig da Kongen døde den 15. November. Dagen efter af lagde vi Ed til den nye Konge, og Bataillon blev udkommanderet paa en 6 Dages Tur til Flensborg.

Efter vor Hjemkomst til Sønderborg blev der indkaldt mere Mandskab, og Bataillon blev forstærket til 1600 Mand, der blev kaldt 7. Regiment, hvis Chef var Major Muus. Jeg fik No. 36 og blev tildelt 6. Kompagni, der til Chef fik Premierløjtnant Edv. Nielsen, som havde gjort Tjeneste og udmærket sig som Menigmand i Trearskrigen. Senere blev han som Kaptain bekendt for sit ihærdige Arbejde angaaende Skyttesagens Fremme.

Fra Sønderborg marscherede vi saa til Slesvig, hvorfra vi kørte med Jernbanen til Neumiinster, en By, der ligger et Stykke inde i Holsten og har en Del Fabriksvirksomhed. I denne Byes Omegn laa vi saa indkvarteret til hen mellem Jul og Nytaar, og vi tilbragte en Del af Tiden med at bygge Skanser. Saa kom de tyske Forbundstropper og afløste os, og vi gik over Ejderen, hvor vi gjorde Strandvagt og Patroljetjeneste hele Januar Maaned.

Gaardene i disse Egne var bygget paa en mærkelig Maade. Der var kun et Hus til en saadan Bondegaard, og deri fandtes saa baade Stald, Lade og Beboelseslejlighed. Omkring Skorstenen hang der paa forskellige Steder en Mængde Kødmad : Skinker, Pølser og slagtede Gæs. Der kunde gøres god Fangst; men Fodfolket tog som Regel ikke noget. Derimodvar Rytteriet ikke nær saa skikkeligt. Jeg saa flere Steder, hvorledes Dragonerne stak Sablerne op og huggede sig et Stykke Sul.

Den 1. Februar, da Krigen var udbrudt, kom der en Husarordonans med den Melding, at vi skulde møde i Krop, en stor Landsby, der ligger omtrent midt mellem Slesvig og Rendsborg; derfra gik vi tilbage og tog Stilling ved Dannevirke, hvor Danskerne havde besat Stillingen fra Slesvig og omtrent hen til Frederiksstad. 7. Regiment laa noget vest for Slesvig hen efter Landsbyen Hollingsted, hvor vi besatte nogle Skanser og gjorde Forposttjeneste. Der laa vi saa ude baade Nat og Dag i 4 Døgn, indtil Stillingen blev rømmet.

Den 5. Februar Kl. 10 om Aftenen blev der blæst til Samling, og straks marscherede vi Nord paa hele Natten og Dagen efter i Kulde og Snefog. Vejen, vi skulde

marschere var markeret med Halmvisker, og hist og her passerede vi en fornaglet Kanon eller en Brændevinstønde. Den skarpe Blæst hvirvlede Sneen i Øjnene paa os, og tillige blottede den de islagte, spejlglatte Veje, hvor baade Mennesker og Dyr, havde svært ved at staa fast. Vi blev tilsidst saa trætte og søvnige, at vi gik som i en Døs; saa snart der blev kommanderet „Holdt", kunde vi rende Panden imod Formandens Tornister eller læne os op til hverandre for at sove. Om Aftenen kom vi saa til en By og en Skov, hvor vi tog Stilling den Nat. — Samme Dag kæmpede 1. og 11. Regiment tappert ved Sankelmark, hvorved Tyskerne blev stoppet lidt i Farten, saa den danske Arme slap bort i Sikkerhed.

De følgende to Dage marscherede vi saa til Haderslev, hvor Beboerne tog vel imod os og beværtede os med Spise og Drikke. I Haderslev mødte der 300 Ægtvogne, som befordrede os til Kolding, hvortil vi ankom Kl. 3 om Natten og blev indkvarteret.

Paa Gaden i Kolding mødte jeg ganske tilfældig en Mand, der stammede her fra Egnen. Han var født i Pederstrup, var Drejer af Profession og boede i Kolding. Vi laa i Kolding i fire Dage, og derfra gik Turen til Vester Nebel og Højen. I den sidste By laa vi indkvarteret nogle Dage. Paa den Gaard, hvor jeg laa, drak vi al den øl og Mælk, vi kunde faa fat paa; derefter fyldte vi alle Stuehusets Værelser, om det saa var Køkkenet, med Halm, hvor vi laa saa tæt sammenpakkede, at Gaardens Folk næsten ikke kunde komme frem, men maatte skræve over os, naar de skulde ud eller ind. Vi havde Befaling om at blive i Byen i vore Kvarter; men alligevel var vi otte Mand, der dristede os til at foretage en Udflugt til nogle nærliggende Udflyttergaarde for at købe Smør og andre Fødevarer, da det kneb med Besisning paa Grund af den store Indkvartering.

I Vejle laa vi omtrent 3 Uger — jeg var indkvarteret hos en Købmand Riis. — I den Tid var vi skiftevis paa Feltvagt eller Forpost. Vi fældede Træer og byggede Barrikader i Skoven.

Den 8. Marts marscherede 7. Regiment efter Ordre Nord paa efter Aarhus, hvorfra vi skulde overføres til Als. Men ved Ankomsten til Konstanti Kro fik vi en Kontraordre og maatte gaa tilbage, da 1. og 11. Regiment kæmpede med østerrigerne. Vi naaede dog ikke at komme med i Træfningen, og den 9. og 10. fortsatte vi Marschen til Aarhus.

En Del af os, der havde hjemme i Aarhusegnen, fik Tilladelse til at gaa foran Regimentet for at aflægge Besøg i vore Hjem. Vi fik Ordre til at møde ved Afdelingen igen om Aftenen. Men de holdt saa haardt paa os der hjemme, at vi ikke naaede tilbage før om Morgen. Vi frygtede for, at det vilde gaa os galt, men slap dog for Tiltale denne Gang.

Den 11. Marts afsejlede vi saa fra Aarhus efter Als; men paa Grund af indtrædende Lavvande maatte vi lægge ind til Svendborg. Den 12. ankom vi til Als, hvor vi et Par Dage laa indkvarteret i Byen Svenstrup. Den 16. kom vi til Sønderborg, og den 17. afløste vi 18. Regiment som Forpost i Dybbøl. Vi havde kun været derude i 10 Minutter, saa begyndte Tyskerne at skyde, saa det formelig haglede med Kugler. Kampen var haard, snart gik det frem og snart tilbage. Men det endte med, at Dybbøl By blev taget, og vort Regiment mistede 3-400 Mand, døde, fangne og saarede.

Dagen efter var vi ude i Løbegravene ved Skanserne, og et Par Dage laa vi i Telte bag ved Sønderborg. Saa kom der Ordre til os om at sejle til Fredericia, der blev bombarderet. Den første Nat laa vi indkvarteret i Kirken, og derefter kom vi ud i den befæstede Lejr for at gøre Vagtjeneste, og der laa vi saa, indtil Fæstningen blev rømmet. Paa Fyn laa vi indkvarteret nogle Dage; saa blev der sluttet Vaabenhvile, og vi marscherede til Nyborg, hvorfra vi med Dampskib blev sejlet til Frederikshavn.

Fra Frederikshavn drog vi ned efter Limfjorden og blev indkvarteret i Byerne Hals, Staa, Øster- og Vester- Hassing, om efter Nørre-Sundby. En Del af os laa i Øster- og Vester-Laden, tæt ved Fjorden.

Naar vi stod paa Post ved Stranden kunde vi se Tyskerne paa den anden Side i Aalborg. Men saa udløb Vaabenhvilen, Als blev taget, og vi marscherede tilbage til Sæby og Frederikshavn. Det var øsende Regnvej, og mine Støvler var fyldte med Vand, da vi naaede Vejsende.

I Frederikshavn blev vi saa indskibet og sejlede tilbage til Nyborg, hvorfra vi marscherede hen efter Middelfart, hvor vi blev indkvarteret, en Del af os i Nørre Aaby og Aabylund. Hver Aften sagde vi Farvel til vore Værter, naar vi marscherede ned til Vandet for at tage mod Tyskerne, som vi jo ventede vilde gøre Landgang. Men vi kom tilbage om Morgen, og Tyskerne blev borte.

Saa blev der sluttet Vaabenhvile igen, og vi marscherede saa efter Svendborg, hvor største Delen af os blev hjempermitteret. Fjorten Mand af Aargangen 1863 trak sig til at blive — der var ikke nok fra 64 — og blandt dem var jeg, der saa matte blive liggende i 7 Uger til. Nu var der god Plads til os. Hos en Gaardmand i Sørup laa vi kun to Mand i 14 Dage. Tre Uger laa vi i Svendborg hos en Skibstømrer Dahl, og hos en Boelsmand i Hallingskov laa vi i 14 Dage. I den Tid havde vi det rigtig godt. For Kosten gav vi ikke andet end vort Brød. Naar vi var paa Landet hjalp vi til med Høsten. Da jeg var Kompagniskrædder, var jeg til Dels fritaget for Eksercits, og jeg fik 20 Skilling om Dagen foruden Lønningen.

Premierløjtnant Nielsen, vor Kompagnikommandør, var meget krigersk og tjenestivrig. Naar vi ikke var paa Vagt eller havde anden Felttjeneste, skulde vi have Geværøksercits eller anden Øvelse. En Dag, medens vi laa i Aabylund, havde vi Eksercits med ladte Geværer. Under Øvelsen kom General Vilster ridende, og da han kom lige ud for standsede han og sagde til Premierløjtnanten: „Kære Nielsen, lad dog Mandskabet nyde Friheden, naar den kan faas!" Det var noget, der passede os, da vi ikke var nær saa tjenstivrige i det Stykke som vor Kommandør. Et Par Gavytve ved Kompagniet kunde ikke lide Nielsen og lavede Løjer paa hans Bekostning. — Begge to var de for Resten et Par Klodrianer eller Driverter i Tjenesten, særlig til Læsning. Under Læsningen kunde de se saa uskyldige og dumme ud; men uden for Tjenesten var de et Par rigtige Spilopmagere. — De morede sig med at efterligne Nielsen. Den ene af dem lavede sig et Par store Brillen af Staaltraad, som han satte paa Næsen, og saa forestillede han Kompagnikommandør. Den anden, som vi kaldte „Skomageren," skulde saa være Hest.

Den 4. Oktober blev jeg og de andre fra 1863 permitteret. Vi gik til Nyborg og blev derfra sejlet til Aarhus. Da jeg kom hjem til Skjoldelev laa Tyskerne endnu ind-

kvarteret der i Byen. De fremmede Soldater var meget flinke og venlige. Min Meister, der var meget for Løjer og kunde tale med dem, sagde, idet han viste paa mig: „Se, han der har naturligvis skudt mange Tyskere!" Men de rystede paa Hovedet og sagde: „Das nicht!"

Jeg og nogle flere. maatte rejse hjem i Kongens Tøj, da det var umuligt at skaffe civile Klæder, og maatte derfor lade 2 Rigsdaler staa paa vor Afregning. Da jeg meldte mig til Tjeneste i Sønderborg i 1863, overlod jeg mit civile Tøj til Opbevaring hos Møllersvenden paa Dybbøl Mølle, der boede i Sønderborg. Straks efter min Hjemkomst skrev jeg et Brev til nævnte Møllersvend og bad ham om at sende mit Tøj; men der kom aldrig noget Svar. To Aar efter skrev jeg til Dybbøl Møller, og saa kom Tøjet.

Efter Krigen kom min Bataillon til Nyborg, og jeg blev indkaldt til Manøvre 1865 og 67, det sidste Aar for at lære Brugen af det nye Bagladegevær, som var blevet indført ved Hæren.

JENS NIELSEN.

Jeg er født den 4. Januar 1839 i Norring, Folby Sogn, Sabro Herred. 1861 blev jeg udskrevet paa Session i Randers som Trainkonstabel, indkaldt til Tjeneste den 10. Maj 1862 i Rendsborg, hvor jeg blev tildelt 2. Artilleriregiments 11. Batteri med Nr. 77, og blev hjempermitteret den 1. Oktober 1863. Men Friheden blev kun kort; thi allerede den 27. Oktober kom der Ordre til mig om uopholdelig at møde i Rendsborg. Jeg fik, saa vidt jeg husker, 8 Rigsdaler til Marschpenge, og med dem i Lommen vandrede jeg saa paa min Fod til Aarhus, hvorfra jeg saa sammen med andre indkaldte sejlede over Korsør til Kiel. Paa Tøjhuset i Rendsborg fik vi saa udleveret, Mundering, Vaaben og tre Heste hver. Et Detachement blev saa indkvarteret i Landsbyen Vester Griinfelt, hvor jeg var indtil den 15. November. Jeg og nogle flere laa paa en almindelig holstensk Bondegård, der som bekendt kun bestaar af et Hus. Vi laa to Mand i en Seng, der stod tæt op til Arnestedet. Naar Folkene om Morgenene begyndte at fyre maatte vi skynde os med at komme op, for saa røg det slemt. Om Dagen havde vi Køre- og Rideøvelser, og vi kørte tre Hold Heste til i den Tid. Jeg var Forrider ved første Kanon.

Den 15. November blev jeg sendt som Ordonans til Rendsborg, hvor jeg inde i et Værtshus blev Vidne til Spektakler og Slagsmaal mellem Soldater og civile. Jeg fik Ordre med til Detachementet, at det skulde møde i Rendsborg for at aflægge Ed til den nye Konge. Under denne højtidelige Akt holdt vi med Front mod Regimentschefen, Oberst Vahl, medens Auditøren læste Edsformularen op, og vi rakte tre Fingre i Vejret. Derefter red vi tilbage til Kvarteret. Batterichefen var Kaptajn Fallesen.

Ved Batteriet var der en Løjtnant Greiner, som jeg, medens jeg var Ordonans fik Ordre til at møde hos. Jeg fik der Befaling til at melde mig hos Foureren og derefter møde hos Løjtnanten i marschfærdig Stand om Aftenen Kl. 8. Foureren udbetalte mig 24 Skilling; hvorefter Løjtnanten og jeg kørte fra Rendsborg til Kiel, hvorfra

vi skulde sejle til Korsør for at modtage 320 Heste. Det var stærk Storm og vi maatte vente paa Skibsbroen i omtrent 2 Timer efter Damperen. Jeg talte med en Del Soldater fra 1. Regiment, der trøstede os med, at vi aldrig vilde komme levende til Korsør i dette frygtelige Vejr. Endelig kom vi da af Sted, og jeg gik ned i Lasten, hvor jeg var ganske alene. Om Morgenens tidlig ankom vi til Korsør, hvor vi opholdt os i 8 Dage. Vi boede paa en Gæstgivergaard, hvor Opholdet var meget dyrt, blandt andet mindes jeg, at en Kop Kaffe kostede 1 Mark. Der kom saa i disse Dage Bønder med Heste fra Sjælland, samt Trainkonstabler fra København, det var indkaldt Mandskab, der skulde passe Hestene, og hver Mand fik 3-4 Heste at passe. Der kom saa Telegram, at vi skulde rejse til Rendsborg. Hestene blev saa bragt om Bord paa 2 eller 3 Transportbaade, som en Damper fik paa Slæb. Vi kunde ingen Lods faa med fra Korsør, og maatte derfor hjælpe os, som vi bedst kunde. To Mand, der var svøbt ind i Skind, maatte saa lodde og raabe op til os, hvor dybt Vandet var.

Vi ankom til Nyborg om Aftenen Kl. 9--10, hvor vi gik i Land med Hestene, og fortsatte straks Rejsen til Odense, hvortil vi ankom et Par Timer efter Midnat. Jeg blev indkvarteret et Sted i Vestergade, hvor jeg fik en Karl og en Pige kaldt op. Efterat der var fourageret, blev jeg beværtet med Ribbenssteg og Pølse. Allerede Kl. 6 gik Turen til Middelfart, hvor vi opholdt os til den følgende Morgen Kl. 3, saa begyndte Færgen at sejle til Snoghøj til Kongebroen. Der kunde ikke være mere end 12 Heste i en Baad, og jeg kom ikke over før hen paa Eftermiddagen.

Fra Snoghøj red vi gennem Kolding, Haderslev, Aabenraa og Flensborg; i disse Byer var vi indkvarteret om Natten. I Flensborg kom der Telegram til Løjtnanten om straks at komme til Rendsborg. Han forlod os saa, og en Overfyrværker Blasius overtog Kommandoen og førte os til Rendsborg.

Efter Ankomsten til Rendsborg fik vi Marschordre til Neumiinster, hvor vi var indkvarteret i 2 Dage. Vi marscherede 5 Mil paa en Dag, og jeg fik der en ny hvid Hest. Sammen med 21. Infanteriregement fik vi et Halvbatteri, Ordre til at drage efter Kiel. Undervejs sluttede 6. Dragonregiment sig til os, og vi fik Meddelelse om, at Forbundstropperne stod ed Pløen, og at 14 Regiment, det var Folk fra Lauenborg, havde kastet Vaabnene. Der blev kørt 4 Kanoner op og gjort færdig til Skydning. Saa delte Regimentet sig og de fleste Menige løb over til Tyskerne. Vi kørte saa videre efter Kiel. En Morgenstund holdt vi Hvil ved en Skov. En Løjtnant af Dragonerne bad os om en Snaps, som han fik og betalte med 2 Lybskskilling. Det var Frostvejr og haard Kulde. Konstablerne frøs og bad om Tilladelse til at løbe; men en af dem kunde ikke følge med, og en anden blev kørt ihjel. Vi maatte jo have ham samlet med. Ved Synet af Blodet blev jeg syg, saa to Dragoner maatte hjælpe mig. Man beskyldte mig for at være fuld.

Da vi kom til Kiel, blev Kanonerne kørt op paa den store Eksercerplads, hvor et Kompagni af 8. Regiment slog Kreds om dem. Nytaarsaften ankom vi til Byen Holsete i Slesvig, og over Milsunde kom vi til Fiissing, hvor vi laa indkvarteret nogle Dage. Saa fik vi Ordre om at rykke ud til store Dannevirke. Paa Vejen der ud mødte vi Kongen, som vi paraderede for. Derefter laa vi indkvarteret i Bustrup, indtil Krigen udbrød.

Den 31. Januar var vi paa Forpost ved Røde Kro sammen med 19. Regiment. 1. Februar blev vi afløst af 12. Bateria. Vore 6 Kanoner laa saa paa Gottorp og 2 ved Jagel. Natten mellem den 3. og 4. Februar var vi ude i Forværket ved Bustrup med 6 Kanoner. Kl. 2 kom der Ordre til Gottorp om at sadle op. Ved Vedelsvang tog Østerrigerne en Kanon. Der blev skudt en Hest, og en Konstabel blev saaret, idet han fik en Kugle gennem den ene Arm. Vi havde en haard Kamp med Østerrigerne. Vor Løjtnant holdt Vagt ved Kanonerne, medens Mandskabet havde Frihed. Saa viste der sig en Rytter paa Kongehøjen, og Mandskabet kom til i en Fart, medens Løjtnanten selv rettede en Kanon. Der blev skudt og Personen paa Højen faldt. Løjtnanten red foran op ad Grethevolden udenfor Bustrup. En Reservekorporal blev skudt, og en Kugle gik igennem en Mands Chako. Idet to Kanoner blev kørt op paa Grethevolden, trimlede en af dem ned, idet Hestene blev sky. Et af Vognens bagerste Hjul var gaaet i Stykker, og nogle vilde have Hestene skudt; men det hele kom dog paa Benene igen. Østerrigerne blev slaaet tilbage. Rygter, der fortalte, at Fjenden havde taget Skanserne, passede ikke.

Vi fik saa Ordre til at pakke op og drage Nord paa, hvorved jeg opdagede, at mit Strigletøj var bleven borte. Idet vi passerede gennem Bustrup, blev der væltet to Rækker Træer over Vejen, samt lagt Plove, Harver og spanske Ryttere (tykke Bjelker med Pigge). Paa Vejen til Flensborg traf vi to Kanoner og to Ammunitionsvogne, som vi skulde have med. I en Landsby, vi kom til, fik Løjtnanten nogle af de Heste, vi havde mistet, erstattet med Bønderheste. Vi kom gennem en Skov, hvor Vejen var meget glat, og idet vi passerede ned ad en Bakke, lagde jeg en Pels, som tilhørte Løjtnanten, paa en Ammunitionsvogn. Da vi lidt efter kom til en Kro, i Kanten af Skoven ved Oversø, opdagede jeg, at Pelsen var glemt. Jeg tænkte straks, at Tyskerne naturligvis havde taget den, og gik et Stykke tilbage; men sa'a mødte jeg Infanteriet, der kom med baade Kanoner, Ammunitionsvogne og Pelsen. Vi fik en Kop Kaffe i Kroen. Da vi kom over til Bakken paa den anden Side af Oversø, skød Tyskerne paa os. Løjtnanten stod med Kikkerten mellem de to Kanoner, og der blev fyret nogle Skud; men saa kom der en løbende, som raabte, at Fjenden stormede; saa kørte vi tilbage bag Bilskov. Det var nu blevet saa mørkt, at der maatte sigtes efter Tyskernes Ild. Men saa gik 1. og 11. Regiment paa med Bajonetter og Kolbeslag.

Vi kom saa til Flensborg, som vi passerede uden om, forbi nogle Grusgrave. Løjtnanten satte sig op at køre, og da jeg, foruden min egen, tillige havde en Hest, der tilhørte en Underkorporal, der var falden ved Sankemark, havde jeg nu tre Heste at trække med. Jeg var meget sulten, træt og søvnig. Der kom nu en Infanterist, som fik Underkorporalens Hest. Jeg satte mig saa op og faldt i Søvn. Da jeg vaagnede var det hele borte. Først traf jeg Infanteristen. Saa kom vi til en Kro, hvor vi forlangte Spise; men der var intet at faa. Af Sted drog vi igen med de tre Heste og kom endelig til Delingen. Der blev sagt, at Tyskerne vilde omgaa os. Vi blev stillet op paa en Bakke, Bøndervogne, Train, og det hele blev væltet for os, medens Sneen fæg omkring os. Endelig kom der Melding om, at Tyskerne var stoppet, saa vi kunde drage videre efter Als. Underkorporalens Hest faldt saa tidt, saa jeg begyndte at tvivle paa, om den kunde vinde med. Naar den

imellem lagde sig, dækkede jeg den til. Men naar jeg saa trak af Sted med de andre, gjorde den sig al mulig Anstrengelse for at vinde med. Jeg kunde saa ikke nænne at gaa fra den, og det lykkedes mig ogsaa at faa dem med alle tre. Infanteristen var imidlertid gaaet sin Vej.

II.

Ud paa Natten ankom vi til Sønderborg. — Da vi kom til Graasten, mente vi, at det maatte være Sønderborg, men fik saa den nedslaaende Meddelelse, at der endnu var to Mil til Vejsende. — De to Kanoner blev kørt op bag Byen, og der blev spændt fra. Vi skulde melde os til Overkommandoen. Jeg maatte vente længe, indtil jeg fik Ordre om at gaa til Sønderborg Ladegaard, som det kneb svært med at finde, og jeg maatte spørge mig for nogle Gange under Vejs. Da jeg saa endelig fandt dertil, var der fyldt alle Vegne. Jeg trak omkring saalænge, til jeg fandt et Fløjhus, hvor der var saa meget Rum, at jeg lige kunde putte Hestene ind. Jeg satte mig paa Knæene foran dem og faldt i Søvn.

Da jeg vaagnede gjaldt det naturligvis om at faa noget til Livets Ophold. Men der var intet at faa fat paa. Der var lagt Tønder ud med (231 og Brændevin, men de var tømte eller ituslaaede. Jeg gik igen ud efter Ladegaarden og mødte en civil Mand, som fortalte, at der laa en Tønde Brændevin ude paa en Mark. En Flok Infanterister stormede allerede der ud; der blev slaaet Hul paa Tønden, og vi forsynede os. Paa Vejen tilbage mødte jeg en Bekendt, en Underkorporal fra 13. Batteri, der havde Brød og lidt Flæsk, som blev stegt, og saa fik vi os et godt Maaltid. Jeg har aldrig set Manden siden.

Saa nær som 5-6 Dage, som vi tilbragte i Tandslet, laa vi hele Tiden indtil den 18. April paa Ladegaarden. Den 17. April om Aftenen tog de to Kanoner fra os. Min Broder faldt den 18. i Skanse Nr. 2. Jeg selv blev saaret ved Dybbøl, men mærkede ikke til noget, før jeg saa Blodet løbe ned ad Sabelskeden. Der sprang ogsaa tre Granater næsten paa en Gang. 3. Paaskedag blev min Sadelknap ramt af en Granatstump. Naar Kanonerne var i Skanserne, sad vi paa Hælene foran Hestene. Den 18. April havde Batteriet Stilling syd for Sønderborg, hvorfra vi beskød Fjenden. En Mølle, der laa bagved os, kom i Brand, og Heden blev saa stærk, at Konstablerne maatte forlade Kanonerne. Men da Kaptain Fallesen kaldte Frivillige frem, meldte der sig straks en hel Del.

Da vi kørte gennem Sønderborg, røg Granater og Tagsten om Ørerne paa os. En Trainkonstabel og en Hest blev skudt og to Heste saarede. Vi søgte nu Dækning i BossevedSkansen, hvor vi laa hele Tiden efter Dybbøls Fald, indtil vi omkring ved 1. Maj blev overført til Fyn. Vi havde faaet to Kanoner skudt i Stykker ved Dybbøl; men efter 18. April fik vi to nye.

Medens vi var paa Als blev min hvide Hest syg, og Dyrlægen gav Ordre til, at den skulde slagtes, hvilket besørgedes af en Konstabel, der af Profession var Slagter. Jeg fik saa en ny Hest, der var ulærd. I Begyndelsen havde jeg lidt Tummel med den; men den blev alligevel til sidst en ganske dygtig Hest.

Vi blev sejlet over til Faaborg med Damper og Transportbaade, men kom med det samme ud paa Landet til Landsbyen Kjøng, hvor vi laa indkvarteret i nogle Dage. Jeg havde et godt Kvarter hos en Gaardmand. Paa Nakkebølle laa vi i 5 Uger, og i

den Tid var der Vaabenhvile. Derfra drog vi til Middelfart og blev en Tid indkvarteret i Byerne Røgle og Staureby, hvor vi havde det godt. Stranden fra Middelfart til Baaring Vig var besat, og vi var paa Forpost hver Nat, et Halvbatteri hverandet Døgn.

Den sidste Tid, indtil vi blev permitteret, var vi indkvarteret i Espe og paa Nybøllegaard, hvor jeg laante et Sæt civilt Tøj, da mit eget var stjålet. Vi var 24 Mand, som ønskede Befordring til Nyborg. Vi laante saa Batteriets Heste og en lang Vogn med Halm af Manden, hvor vi var indkvarteret. Løjtnanten tog pænt Afsked og holdt en Tale til os. Vi sejlede saa fra Nyborg til Korsør og videre derfra til Aarhus, hvorfra vi saa kørte med Toget til Hadsten.

Under Feltoget blev Soldaterne tidt befængte med Utøj, Fnat og andre lignende Sygdomme. Jeg var dog saa nogenlunde heldig med at undgaa den Slags, da jeg som Oppasser for Løjtnanten havde Adkomst til at faa mit Tøj vasket. Et Par Gange gik det dog galt. Medens vi var paa Als, tog vi et Sted noget Havre i en Lade til Hestene. Bagefter hørte vi saa, at der havde ligget Mandskab indkvarteret i Laden flere Gange, og det viste sig virkelig, at der var Utøj i Havren, som vi blev befængt med. I Espe kom jeg til at ligge i Seng sammen med en Trainkusk, som paa mit Spørgsmaal forsikrede, at han var ren. Men det viste sig, at Fyren havde Fnat, saa jeg blev smittet og maatte til Lægen, der dog ikke mente, at jeg fejlede noget. Saa søgte jeg til en klog Mand, der gav mig en Krukke Salve til at smøre Kroppen med. Jeg gav 5 Mark for Salven, Kuren varede i 3 Dage, og den hjalp; men jeg kom til at lugte saa skrækkeligt, at jeg maatte bruge Moskuspulver til at borttage Lugten.

NIELS H. J. HARLEVS ERINDRINGER FRA TREAAERSKRIGEN OG 1864.

I.

Jeg er født i Vium Skole, Lysgaard Herred, 1826, blev udskrevet til Dragon paa Sessionen i Holstebro 1846 og blev indkaldt til Tjeneste i Randers d. 16. December 1847, hvor jeg gik paa Rekrutskole indtil den 25. Marts 1848. Den 30. Marts afmarscherede Skolens Mandskab fra Randers til Slesvig — det ældre Mandskab var draget af Sted nogen Tid i Forvejen. Ved Landsbyen Bau stødte vi paa Oprørerne, Slesvigholstenerne og Friskarefolkene, som der havde taget Stilling. Jeg var paa Felvtagt den første Nat. Den 8. April var det min Fødselsdag, og jeg havde i Dagens Anledning faaet min Feltflaske fyldt med Brændevin hos Marketenderen, saa jeg kunde give en Snaps til gode Venner og Bekendte ved Eskadronen den Dag. Den 9. April stod saa Slaget ved Bau. En Del af Oprørerne havde lejret sig i en lille Skov, og Friskarefolkene laa langs med Vejen. Fægningen varede et Par Timer, saa blev Fjenden jaget paa Flugt, og Dragonerne fulgte ham et godt Stykke, mange blev taget til Fange.

Ovenfor Flensborg laa der en Vejrmølle, hvor vi gjorde Holdt. Nogle af vore Kanonbaade, der laa i Flensborg Fjord, gav sig til at skyde paa os i den Tro, at det var Oprørerne. Vi fik da i en Fart det danske Flag stukket ud fra Møllens Hat, saa de

kunde opdage Fejltagelsen. — Vor Ritmester var en ganske mærkelig Prygl, der somme Tider kunde fortælle de særeste Historier. Den Dag fortalte han os følgende: »Ja, Soldater, jeg har en Broder, som staar blandt Oprørerne. I Dag er han bleven saaret, og nu ligger Bæstet og har faaet begge Benene skudt af sig!"

Vi rykkede nu længere Syd paa over Flensborg og Slesvig. Vi laa indkvarteret i en Landsby, som hed Jagel, hvorfra alle Beboerne var rømte saa nær som en Mand, der havde været Soldat under den danske Konge. I nogle Dage laa vi i Lejr ude paa Marken. Hestene bandt vi til Pæle med vore Fouragerstrikker. Vi led grueligt af Sult og Kulde. Det var haard Frost, og imellem sneede eller haglede det. Vi fik en meget daarlig Forplejning. En Dag fik vi udleveret Kød og Gryn, hvorpaa der skulde koges en god Suppe; men der manglede Kedler til at koge i. Saa maatte vi give vore Heste Grynene og smide Kødet bort. En anden Dag fik vi udleveret Ærter og Flæsk. Ærterne gav vi Hestene; men Flæsket kunde vi gnaske i os til vore Beskøjter. Vi frøs som Hunde, da vor Paaklædning var meget daarlig. Vore Kapper var nogle gamle, raadne Pjalter, der saa godt som ingen Beskyttelse kunde yde os, og vi blev tillidst fyldt med Utøj. En Dag havde jeg faaet fat paa et stort Knippe Halm, som jeg vilde bruge til mit Leje. Idet jeg kom gaaende med Halmen, mødte jeg en Løjtnant, der standsede mig og spurgte: „Hør Kammerat, maa jeg ikke dele Seng med Dig?" Hvortil jeg svarede: „Jo, værsgod, Hr. Løjtnant!" „Du er da vel ikke luset?" spurgte han igen. „Jo, Hr. Løjtnant," svarede jeg; „men Lusene søger ind efter til Varmen, der vil de helst være."

Naar saa Jorden tøde op, blev der et saa skrækkeligt Føre, at vi formelig gik og æltede i det.

Vi laa saa nogle Dage i Slesvig By, hvor jeg en Dag traf en Bekendt, Peder Bøgelund fra Thorning, der var Infanterist, samt et Par andre Kammerater, og vi morede os storartet med hverandre den Nat.

Vi troede nu, at Krigen var forbi. Men en Morgen tidlig for Trompeterne gennem Byen og blæste til hurtig Udrykning. Paaskemorgen, den 23. April, mødte vi, den lille danske Hær, 30,000 Tyskere. Danskerne kæmpede tappert i omtrent 13 Timer, men maatte saa trække sig tilbage for Overmagten. Peder Bøgelund blev saa haardt saaret i Kampen, at han maatte miste sin ene Arm. Jeg saa da han blev kørt bort, hvorledes hans Ben hang bag ud af Vognen.

Efter Slaget ved Slesvig rykkede Hæren over paa Als og Fyn. 5. Dragonregiment blev sejlet over til Fyn, hvor vi havde det godt og kom svært til Kræfter igen. Vi var ogsaa i højeste Grad udmattede baade Karle og Heste.

Under den derpaa følgende Vaabenhvile laa vi i Garnison i Randers. I 1849 laa vi sønden for Aarhus og en kort Tid i Randers. Jeg var en Tid Ordonans for Oberst Læssø. Egentlig vilde jeg helst bleven ved Eskadronen; men jeg kom alligevel til at synes helt godt om Bestillingen, da Obersten var en særdeles flink Mand. Vi havde somme Tider en gemytlig Passiar med hinanden. En Dag sagde han til mig: „Det er en god Hest, Du har; hvorledes kan den blive saa godt i Stand?" Jeg ved det snart ikke, Hr. Oberst," sagde jeg, „den faar jo noget Brød engang imellem." „Brød," sagde han, „hvor faar Du det fra, stjæler Du, Din Rad?" „Nej, Hr. Oberst," svarede jeg, „jeg stjæler ikke; men jeg redder." „Naa saaledes," sagde han, „ja

dertil er der vel ikke noget at sige."

Saa kom Aaret 1850, og da var vi atter med. En 5-6 Uger laa vi Norden for Isted ; saa kom den 25. Juli. Vi rykkede ud ved Dag gry og havde Ordre til at være stille. Fjenden holdt uden for Isted og var dækket af en tæt. Skov. Vi holdt ved Siden af Chauseen, hvor der laa et Rebslagerhus. Saa kommanderede de Meza: „Artilleriet frem !" Pludselig begyndte en gruelig Kanonade, og vi kunde snart ingen Ting se for Røg og Jord, der fæg omkring. En Mængde Bygninger blev skudt i Brand. Tyskerne begyndte saa at rømme paa højre Fløj gennem Grydeskoven. Oberst Flint gav os saa Ordre til at gaa frem, og der blev raabt „Fremad" alle Vegne. Gennem Skoven kom vi til en stor Eng, hvor Tyskerne havde placeret sig; men saa kom der nogle af vore Kanoner, som hjalp dem af Sted. Vi forfulgte saa Tyskerne meget skrappt. Oberst Flint for gennem Husby med os, medens Tyskerne skød paa os, og hans egen Søn faldt.

Efter Slaget laa vi en lang Tid i Slesvig og gjorde Feltvagt ved Danevirke. Naar vi holdt paa Post, hændte det, at Tyskerne kom for at hilse paa os og trykke os i Hænderne.

En Aften i den Tid, da Frederiksstad blev bombarderet, fik jeg, der var Ordonans, Befaling om at ride til nævnte By med en Melding til Kommandanten. Jeg havde lige været ude og undskyldte mig med, at Hesten ikke havde faaet Foder i 48 Timer. Men det hjalp ikke, jeg maatte øjeblikkelig melde mig hos Generalstaben, der laa indkvarteret i en Udkant af Byen. Jeg holdt i Porten i en indelukket Gaard, hvor Generaladjudanten overbragte mig Brevskabet med Meldingen. Medens han gav mig adskillige Instrukser om, hvorledes jeg skulde forholde mig, talte jeg igen om min trætte og sultne Hest og om at jeg ikke kendte Vejen. Men jeg fik den Besked: „Tag en paalidelig Vejviser med, og styrter Hesten, maa De tage en anden."

Jeg red saa gennem Byen, og i en af de yderste Huse bankede jeg en Tysker op. Han var ikke meget villig til at være Vejviser ; men jeg gav ham en over Nakken med Klingen og truede med al Landsens Ulykker, hvis han viste forkert Vej. Ud paa Natten kom jeg saa til Frederiksstad, hvor jeg traf en Piketvagt. Saa kom Vagtkommandøren, som befalede mig at stige af Hesten, hvilket jeg nægtede. Saa maatte de have en Port op, saa jeg kunde ride ind i Skansen. Jeg raabte paa Generalen, der ogsaa straks kom og modtog Skrivelsen, som han læste ved Lyset af Geværild. Den Nat stormede Tyskerne mod Skansen, men blev slaaet tilbage. Jeg holdt bag ved et Fjælleskur og blev ramt af en Splint. Da jeg kom tilbage til Slesvig, gjorde jeg den Opdagelse, at det let kunde blevet min sidste Rejse; thi der var gaaet Kugler baade gennem Kappen og Benklæderne.

Vi laa længe i Slesvig. Endelig kom vi hjem til Randers, hvor jeg en Tid gjorde Tjeneste som Ildbud til Spørring Kro, hvor jeg mødtes med et Bud fra Aarhus. En Tid efter da Krigen var forbi, blev vi hjempermitteret. Den Dag, vi fik Permission, afholdtes der et stort Bal i Ridehuset, hvor Gulvet var belagt med Brædder. Byens unge Damer var inviteret til at danse med os. Vi dansede saa og drak Punsch, Officerer, Underofficerer og Menige mellem hverandre, og Obersten gik rundt og kinkede med os alle sammen.

Jeg kom hjem i Foraaret 1851, og havde da ligget i Tjeneste i omtrent halvfjerde

Aar.

II.

Medens 5. Dragonregiment i April Maaned 1864 laa indkvarteret i Thorning, traf det sig, at en af Dragonerne, en Gaardmand fra Mors, der hed Kristen Jensen Storgaard, paa Grund af Omstændigheder, der var indtrufne i hans Hjem, ønskede at blive fri for Tjenesten, hvilket jo godt kunde lade gøre, naar han kunde stille med en Mand i Stedet for. Han talte blandt andet ogsaa med Jens Hansen fra Frederiksdal, der ogsaa var Dragon, om Sagen. Jens Hansen kom da til at tænke paa mig, som den Gang boede i Hauge og, som han vidste havde deltaget i Treaarskrigen. En Dag, da han havde Orlov til sit Hjem, kom han indenfor og spurgte, om jeg kunde have Lyst til at være Stillingsmand, da jeg sikkert kunde opnaa gode Betalingsvilkaar. Jeg tænkte jo lidt over Sagen. Det var jo haardt nok at slippe fra Hjemmet; men jeg betragtede det som en Ære at kæmpe for Fædrelandet; tilligemed kunde jeg ogsaa nok have Brug for Pengene, som kunde tjenes derved. Jeg nærede ingen Frygt og tænkte, at det vel ikke kunde være værre end i Treaarskrigen.

Jeg gik saa til Thorning, hvor jeg traf Manden, og vi forhandlede saa om Sagen. Han var noget paaholdende og mente, at det vilde knibe med at skaffe den Pengesum til Veje, som jeg forlangte, Men endelig kom vi til Rette om, at han skulde udbetale mig 1000 Rigsdaler straks, naar Sagen kom i Orden. Jeg skulde nu skaffe Lægeattest og forskellige Papirer fra Herredskontoret, og medens dette stod paa, afmarscherede Regimentet til Mors. Jeg rejste saa bagefter og traf min Mand i Vester Assels, Men han havde imidlertid skiftet Mening, saa det lod til, at han havde fortrudt Aftalen og ønskede, at Akkorden skulde gaa i Stykker. Dermed vilde jeg ikke lade mig nøje, men hævdede : At et Ord er et Ord, og en Mand er en Mand. Vi sluttede saa en ny Akkord, hvorefter jeg skulde have 400 Rigsdaler paa Haanden samt 1 Daler for hver Dag, jeg gjorde Tjeneste. — Senere hørte jeg, at Kristen Jensen selv lod sig leje.

Jeg meldte mig saa i Vester Assels til Ritmester der var meget bøs og uvenlig mod mig. Han spurgte barskt: „Hvad vil Du her?“ „Kæmpe for mit Fædreland, Hr. Ritmester,“ svarede jeg. „Du faar det vel sagtens godt betalt?“ spurgte Ritmesteren videre. Da jeg sagde ham det, forsikrede han, at det var en meget lumpen Betaling. Aarsagen til Ritmesterens Barskhed og Misfornøjelse var den, at Stillingsmændene i Almindelighed var meget ilde berygtet. De fleste af dem var forfaldne og daarlige Subjekter, der i mange Tilfælde gjorde Vrøvl og Spektakler og skadede Disciplinen i Hæren. Ritmesteren maa dog snart have faaet en anden Opfattelse af min Person ; thi en Dag, medens han stod og talte med nogle andre Officerer, kaldte han mig frem, og roste mig som en pligtopfyldende og brav Mand. Flere af Officererne talte tidt med mig.

Vi laa paa Mors i længere Tid, maaske det meste af 8 Uger, og imens gik Krigen sin Gang, Dybbøl faldt, Fredericia blev rømmet, og de Danske sejrede ved Helgoland. Vi marscherede gennem Vendsyssel til Frederikshavn, hvorfra vi blev sejlet til Nyborg. Vi laa saa paa Fyn i omtrent 8 Uger og var indkvarteret paa forskellige Steder, blandt andet i Haarby og Sarup. Ritmesteren talte jævnlgt om, at vi kunde

vente et blodigt Slag ; men der skete ikke noget, og hen i August blev det ældre Mandskab permitteret.

Hjemrejsen foretog vi til Fods, naar da undtages Sejlturen over Lille Belt. indtil vi kom til Vejle, hvor Tyskerne havde en Vognpark. En dansk Mand hjalp os til Ret-te, saa vi fik Befordring til Bredstrup ; derfra gik jeg saa til Hauge, og da jeg kom hjem var, Rughøsten forbi.

JOHANNES FREDERIKSEN.

Jeg er født 1840 i Thorning, Lysgaard Herred og blev paa Session i Viborg 1862 udkrevet til Marinesoldat. I Foraaret 1863 blev jeg indkaldt til Tjeneste i København, og jeg laa et Par Maaneder paa Logiskibet „Dronning Marie." I Sommeren var jeg med paa en Prøvetur i Østersøen, som blev foretaget med vort nye Panser-batteri „Rolf Krake," som vi havde hentet i Glasgow, og som kom til at spille en Rolle i den paafølgende Krig. Baade Overkommandoen og Folket i sin Helhed havde store Tanker om dette Skib i 1864 og mente, at det vilde faa stor Betydning som Led i vort Forsvarsvæsen. Skibet var meget lavt, Overkanten laa kun c. 4 Fod over Vandlinjen, det var belagt med 41/2 Tomme tykt Panser; tilligemed havde det et pansret Kommandotaarn samt to Kanontaarne, der hvert var forsynet med en stor 8 Tommers riflet Kanon; der foruden fandtes der paa Skibet nogle mindre Dækskanoner. Maskinen var paa 750 Hestes Kraft, og Sejlhastigheden kunde bringes op til c. 8. Mils Fart.

Medens jeg var paa den Prøvefart med „Rolf Krake," havde vi Besøg af flere kongelige Personer, Frederik den 7., Kronprinsen, alsaar den senere Kristian den 9., Karl den 15. af Sverrig, Prinsen af Wales og Kong Georg af Grækenland, der naturligvis vilde se det nye Krigsskib. Mandskabet syntes bedst om Frederik den 7., ham var vi alle glade ved. Han slog os gemytlig paa Skulderen, kaldte os Kammerater og spurgte til vort Befindende. Naar han passerede forbi os om Bord, og vi saa rev vor lille Shagpipe ud af Munden for at hilse, raabte han altid til os: „Røg bare væk!"

Da Prøvefarten var forbi, sejlede vi med „Rolf Krake" hjem i Nyhavn, og jeg tilbragte Resten af min Tjenestetid paa Eksecerskibet „Tordenskjold," indtil jeg først i Oktober blev hjemsendt.

Den 25. November udgik der Befaling til 11,000 Mand om at møde til Tjeneste, og blandt dem var min Broder og jeg. 22 Mand, mest fra Thorning Sogn, kørte med Peder Gadegaard fra Ungstrup til Vejle. I Fredericia skiltes min Broder og jeg fra hinanden, idet han, der var Infanterist, drog til. Altona og jeg til København.

Ved Ankomsten til København fik vi at vide, at Flaaden lige saa lidt som Hæren var forberedt paa Krig. Nogle af Krigsskibene var ude paa Fart; men de fleste laa under Tag i Flaadens Leje uden Tiltakling. Vi fik nu meget travlt, maatte slide baade Nat og Dag for at faa Skibene tiltaklede og sat i forsvarlig Stand.

Da vi saa havde faaet Sagerne saa nogenlunde i Orden, saa godt som det efter Omstændighederne lod sig gøre, blev Flaaden delt i 3 Afdelinger. En første Afdeling,

Østersøeskadren skulde blokere de tyske Østersøhavne og holde vore Kyster fri for fjendtlige Skibe. En anden, kaldet Nordsøeskadren, skulde møde en mulig fjendtlig Flaadeafdeling i Kattegat eller Vesterhavet. Endelig en tredie Afdeling, Transportflaaden, skulde holde Forbindelsen vedlige mellem de forskellige Landsdele samt overføre Troppeafdelinger fra Sted til Sted, eftersom deres Tilstedeværelse gjordes nødvendig. Transportflaaden bestod af Panserbatteriet „Rolf Krake" 4 Kanonbaade og en Del Transportbaade. Til at begynde med gjorde jeg Tjeneste paa en Jerntransportbaad, Nr. 13. Senere blev jeg overført paa „Rolf Krake," der saa fik Station i Augustenborg Fjord ved Arnkilsøre. Chefen var Orlogskaptain Rothe. Den 18. Februar 1864 fik „Rolf Krake" Ordre til at sejle ind i Flensborg Fjord for at ødelægge den Bro, som Preusserne havde anlagt over Egersund, der skulde lette dem Overgangen til Broagerland. Under Indsejlingen blev Skibet overdænget med baade Kanon- og Riffelkugler, der dunkede mod Jernsiderne, saa vi havde en Fornemmelse af, at vi sad i en Fastelavnstønde. Skibet tog ingen Skade, da Kuglerne prellede af mod de pansrede Sider ; men et Par Mand blev saaret. Paa Grund af Dybdeforholdene kunde vi imidlertid ikke sejle saa langt ind, at vi kunde se eller naa Broen. Vi maatte derfor for saa vidt sejle tilbage igen med uforrettet Sag.

Den 28. Marts, 2. Paaskedag, da Preusserne forsøgte paa Overgang til Als, sejlede „Rolf Krake" ind i Vemmingbund. Straks da Skibet viste sig i Bugten, begyndte Broagerbatterierne at skyde paa det. „Rolf Krake" ænsede imidlertid ikke Kuglerne, men standsede først lige ud for de Slugter, der strækker sig fra Flensborgvejen ned til Vemmingbund, og hvor Masser af preussisk Infanteri havde søgt Ly mod Ilden fra Dybbølskanserne. Men idet „Rolf Krake" sendte sine svære Granater ind i Slugterne, fik Preusserne travlt med at komme af Sted.

Den 18. April om Formiddagen, da Preusserne stormede løs paa Dybbølskanserne, var „Rolf Krake" ogsaa med og gjorde sit til at standse Fjendens Fremrykning, idet vi laa i Alssund og sendte vore Granater op langs Bakkeskrænterne der. Men da vi saa, at vore Tropper i store Mængder trak op mod Skanselinjen, og at det preussiske Flag allerede vajede fra Skanserne paa venstre Fløj, sejlede „Rolf Krake" straks ind i Vemmingbund og beskød Preusserne med Granater i Flanken. Nu blev alle Kanoner fra de fjendtlige Batterier, ja selv fra de tagne Skanser rettet mod Panserbatteriet. Kaptain Rothe befalede os at skyde efter Skanse 4, hvor Preusserne særlig myldrede frem; men inden Ordren blev udført, slog en Granat gennem „Rolf Krake"s Dæk; den sprang og rev et stort Stykke af Dækket, hvorved en Løjtnant dræbtes og ni Mand saaredes. Ved et andet Skud blev en Mand haardt saaret. Paa Grund af en Mængde Fiskenet, som Preusserne havde lagt ud i Bugten, kunde Skibet ikke sejle længere frem ; derfor maatte det blive liggende ganske stille, indtil vore Tropper var vegen tilbage til Broen ved Alssund; saa sejlede vi ud fra Vemmingbund og, da Sundeved var rømmet, tilbage til Arnkilsøre.

II.

Efter den 18. April blev nogle af „Rolf Krake"s Mandskab overført til Fregatten „Jylland", der da hørte til Østersøeskadren. Det var vort næststørste Skib, det havde 44 Kanoner og omtrent 450 Mands Besætning. Chefen var Kaptain Holm. Der havde længe gaaet Rygter om, at en større østerrigsk Flaadeafdeling var paa

Vej nord efter. Man blev saa bange for, at Nordsøeskadren, der bestod af Fregatten „Niels Juel" samt Korvetterne „Hejmdal" og „Dagmar", var for svag. Derfor besluttede man at ombytte „Jylland" med „Dagmar", og den 5. Maj ankom vi til Kristianssand, hvor Nordsøeskadren laa for Anker, og meldte os til Chefen, Kommandør Suensen.

Dagen efter afsejlede Eskadren syd paa efter Helgoland. Undervejs talte vi med Kaptainløjtnant Hammer, der laa med sine Kanonbaade ved Slesvigs Kyst; men han vidste intet med Sikkerhed. I Nærheden af Helgoland traf vi den engelske Fregat „Aurora", der kunde meddele os, at den fjendtlige Eskadre var i Vente.

Den 9. Maj om Morgen kom Kaptainløjtnant Hammer med Melding om, at Fjenden var under Vejs. Omkring ved Klokken 10 opdagede Udkiggen Røg ude i Sydvest, og snart kunde han melde, at der var 5 Skibe — det var 2 Fregatter og 3 Kanonbaade. Nu blev der Travlhed om Bord med at gøre færdig til Slag. „Jylland" og „Hejmdal" sejlede hen paa hver sin Side af „Niels Juel", og Eskadrechefen holdt en Tale til os, der lød saaledes: „Der har I Østerrigerne, Folk! Nu møder vi dem; jeg stoler paa, vi kæmper som vore tapre Kammerater ved Dybbøl!" Derpaa sejlede vi i Kølvaandsorden syd paa, medens Østerrigerne kom os i Møde paa Frontlinje.

Paa 1/2 Mils Afstand begyndte Fjenden at skyde. Det første Skud kom fra Fregatten „Schwarzenberg", og Kuglen plaskede i Vandet agter for „Niels Juel". Nu faldt der efterhaanden Skud paa Skud; men Danskerne ventede med at skyde, indtil Eskadrene var kommen hinanden paa nærmere Hold. Da de var paa 3000 Alens Afstand begyndte Kampen først rigtig; men saa faldt Skuddene ogsaa saa hurtigt, at de ikke mere kunde tælles, og alt var snart indhyldet i Krudtdamp.

Fregatten „Jylland" laa i Midten af den danske Eskadre og var saaledes mest udsat for Fjendens Kugler. Skibet led megen Skade, og en Gang saa det ganske forskrækkeligt ud, da en Granat slog igennem Skibets Side ved en Kanon og dræbte eller saarede alt Mandskabet ved denne Kanon. Ved Synet af de blødende og døende Mennesker blev Mandskabet ved de nærmeste Kanoner saa forskrækket, at de glemte at fyre. En Officer kom saa til og opmuntrede dem til at tage fat igen. En lille Københavner sprang da straks til Kanonen, idet han raabte: „Paa'en igen, lille Ferdinand Ludvigsen!" Saa tog ogsaa de andre fat, saa Kanonen igen kunde dundre løs. Men fik „Jylland" drabelig „Klø", kan det nok være, den slog fra sig igen og gav det glatte Lag, saa næsten ikke en eneste Kugle fejlede.

Hen paa Eftermiddagen, da vi havde kæmpet 2-3 Timer, foretog „Schwarzenberg" en mærkelig Manøvre, som vi ikke rigtig kunde forstaa, og den styrede hen efter Helgoland. Vi gjorde imidlertid snart den Opdagelse, at Fregatten var skudt i Brand, Flammer væltede ud. En Granat var sprungen i Mærset og havde tændt Ild. Da vi blev klar over, at „Schwarzenberg" ikke kunde mere, raabte vi: „Hurra! Han brænder!" Nu skulde vi naturligvis efter ham. Den anden fjendtlige Fregat, „Radetsky", gjorde endnu Modstand og dækkede sin Kammerat paa bedste Maade. Saa indtraf der det Uheld, at „Jyllan"d Styreapparater blev skudt i Stykker, saa Skibet, der var Eskadrens hurtigste Sejler, blev stoppet i Farten saa længe, at de fjendtlige Skibe kunde faa saa stort et Forspring og naa i Sikkerhed paa neutral Grund, inden vi fik Skaden udbedret — enddog det skete i en Fart — og kunde

indhente dem. Vi var saa nødt til at indstille Skydningen og Forfølgelsen foreløbigt; men vi havde sejret.

Morgenen efter meget tidligt fik vi Befaling om at sejle til Norge, for at begrave de døde og skaffe de saarede paa Lazaret. Vi sejlede saa til Kristianssand, hvor der blev gjort stor Stads af os. Befolkningen tog hjerteligt og venligt imod os. De saarede kom paa Hospitalet, hvor de blev plejede med megen Omhu. De døde blev begravet med stor Hæder, Gaderne var bestrøet med Grønt og et stort Tog af Mennesker fulgte dem til Graven.

Vi var kun i Kristianssand et Par Dage; saa sejlede vi hjemefter, og den 15. Maj ankom vi til København, hvor en Mængde Mennesker modtog os paa Toldboden. Kanonerne dundrede fra Forter og Skibe, og Hurraerne rungede os i Møde, idet vi sejlede ind. Kongen gik om Bord og overrakte Suen-sen Storkorset, hvorefter han gik rundt og takkede Mandskabet paa alle Skibene.

Vi fik en smuk Modtagelse, fordi vi kom hjem som Sejrherrer. Men hen paa Sommeren saa jeg en Afdeling danske Soldater, der kom hjem fra tysk Fangenskab. De stakkels Mennesker var pjaltede og saa forsultne og nedbøjede ud. Men de samme Mennesker, der raabte „Hurra" og jublede, da vi kom hjem fra Helgol'and, havde nu kun Spot og Haansord til dem, Heltene fra Dybbøl. Jeg følte, at der skete disse Mænd en blodig Uret. Selv om de ikke kom med Sejer, havde de dog gjort deres Pligt, voget Liv og Blod og kæmpet lige saa tappert og modigt som vi andre. Tilligemed havde de nu i flere Maaneder været i Fjendens Vold og var blevet drevet fra Sted til Sted nede i Tyskland.

Jeg laa saa i København et Par Maaneder, og i den Tid blev Flaaden for en Del aftaklet.

Hen sidst paa Sommeren blev jeg hjempermitteret.

JENS C. S. BUSK.

Jeg er født 1837 i Grølsted, Skorup Sogn, Gern Herred og blev paa Session i Skanderborg 1859 udskrevet til Dragon, men blev 1860 sidst i Maj indkaldt til 1. Jægerkor, der laa paa Kastellet i København. Vor Uniform var grøn, og Hovedbedækningen var en stiv, sort Læderchako eller en skyggeløs Felthue. Jeg laa i Tjeneste indtil først i August 1861, og blev atter indkaldt i Maj 1863, men dengang til Altona, hvor jeg laa til sidst i Septbr. Den 27. Novbr. fik jeg igen Befaling til at møde i Altona. Vi blev, en Del værnepligtigt Mandskab, befordret med Vogn fra Fredericia til Slesvig, hvor der blev udleveret Tøj til os, og saa videre befordret med Bane til Altona. — Imidlertid var Jægerkorene beven ophævet, og Mandskabet oversat til Infanteriregimenterne. Jeg blev tildelt 20. Regim. 4. Komp. med Nr. 148.

Vi laa i Altona indtil Lille Juledag; saa marscherede vi derfra gennem Holsten til Slesvig, hvortil vi ankom Nytaarsdag. Der var truet med Spektakler i Altona, og derfor fik vi ved Afmarschen Ordre til at lade med skarpt og tage Chakoen paa; men der blev alligevel ingen Optøjer. Efter 1. Januar laa vi paa Forpost uden for Dannevirke, og da Tyskerne kom den 3. Januar, blev vi trukket tilbage. Den 5. Fe-

bruar marscherede vi fra Slesvig Nord paa. Paa Bakken ved Oversø havde vi en lille Træfning med Østerrigerne. En Deling Randers Dragoner stødte sammen med de hvide Husarer, og jeg lagde især Mærke til to Dragoner, den ene havde kun en halv Sabel, og den anden havde faaet et blodigt Ansigt. Vor Stilling var uheldig, da vi ikke rigtig turde skyde af Frygt for at træffe vore egne Dragoner. Vi kom da i hvert Fald til at skyde Hesten under en Mand, der var fra Sjorslev. Jeg har senere maattet høre ilde for den Bedrift. Saa begyndte Østerrigerne at skyde med Kanoner, saa vi maatte rykke ind i den saakaldte Grydeskov. Da vi kom igennem Skoven, stødte vi paa en Eng, hvorigennem der løb en Aa. For at komme over maatte vi vende om og gaa, indtil vi fandt en Bro; der stod 1. Regiment, som lovede os at tage et ordentligt Tag.

I Flensborg opholdt vi os et Par Timer om Natten og blev beværtet med Spise og Drikke af Befolkningen. Saa gik Turen efter Sønderborg. Under Vejs holdt vi Hvil ved Graasten Slot, hvor man kastede Æbler ud til os. Her fik vi Melding om, at Tyskerne var tæt bag efter os; men det var kun et Rygte, der ikke havde noget paa sig. Halvdelen af os fik nu Ordre til at lægge Tornystre og Geværer paa Vogne, medens vi blev udrustet med forskellige Redskaber: Økser, Skovle og Hakker, hvormed vi skulde gøre den islagte Vej mere farbar ved at lægge Sand og Grus paa; tilligemed skulde vi hugge Træ, der skulde lægges paa Vejen som Forhindring, naar den danske Hær var passeret.

Vi ankom til Sønderborg Kl. 10 om Aftenen. Kaptainen kaldte os sammen, saa mange af Kompagniet der var til Stede, og spurgte, om nogen af os var kendt i Byen, saa maatte vi have Lov til selv at sørge for Kvarter, ellers skulde vi melde os paa Søndergaard Ladegaard. Jeg for min Part havde aldrig været i den By; men en af Kammeraterne, en Skrædder, der havde arbejdet i Sønderborg, tog fem Mand med hen til sin forrige Mester, og der var jeg saa heldig at komme med. Hos Skrædderen var der god Plads; vi fik Spise og Drikke og kom i Seng. Vi laa rigtig nok tre Mand sammen, men sov alligevel udmærket. Dagen efter meldte vi os paa Ladegaarden, hvor vi laa i to Nætter.

Fra Sønderborg blev 20. Regiment sejlet til Fredericia, og der blev vi en Del Mandskab indkvarteret i General Stein-mans Lejlighed. Der var kun en Pige hjemme, som viste os op paa Loftet lige under Taget, hvor vi frøs som Hunde og havde det meget usselt. Men saa en Dag kom vor Kaptain op for at se, hvorledes vi havde det, og saa kan det nok være, Piben fik en anden Lyd. Han skældte Pigen rigtig godt ud og befalede hende at lukke op for Lejligheden. Vi rykkede saa ind i de fine Stuer, som vi fyldte med Halm paa Gulvene, og der laa vi, indtil Fæstningen blev bombarderet. I den Tid havde vi en Træfning med Østerrigerne ved Gudsø.

I Fredericia dreves der dengang Tobaksavl paa nogle Marker, hvorpaa der laa en Række Træskure, som sandsynligvis blev benyttet til Tørring af Tobaksblade. Vi og de tyske Forposter havde lidt Løjer med disse Tobakshuse, som vi skiftedes til at besætte. Preusserne besatte dem om Morgen, naar vi rykkede tilbage og søgte Dækning bag nogle Møddinger, som laa der indenfor. Om Aftenen trak Fjenden sig tilbage, og vi besatte saa igen Tobakshusene. Omkring den 9. April blev 1. Bataillon ført fra Fredericia over Fyn fra Faaborg til

Høruphav, hvorfra vi saa marscherede til Sønderborg, og der laa vi i 3-4 Dage. Den 15. kom vi paa Forpost i Skanserne de første 24 Timer; derefter var vi bag Skanserne i næste 24 Timer og saaledes skiftevis indtil den 18. April.

Da Dybbøl var falden, blev vi, der slap for Død og Fangenskab, sejlet over til Fyn. I seks Uger laa vi 25 Mand indkvarteret paa Herregaarden Frederikslund, der tilhørte Grev Rantzau. Vi havde det storartet, bestilte ingen Ting — jeg var kun paa Post en Gang i Assens -- og fik Kosten gratis. Senere laa vi paa Halvøen Føns, indtil der blev sluttet Stilstand ; saa kom 7. Regiment og løste os af. 20. Regiment drog saa over Odense til Nyborg, hvorfra Turen gik med Tog og Jernbane til Roskilde.

Fra Roskilde blev en Del af Mandskabet hjemmitteret. Nogle af os bad om Til-ladelse til at rejse over København for at skaffe civilt Tøj; men dette blev nægtet os, idet Kaptainen sagde, at Københavnerne vilde prygle os. Vi fik noget meget simpelt Tøj indkøbt til Hjemrejsen. Vi blev sejlet fra Korsør til Aarhus, hvorfra vi en Del fulgtes ad til Fods. Jeg kom hjem den 3. eller 4. August, og da var Rughøsten begyndt.

Jeg har i min Tjenestetid under Krigen ikke været syg en eneste Dag. Vi kunde i det hele taget glæde os ved et godt Helbred, og jeg tror, at Grunden var den, at vi drak saa megen Brændevin, hvilket baade Kaptainen og Overlægen ogsaa raadede os til. Vi havde ogsaa udmærket godt Tøj. Vor Kaptain sørgede godt for os i alle Maader. Han sagde blandt andet: „En Soldat skal have Føden, hvor den saa kommer fra." Engang, da han som Løjtnant havde Læsning med os og talte med os om vort Forhold i Krigstilfælde, spurgte han en Skrædder, der var et rigtigt Dummerhoved: „Hvad vilde De gøre, hvis De paa en Valplads kom forbi en falden Fjenden, der havde et Par gode Støvler paa, og De selv gik paa bare Ben ?" Da Skrædderen ikke turde besvare Spørgsmaalet, vendte Løjtnanten sig til hans Sidekammerat, en Smed, der var mere betænksom og rask i Munden, og denne svarede: „Jeg vilde tage Støvlerne." „Jeg tror sgu, jeg gjorde det samme," sagde Løjtnanten. Under Krigen sørgede han altid for, at vi fik Dækning, og han lagde sig gerne ned imellem os. Vi rejste os aldrig for at hilse paa ham ; thi han havde sagt: „Under en Krig maa al Pudsning og Hilsning falde bort."

N. P. CLEMMENSEN.

I.

Jeg er født 1838 i Skophus, Sunds Sogn, Hammerum Herred, blev paa Session i Viborg 1861 udskrevet til Dragon ; men paa Grund af mit høje Nummer blev jeg „Frispiller". I Maj 1863 blev jeg indkaldt som Infanterist til Centralskolen i Aalborg. Jeg var da Forvalter paa Ørslevkloster i Fjends Herred. Inden jeg drog af Sted, gav vor Staldkarl, gamle Per, mig det gode Raad, at jeg skulde vogte mig for de mange Snapse, og jeg fulgte hans Raad, idet jeg aldrig i min Soldatertid drak for meget.

Paa Skolen var jeg kommen i et meget dygtigt Hold, og vi havde en meget ivrig

Lærer. Men der var iblandt os en Dumrian, som ingen Ting kunde lære. Baade Mandskab og Befalingsmænd var efter ham. Vi puffede og traadte ham over Benerne, naar han ikke kunde holde Trit. En Dag, medens vi holdt Hvile, havde en Underkorporal ham til Ekstraøvelse; men da var Behandlingen saa haard, at Stymperen gav sig til at græde. Saa ynkedes vi andre over ham, og jeg foreslog, at vi i Fritiden skulde prøve paa at lære ham lidt af, hvad vi kunde. Det blev forsøgt, men alt forgæves; han var umulig, saa vi maatte opgive ham. Jeg fik saa den Ide, at et saadant Menneske jo egentlig burde kasseres. Jeg talte med vor Korporal om Sagen, og han raadede mig til at gaa videre, da han gerne vilde af med Klodrianen, der spolerede ham Troppen. Jeg talte saa med flere af de overordnede; men nogle sagde ingen Ting, andre gjorde Nar af mig. Den sidste, jeg henvendte mig til, var selve Chefen, Oberst Myhre, en meget flink Befalingsmand, der godt vilde høre paa en Menigmand. Jeg fremstillede Sagen saa godt, jeg kunde, og Obersten lovede at tage sig af Fyren ved næste Kassation, der skulde holdes nogle Dage efter. Da vi kom hjem fra Øvelse den Dag, var Fuglen allerede fløjet hjemefter.

En Dag, da vi havde Eksecits, faldt der en Mand, som tilføjede mig et slemt Stiksaar i den ene Lægge med sin Bajonet. Jeg blev naturligvis indlagt paa Sygehuset, hvor jeg havde det rigtig godt. Oberstinden og flere Damer fra Aalborg kom med Blomster og besøgte mig.

Sidst i August blev jeg permitteret og kom hjem til Ørslevkloster.

Natten mellem 17. og 18. November havde jeg en underlig Drøm om Krig, hvor jeg var i Fare, men blev dog bevaret. Jeg gav mig saa til at ordne forskellige Smaasager, og da jeg fortalte Folk hvorfor, lo de naturligvis af mig. Men Dagen efter, en Mandag Middag, kom min Broder ridende ind i Gaarden, og han medbragte mit Pas, der indeholdt Befaling om at møde i Fredericia den 23. Novemb., hvor jeg blev tildelt 8. Regiments 2. Komp. Vi fik der udleveret: Mundering, Vaaben og fuld Oppakning, dertil 60 skarpe Patroner, og dermed marscherede vi til Flensborg, hvorfra vi kørte med Tog til „Røde Kro“. Vort Maal var Kiel, hvor vi laa i Kvarter indtil 4. Juledag. Jeg kom paa Vagt Kl. 4, og Klokkeren 5 blev Vagten stormet af Pøbelen. Vi havde ingen Patroner, kun vore Bajonetter, at forsvare os med. Forgæves ventede vi paa, at Regimentet skulde komme os til Hjælp. Men vore Kammerater var undskyldte, da de rare Folk i Kiel havde været saa betænksomme at laase dem inde i deres Kvarter. Det saa meget betænkeligt ud for os; men til al Held kom der en Eskadron af 2. Dragonregiment til Stede, som med dragne Sabler ryddede Torvet og Gaderne. Der saa ud til at blive Gadekamp, og Pøbelen begyndte allerede at bryde Brosten op; men saa traadte Byens Borgere til som Fredspoliti og skaffede igen Orden til Veje. Ude maatte vi i den Tid altid holde os midt paa Gaden, da der ellers kunde vanke Vand, Potter og lignende Sager ned i Hovedet paa os.

Kl. 6 om Morgenen kom Tyskerne ind, og vi rykkede ud, og imens blev Byen efterhaanden overhængt med slesvigholstenske Flag. Vi marscherede til Eckernförde, 5 Mil, og mit Kompagni maatte endda en Mil længere ud, hvor vi laa indkvarteret paa en Herregaard. Da vi kom til Grænsen, rømte omtrent alle vore Spillemænd over til Tyskerne.

Dagen efter marscherede vi til Slesvig, hvor vi blev indkvarteret. Hver Morgen Kl.

6 rykkede vi ud paa Skansearbejde ved Dannevirke, det var et haardt Slid, da Jorden var frossen omtrent 1 Alen. Jeg ytrede derfor til en Sidemand : „Hvorledes skal vi arme Stakler forsvare os med saadanne Skanser og disse gamle, rustne Kanoner."

Medens vi laa i Slesvig, blev ved en Søndagsparade en ellers flink og dygtig Karl af en Løjtnant dømt til at paradere for en Ubetydelighed. Vi, hans Kammerater, syntes, at der blev gjort ham Uret, derfor gik nogle af os til Kaptainen og bad for ham. Men til Belønning for vor gode Vilje blev vi som Arrestanter lukket inde i en Smedie.

Den første Nat i Februar var mit Kompagni paa Forpost ved Byen Kleine Reide. Vor Kaptain holdt en Tale til os :

„Nu kan det bryde løs, hvad Time det skal være. Drukkenbolte og Driverter er ingen Ting værd. Men jeg vil gerne have frivillige Folk til Patroljetjeneste." Min Sidemand, en lille, rask Gut, hviskede til mig, at det var noget for os. En hel Del meldte sig straks, saa der blev mere end nok. En Aften, da jeg stod paa Post ved en Landevej, kom et Regiment marscherende, og jeg, som troede, at det var Fjenden, forlangte Feltraab. Til min Forbavselse blev der af en kendt Stemme svaret „Karen". Det var et dansk Regiment, og Kaptainen, der gik i Spidsen, kendte jeg fra Aalborg. Uden at faa Søvn stod vi sammen med 1. Regiment i to Døgn ved Dannevirke; vi var i Reserve.

Den 5. Febr. marscherede vi fra Slesvig. Da vi kom en Mil bort, faldt der først Is-slag en Times Tid, saa blev det Frostvejr, og snart var de kuglede Landeveje spejlglatte. Vi drog igennem Flensborg, og da vi kom til Landsbyen Bov, kom der to Ordonanser med Ordre til os om at gaa tilbage til Flensborg, Vi standsede uden for Byen, og midt om Natten blev der blæst til Afmarsch. Idet vi skulde drage af Sted kom min Sidemands Tornyster til at støde mod min Geværhane, saa Skudet gik af. Knaldet voldte en Del Forstyrrelse; men det tilkaldte en Ordonnans, som længe havde søgt efter 8. Regiment, men ikke fundet os, da vi ikke var, hvor vi skulde være. Vi marscherede derpaa efter Sønderborg.

Ved Flensborg stod der en riflet Kanon, som vi tog med til Sønderborg. Først spændte vi en Hest for ; men da den ikke kunde staa fast, tog vi selv fat og trak af Sted. Senere fik 2. Kompagni udbetalt 800 Rigsdaler til Deling, fordi vi reddede Kanonen.

II.

Da vi kom til Sønderborg, laa alt paa Gaden, hvad der ikke kunde komme under Tag. Jeg slap ind hos en Vadskerkone, hvor jeg laa paa et Stengulv.

Vi kom straks paa Forpost ved Dybbøl By. Min Sidemand og jeg talte netop om, at den By burde brændes. Den 17. Marts sloges vi ved Dybbøl, og vort Kompagni mistede 75 Mand, Kaptajnen blev saaret og Obersten skudt, da han red ud mellem Kæderne. Hans Hest »Nelly" løb frem og tilbage med tom Sadel hele Tiden, medens Kampen varede. Bagefter blev den skudt og begravet med hele dens Udrustning. Vi havde saa godt som aldrig Ro, og vor Forplejning var meget sløj. I Førstningen blev der bragt varmt øl ud til os; men det hørte snart op, og saa blev der engang imellem kørt en Tønde Vand ud til os. En Dag fik en Ægtbonde, der besør-

gede Vandkørsel, en Hest skudt, saa blev der ikke kørt mere Vand, En Aften kom vi, en Patrolje, til et Hegn, bag hvilket der stod en tysk Vagtpost. I Stedst for at raabe os an stødte han sin Bajonet mod mit Bryst, men traf heldigvis Brøpserammen, saa der skete ingen Skade. En Gang, da det var et forfærdeligt Snefog, kom Patroljen ind mellem Tyskerne, og vi kunde nær have blevet fanget, hvis ikke vi havde stemt i med et vældigt Hurraraab, saa Tyskerne blev forskrækket og løb deres Vej. En Aften kom en hel Flok Tyskere efter os. Vi løb alt, hvad vi kunde, og kom til en Kanal, som vi sprang over undtagen Patroljeføreren, der ikke turde vove Springet ; men til alt Held kunde Tyskerne ikke finde os. En Tid laa vi i Blokhuse. Men da det viste sig, at Granaterne kunde slaas igennem Væggene, maatte vi putte os i Jordhuler.

Den 28. Marts fik Preusserne Klø. Vi laa bag Skanse Nr. 7, da Kaptainen kom og raabte os ud. De raabte allerede „Hurra“ og stormede frem. Men vore Kanoner havde faaet Tid til at lade, og saa kan det nok være, der vankede. Da Kampen var forbi, laa de i store Dynger. Vi tog 21 Mand til Fange.

En Morgenstund, medens der var Stilstand, gik vi en Pa-trolje uden for Skanse Nr. 7. Vi saa, at der laa nogle Preusser bag et Gærde. En Gefreider stod op paa Gærdet og vinkede ad' os med sin Flaske. Jeg lagde mit Gevær og løb hen til ham. Vi tog en Snaps med hinanden og talte lidt sammen. „Hvor længe vil I blive her for at pine os?“ spurgte jeg. „Vi tør ikke gaa bort, saa længe der er en Kanon i Skanserne,“ svarede han. Da jeg kom tilbage til Delingen, fik jeg af Løjtnanten en Røffel for min Dumdristighed. Han var dog nysgerrig og vilde vide, hvad vi havde talt om.

Der kom midt i April 4. Regiment fra Fredericia for at afløse os, hvilket skete mellem 17. og 18. April. Det tog lang Tid, inden Afløsningen gik for sig, da 17. og 18. Regiment nægtede at gaa over. Vi marscherede bort om Natten i en forfærdelig Kugleregn til Kignæs ved Høruphav, hvortil vi ankom hen ad Morgenstunden. Straks kom der to Ordonanser med Ordre om, at vi skulde skynde os tilbage. Vi maatte saa løbe tilbage igen for at afløse Garden, som stod Vagt ved Broen, hvor der var en gruelig Kugleregn. Broen blev tilsidst sprængt, og da den sidste Pille var falden, saa jeg, at der laa en Mand i Vandet. Han blev trukket op ; jeg slog lidt Brændevin i Ansigtet paa ham, saa han kom til Bevidsthed, og jeg opdagede da, at det var en forhenværende Kusk fra Ørslevkloster.

Efter Dybbøls Fald laa 8. Regiment paa Als i 10 Døgn. I den Tid oplevede jeg et meget ubehageligt Eventyr. En tidlig Morgenstund stod jeg og min Sidekammerat, Bødkeren, som Vagtpost nede ved Als Sund. Paa den anden Side af Sundet lige over for os, var der en stor Skov. Ud fra Skoven kom der tre Preusser, der satte Geværerne i Pyramide ved Stranden, medens de vaskede sig og gjorde Toilette. Da de var færdige dermed og fik Øje paa os, tog de Geværerne, sigtede og skød alle tre efter os. Jeg var nær bleven ramt af den ene Kugle. Derpaa vendte de tre Lømler sig om og klappede i Enden efter os. Denne frække Haan fik Blodet til at koge i os, og jeg raabte til Bødkeren : „Skal vi finde os i det?“ Hvortil denne svarede : „Nej!“ I en Fart havde vi Geværkolben ved Kinden, og to Skud knaldede. Mit Skud ramte, saa den ene af Preusserne faldt, medens de andre løb ind i Skoven, men kom straks

tilbage og hjalp den saarede Kammerat med sig. Vi Vagtposter blev øjeblikkelig raabt ind ; der blev holdt skarpt Forhør over os, og vi to Syndere blev truet med den haardeste Straf, fordi vi havde handlet uden Ordre. Jeg tog Sagen med en knusende Ro; men Bødkeren derimod, som ellers plejede at være en modig Karl, tabte rent Modet. Imidlertid slap vi den Gang med Skrækken og blev fri for Straf.

Den 28. April laa vi i Ulkebølle Barakker om Natten, og da vi kom op om Morgen, var vi helt hvide af Lus. I en Fart fik vi Frakke og Benklæder af og det hvide Tøj paa, medens vi børstede Frakkerne og kogte Vand, som vi vaskede Benklæderne i.

Vi blev sejlet fra Høruphav til Faaborg, hvorfra vi marscherede ind i Landet. Jeg og en Del flere laa i 10 Døgn indkvarteret paa Gaarden „Stensgaard". En Aften, da jeg lige havde lagt mig til Ro, kom der Ordre fra Staben om, at jeg skulde besøge 8 Breve et til hvert Kompagni. Jeg krympede mig noget ved det og mente, at jeg var ukendt paa Egnen og kunde ikke finde Vej i den mørke Nat. Men der hjalp ingen „kære Mor" ; jeg havde bare at lyde en given Befaling. Jeg traskede saa af Sted paa Lykke og Fromme ud i den taagede Foraarsnat og gik, syntes jeg da, meget længe. Endelig hørte jeg, at en Hund gøede. Jeg gik efter Lyden og kom til en By, hvor jeg snart stødte paa en Gaard, hvor Stuehuset var stærkt oplyst, og derfra lød der højroset Tale. Igennem Vinduerne kunde jeg se en stor Forsamling af Officerer, og til mit store Held var alle Kompagnicheferne samlet der til Afskedsgilde med vor Adjutant, der skulde forflyttes. Jeg kom saa indenfor og fik afleveret alle mine Breve, hvorpaa jeg igen vilde fjerne mig. Men Adjutanten, der kendte mig, gav mig et Par Glas Punsch, hvilket jeg selvfølgelig var meget glad for, og til Afsked forærede han mig et fint Halsbind.

Senere blev vi indkvarteret i Nyborg og Ullerslev, hvor vi havde det rigtig godt.

Den 30. Juni om Morgen skulde vi, der laa i Ullerslev, stille til Eksercits i Nyborg. Straks ved Ankomsten fik vi Ordre om at gaa til Strib. Det var vi jo ikke forberedt paa og maatte derfor gaa tilbage til vort Kvarter efter Tøjet. Vi kom saa til Strib næste Dags Morgen Kl. 6. Turen blev ca, 14 Mil og varede knap 24 Timer. Det er den strengeste Marsch, jeg nogen Sinde har døjet, og mange af os gik træt under Vejs.

Ved Strib var vi paa Vagt eller Forpost om Natten. Der var oprejst Bavne paa høje Steder rundt omkring. En Nat blev ved en Fejltagelse alle Bavnene tændt. Ved Synet af alle disse truende Blus fik jeg, der ellers ikke frygtede noget, pludselig Kanonfeber. Det blev imidlertid snart opdaget, at der ingen Fare var paa Færde.

Mens vi laa paa Fyn holdt vor Kaptajn en Dag en Tale for os, hvor han roste os og bad os om at udpege nogle, der kunde komme i Betragtning ved Uddeling af Dannebrogstegn. Blandt de udtagne var jeg Nr. 1; men ingen af os fik noget Kors at se ; derimod fik jeg paa Stedet et kraftigt og velment Hurra af mine Kammerater, og det var jeg meget glad for.

Fra Fyn kom vi til Hillerød, hvor vi laa indkvarteret en Tid. Beboerne tog ikke just venligt imod os; de spyttede efter os og lod os staa ude i øsende Regnvej.

Vi blev hjempermitteret sidst i August.

SØREN OLSEN.

Jeg er født 1838 i Hingeballe, Hinge Sogn, Lysgaard Herred, blev 1860 udskrevet til Dragon paa Session i Viborg, indkaldt til Tjeneste i Randers i Juni 1861, hvor jeg blev tildelt 4. Eskadron med Nr. 41. Jeg laa saa inde i 11/2 Aar, blev i Marts 1863 indkaldt til 3 Maaneders Tjeneste, og samme Efteraar til en Manøvre ved Dannevirke, der sluttede med en Revy for Frederik den 7. Det var sidste Gang jeg saa denne Konge, og jeg mindes de sidste Ord, han sagde til os : „Gud være med Eder, Børn!"

Den 28. Novbr. blev jeg indkaldt til Krigen, og Regimentet marscherede den 3. December fra Randers til Slesvig, hvor vi laa indkvarteret i Landsbyen Oksager, der ligger lidt Sydøst for Slesvig By, indtil 1. Februar; saa flyttede vi til Egebæk, der ligger 2 Mil paa denne Side af Dannevirke. Om Natten laa vi i en Staldgang. Hver Morgen Kl. 4 rykkede vi ud til Dannevirke, hvor vi hele Dagen holdt ganske stille bag ved en Barakke; det var meget koldt, og vi frøs. Om Aftenen red vi tilbage til Egebæk. Den tredie Dag fik vi Ordre om at holde os rede til Kamp. Ved Byen Kleine Reide begyndte Fjenden at rykke frem ; men et Batteri fik ham til at vende om.

Den 5. Februar om Morgenens fik Eskadronen Ordre til at drage Nord paa. Paa Vejene myldrede det med Vogne og Ryttere. Under Marschen kunde vi høre, at der blev skudt ved Dannevirke. Vi standsede et Sted Vest for Slesvig, hvor vi blev indkvarteret i en Mølle og en Kro. Men just som vi var ved at spise, fik vi Ordre om uopholdelig at marchere til Bov, hvor vi traf Folk fra vort Regiment, der havde været med i Træfning, deriblandt en Mand fra Sjørslev, der havde faaet Sablen brækket og Ansigtet forhugget. Vi blev indkvarteret i Aabenraa og fik der udleveret Kød til Suppe. Men da vi havde faaet Suppen kogt, maatte vi drage af Sted uden at faa den spist. Paa Vejen Vest for Haderslev faldt min Hest, og det kneb lidt med at faa den paa Benene igen, saa jeg blev bagefter. Da jeg kom til Kristiansfeldt, stod Folk der med Kage til os; men vi maatte ikke faa Tid til at tage det med os. Ved Kolding naaede jeg Eskadronen, og Klokken 10 om Aftenen rykkede vi ind i Byen, hvor der var bestilt varmt øl til os, og Borgerne vilde absolut beværte os med Suppe. Vi fik saa Lov til at sidde af og koble Hestene sammen. Vi var der til Klokken 3 om Morgenens ; saa drog vi videre Nord paa fra By til By, og en Dag sidst i Februar naaede vi til Silkeborg.

Gennem Viborg kom vi i stærkt Snefog til Skive, hvor vi blev indkvarteret; men ud paa Natten fik vi Ordre om at gaa til Sallingsund. Vi red saa gennem Salling den Dag. Men da vi kom til Sundet, stormede det saa stærkt, at vi ikke kunde gaa over. Eskadronen blev saa indkvarteret i Byen Vile den Nat. Dagen efter gav vi os til at koge Grød. Vor Vagtmester var saa sulten, at han bad om Lov til at spise med, og da der ingen Ske var, maatte han spise med en Gaffel, ligesom flere af vi andre maatte. Først Dagen efter lagde Blæsten sig saa meget, at vi kunde blive sejlet over til Mors. Det gik langsomt med Transporten, da de Baade, vi benyttede, kun rummede tre Mand med Heste. Forbi den gamle Herregaard „Højris" red vi til Byen

Vejerslev, hvor vi laa indkvarteret i 3 Uger.

Fra Vejerslev drog vi omtrent samme Vej tilbage, og var indkvarteret i Thorning, Balle, Them og andre Steder. Medens vi laa i Thorning, aflagde jeg et Besøg i mit Hjem. Fra Them gik Turen til Herregaarden Mattrup, hvor vi var indkvarteret i 5 Dage. Der var fire Tærskere paa Laden; men de maatte rømme for at give Plads til vore Heste. Godsejer Westenholz gav os Kosten gratis i disse Dage. Derefter laa vi et Par Dage i Landsbyen Brande, hvor man fortalte om en lille Træfning, der havde staaet længere Syd paa med nogle preussiske Husarer, hvoraf nogle blev fanget.

Fra Brande rykkede vi mod Nord igen, men den Gang mere vestlig gennem Herning og Holstebro til Struer. Østen for Herning blev vi indkvarteret paa et Par store Gaarde. Ritmesteren meddelte os, at der den Dag var 7000 Tyskere i Kjellerup. Da vi om Morgen kom til Holstebro, stod Beboerne med Kaffe og Hvedebrød til os, som vi maatte nyde paa Hesteryggen.

Fra Struer blev vi færged over til Søndbjerg paa Thyholm. Et Par Dage var vi længere Nord paa i selve Thyland; saa kom vi tilbage og blev, en Del af os, indkvarteret paa Helligkildegaard, hvor vi blev beværtet godt og fik gratis al den Tobak, vi vilde bruge. Jeg og en Kammerat blev som Ordonanser indkvarteret i Færgestedet „Tombohus“, hvorfra vi hver Dag sejlede over til Jegindø for at hente Posten. Over denne Ø havde vi Forbindelse med Nykøbing, hvor Generalen var indkvarteret. Den 1. Juli samledes Eskadronen i Hvidbjerg, og vi red saa gennem Thy, Hanherred og Vendsyssel til Frederikshavn vi var naturligvis indkvarteret adskillige Steder under Vejs hvor vi opholdt os et Par Dage. Saa blev vi paa to Transportbaade, der blev slæbt af „Nordstjernen“, en norsk Damper, sejlet til Nyborg. Det var en meget besværlig Rejse, det blæste stærkt, og en Line sprang til den ene Transportbaad. Vi kom til Nyborg anden Dag Kl. 1 Middag, men maatte straks fortsætte Rejsen efter Landsbyen Hemmerslev, hvor vi laa indkvarteret i 6 Dage. Hestene laa ude paa Marken, bundet med vore Fouragerstrikker. Vi lavede selv Mad, kogte Kaffe og Suppe.

12-13 Uger laa vi indkvarteret paa Gaarde i Bogense-egnen, hvor en Del af os gjorde Høstarbejde. Vi fik Kosten og 2 Mark om Dagen samt alt det Gammeløl, vi vilde drikke.

Fra Nyborg blev vi med Transportbaade sejlet til Aarhus, hvortil vi ankom midt om Natten, og vi blev hjempermitteret fra Randers den 12. December.

JENS NØRSKOV.

Jeg er født 1833 i Mausing, Vinderslev Sogn, Lysgaard Herred, blev udskrevet vaa Session i Viborg 1855 og indkaldt i Maj 1856 til 1. Jægerkor, der laa paa Kastellet i København. Min Tjenestetid var den Gang 16 Maanedere.

Den 10. Decbr. 1763 blev jeg igen indkaldt til Kastellet. Jægerkorene var den Gang opløste, og jeg blev tildelt 22. Infanteriregiment, 2. Komp. med Nr. 70. Kort efter blev jeg udnævnt til Underkorporal. Regimentschefen var Oberstløjtnant Falkenskold og vor Kompagnichef: Kaptain Grilner. Vi fik saa Marschordre Lille Nytaars-

dag, og kørte med Toget til Korsør, hvor vi blev indkvarteret om Natten ; jeg laa hos en Pumpemager. Dagen efter sejlede vi med Damper til Flensborg. Da vi kom til Munden af Flensborg Fjord var der tyk Taage. Vi signaliserede saa med Geværskud efter en Lods, men der kom ingen, saa vi maatte kaste Anker indtil Taa-gen lettede. Dagen efter kørte vi til Flensborg, hvor vi laa indkvarteret en Nat. Derfra marscherede vi til Sønder Brarup, der ligger Sydøst for Flensborg i Landskabet Angel. Der var faldet et Lag Sne og det frøs, saa at Vejene snart blev meget glatte, eftersom Regimentet drog frem. Vi kom til S. Brarup om Aftenen. Kaptajnen ved vort Kompagni spurgte os, om vi vilde indkvarteres omkring i Byen eller blive i & I Gaard allesammen. Men da vi var trætte af den lange Marsch, valgte vi det sidste. Jeg og en Urmager Meldgaard fra Skive samt en Del flere laa i en Port, der var aaben for oven og meget utæt. Vi faldt straks i Søvn, men vaagnede ud paa Natten saa forfrosne, at vi, for at faa lidt Varme i Kroppen, maatte foretage en Løbetur rundt i Gaarden. Vi laa saa der i Egnen ned mod Slien, indtil Dannevirke blev rømet. Vi skiftede Kvarter adskillige Gange. En lang Tid laa vi, en Del Mandskab, indkvarteret paa en Gaard i Byen Dornfeldt, hvor der var et rigtig godt Kvarter. Vi fik pæn Behandling og god Mad. Da det kneb med at skaffe Smør, blev der spurgt os, om vi kunde spise Fedtebrød til Kaffen. Vi svarede allesammen ja, saa nær som en misfornøjet og kræsen Skomager.

Da vi den 5. Febr. om Aftenen stillede til Appel, blev der straks givet Ordre til Afmarsch Nord paa. Vi marscherede forbi Flensborg. Under Vejs passerede vi Hønesnap, en Samling af Gaarde, hvor vi kom ind og fik Lov til at hvile os lidt, men vi maatte ikke tage Tøjet af. Hele vort Kompagni laa paa en Gaard. Ved Graasten lagde jeg mig paa en Grusdyng; aldrig har jeg ligget saa blødt og hvilet saa godt ; men jeg turde ikke blive liggende. Nu var efterhaanden Kompagniet blevet opløst, Meldgaard var blevet borte for mig, og vi var kun tre Mand i Følge. Vi satte os paa en Grøftkant, og de forbigaende Befalingsmænd sparkede til os; men vi ænsede det ikke. Da vi igen kom paa Benene, kunde vi skimte et Lys, som vi saa tog Sigte efter. Vi kom saa til et Hus, hvor vi bankede paa og bad om Kvarter. En Mand kom og lukkede op for os; men han gav os den Besked, at Pladsen var optaget. Vi bad om Lov til at komme under Tag; dette blev tilstaaet os, og vi blev vist op paa Loftet, hvor efterhaanden flere fandt til. Huset, hvor vi fandt Nattely, laa et Sted paa Dybbøl Mark. Dagen efter fik vi fat paa en Befordring, der kørte os efter Sønderborg; men Vejen var saa glat, at Hestene næppe kunde staa fast.

Ved Ankomsten til Sønderborg gik vi længe omkring og søgte efter Kvarter. Endelig slap vi, 6-7 Mand, ind hos en Bagerenke, hvor vi fik Lov til at lægge os paa Gulvet i Bageriet. Vi led baade af Sult og Tørst, men fik saa at vide at der ved Sønderborg Slot laa Tønder med Bajerskøl og røget Flæsk. Vi ilede af Sted der ud og traf snart en Tønde, hvor en Mand stod og tappede øl til det tørstige Mandskab. Men det gik os alt for langsomt. Vi tog derfor et Stykke Træ, hvormed vi slog Hul paa Tønden, saa vi selv kunde fylde vore Flasker. I en Flæsketønde stak vi Bjo-netterne ned og huggede os nogle Stykker. Vi gik saa hjem til vort foreløbige Kvarter og fik det meget salte Flæsk stegt hos Bagerenken. Der gik det meste af et Par Dage, og i den Tid smaafølg det, inden vi rigtig fik Samling paa Regimentet;

saa marscherede vi ud paa Als til Høruphav, hvor vi blev indkvarteret. Vi laa saa skiftevis 5 Dage i Kvarter og 5 Dage ved Dybbøl i den følgende Tid.

Den 22. Febr., da en Del af Regimentet var paa Forpost, blev vi overrumplet af Fjenden. Vi laa, en Deling, ved et Dige, og vor Løjtnant havde lige sagt til os, at vi kunde ligge ganske roligt. Men pludselig saa jeg Preusserne myldre frem lige foran os ; saa vi maatte retirere i største Hast. Under Flugten blev jeg, uden at mærke det, ramt af en Kugle, der gik igennem Benklæder og Støvleskaft paa to Steder. Til alt Held havde jeg den Dag faaet Bukserne uden paa de vidskafte Støvler; saa Kuglen var gaaet uden om Benet. Den 28. Marts havde vi en Fægtning med Preusserne, der prøvede paa at storme Skanserne ; men de blev drevet tilbage.

Den 18. April om Morgen stod 2. Kompagni i Løbegravene mellem Skanse Nr. 2 og 3. Vi stod en Snes Mand i en Klynge, og der blev kastet en Granat ned iblandt; men en Mand greb den med Haanden og fik den kastet et godt Stykke bort, inden Uhyret sprang; ellers var vi maaske blevet dræbt allesammen. Inden vi næsten vidste af det, myldrede Preusserne frem ved vore Løbegrave med Gevær i højre Haand. „Hvad skal vi nu gøre?" spurgte jeg en Kommandersergent.

„Nu maa vi enten dø eller overgive os," sagde han. En Tysker, der stod lige foran, befalede mig at kaste Geværet, hvilket jeg ogsaa gjorde, medens han rakte sin Haand ned og hjalp mig op af Løbegraven. Jeg blev saa ført hen til Tyskernes Løbegrave, hvor man trakteredede mig med Rom. Jeg maatte saa til Gengæld give Snaps af min Feltflaske. Omtrent hele 22. Regiment blev fanget eller skudt.

Fangerne blev saa, omringet af røde Husarer, ført ad Chauseen efter Flensborg. Ved Graasten stod der en Flok Mennesker og saa paa os. Blandt dem stod der tæt op ad Vejen med et Barn paa Armen en Kvinde, der skoggerlo efter de fangne Soldater. Jeg følte den største Lyst til at give hende en forsvarlig Lussing; men saa huskede jeg paa, at der bag mig red en Husar med spændt Karabin. Vi ankom om Aftenen til Flensborg, hvor vi blev indkvarteret i en Kirke. Der kom Kvinder fra Byen til Vinduerne med Strømper, Skjorter og andet Undertøj til os. Jeg fik et Par Strømper, som jeg senere havde paa hjem til Danmark. Der var ind i Vaabenhuset lagt en Del røget Flæsk, som vi kunde gøre os til Gode med.

Dagen efter kørte vi med Toget til Altona, hvor Befolkningen peb efter os. En Nat laa vi indkvarteret paa et Hotel i Hamborg. Fra denne By kørte vi med Toget omkring ad Berlin til Posen, en gammel By, men meget stærk Fæstning, der i gammel Tid skal have været de polske Kongers Hovedstad. I denne By opholdt vi os i 4 Maaneder. De første Par Dage blev vi indkvarteret paa en Kaserne, men blev derefter flyttet ud i Fæstningens Kassematter. Om Natten laa vi paa Brikser med Tæpper og Lagener, hvoraf der kun var et til hver; men saa flyttede vi sammen to og to. Forplejningen var daarlig, Maden, vi fik, næsten uspiselig; dog fik vi udleveret noget rigtig godt Rugbrød. I Begyndelsen fik vi om Morgen Rugmelssvælling, som vi dog snart fik ombyttet med Kaffe, da vi ikke kunde faa den ned. Til Middag fik vi en Slags sort Suppe eller Ærter med en lille Smule Kød. Men naar vi havde Penge gik vi paa Spisekvarter i Byen. Men jeg havde som Regel altid Penge. Men en Gang kom jeg dog i Betryk, hvorfor jeg skrev til en Ven i København, Jens Kristian Jensen fra Skovhus, om at skaffe mig 10 preussiske Daler. Han havde dem

ikke ved Haanden, men traf saa en Handelsmand, Jensen fra Dollerup Mølle, hvem han bad om et Laan til Jens Nørskov fra Mausing. Hvertil Jensen sagde: „Det passer udmærket, da jeg lige har købt et Par Stude af hans Hustru, som ikke er betalt endnu." Jeg fik saa sendt de 10 Daler. Vi kunde godt faa Lov til at gaa i Byen og fulgtes saa gerne fire Mand, ledsaget af en preussisk Underofficer. Befolkningen, baade den militære og civile var meget flink imod os, naar vi kom ind paa Beværtninger og Forlystelsessteder. Efter en Tids Forløb blev vi sat til at udføre Jordarbejde ved en Vold, som blev gennemskåret. Det passede os ikke, og vi tog derfor lidt haardt og kejtet paa Redskaberne, saa vi paa en Dag brækkede 18 Rodhakker. Efter den Tid fik vi Akkordarbejde, og saa gik det bedre.

Om Eftermiddagen den 22. August fik vi Ordre til at rejse hjem, og samme Aften kørte vi med Toget til Stettin, hvorfra vi blev sejlet til Svinemiinde. Der tog de tyske Myndigheder Afsked med os, idet der blev oplæst en Skrivelse, hvori der blev lovet os, at vi øjeblikkelig vilde blive skudt, hvis man traf os med Vaaben i Hænde mod Preussen. Med et dansk Skib blev vi sejlet til København, hvortil vi ankom en Morgen tidlig og blev indkvarteret et Par Dage. En Aften i Tivoli maatte vi døje en Del Spot og næsvise Bemærkninger af Københavnerne. En Herre spurgte os, om vi var nogle af de Forræddere, der løb over til Tyskerne. Han fik øjeblikkelig en knyttet Næve lige i Synet som Kvittering. En Dag var vi med en Gartner paa Besøg ude i Lyngby. Vi maatte ved Permissionen rejse hjem i Kongens Tøj. Vi sejlede til Aarhus, hvorfra vi, der skulde paa den Kant, lejede Befordring til Silkeborg. Da jeg kom hjem, var Rugen indhøstet.

KR. NIELSEN (STIGSEN).

I.

Jeg er født 1839 i Bøgild, Thorning Sogn, Lysgaard Herred, blev 1861 udkrevet paa Session i Randers til Infanterist, og 1862 i Juli Maaned indkaldt til Tjeneste i Rendsborg ved 9. Bataillon, hvor jeg laa indtil April 1863, da Bataillon blev forflyttet til Altona. I sidstnævnte By laa vi indtil først i Decbr. Imidlertid var Bataillon bleven fordoblet, og Afdelingen kaldt 9. Regiment. Jeg stod ved 1. Komp. og havde Nr. 326.

Fra Altona drog vi til Lybek, hvor vi i Omegnen laa indkvarteret indtil Julemorgen. Vi laa 20 Mand paa en Gaard, hvor Manden Juleaften bad os om at synge „Den tapre Landsoldat". Julemorgen marscherede vi saa Nord paa igennem Holsten og kom Nytaarsaften til Landsbyen Fardorf, der ligger Sydøst for Slesvig. I denne By laa vi i 8 Dage; saa blev vi forflyttet til Slesvig, hvor vi laa i Kvarter indtil 3. Februar. I den Tid maatte vi gaa paa Arbejde og havde det ret strengt. Vi maatte save Is paa Slien for at holde en Rende aaben til at møde Tyskerne. For at kunne staa fast fik vi Issporer spændt paa Fødderne. Imellem maatte vi grave Løbegrave; hvilket Arbejde var meget strengt, da Jorden var frossen.

Imidlertid udbrød Krigen, og 3. Febr. Kl. 4 om Morgenen rykkede vi ud til Store Dannevirke, hvor vi stod til Kl. 11 om Formiddagen. I Førstningen var det Regn-

vejr; men saa klarede det op og blev Frost. Saa trak vi tilbage ind efter Slesvig og troede, at vi skulde hjem i Kvarter, men fik noget andet at vide. Da vi kom til Frederiksberg, svingede vi ud gennem Bustrup, hvor en Dragon, der havde faaet en Kugle gennem den ene Kind, mødte os. Saa vidste vi, hvad Tid der var. Da vi kom forbi Kongshøj, blev Kompagniet formert, 1. og 2. Deling forrest i Kæde, 3. og 4. i Reserve. Saa begyndte vi at skyde paa Østerrigerne. Vi kom saa nær paa hinanden, at Geværerne kryssedes over et Dige. Det gik frem og tilbage en Tid, indtil vi stod bag ved Voldene, som Østerrigerne tre Gange prøvede paa at storme; men de blev slaaet tilbage. To af vore Kanoner blev kørt op paa Volden. Den ene af dem trillede ned første Gang, og det saa ret uhyggeligt ud, som det laa der, Heste og Mandskab, mellem hinanden. Men man kom snart paa Benene, og Kanonerne gav Fjenden et Par Salver, saa han maatte trække sig tilbage.

Da det var Aften, blev 1. Komp. blæst sammen; men der kom kun 23 Mand. Vor Kompagnichef, Premierløjtnant Redsted, klagede sig derover og spurgte, om nogen af os havde Mening om, hvor Mandskabet kunde være. Nogle af os svarede, at det naturligvis var Løjtnant Bahner, som var løbet med dem. Der blev saa øjeblikkelig sendt Bud efter Bustrup med Ordre til Løjtnanten om hurtigst muligt at vende tilbage. Vor Formodning viste sig at være rigtig; det savnede Mandskab med nævnte Løjtnant var kommen til Bustrup. Efter Tilbagekomsten blev Mandskabet straks stillet paa Forpost, medens vi, de 23, blev fri foreløbig.

Medens vi den 4. Febr. om Morgenen stod paa Forpost hen efter Vedelsspang, fik jeg en saaret Mand at se, der laa eller krøb der ude paa Marken. Jeg meldte det til Kaptainen og bad om Tilladelse til at hente ham. Jeg fik saa tre Mand med, og vi krøb eller løb fra Hegn til Hegn, imedens red seks fjendtlige Husarer frem efter os; men de blev jaget tilbage af vort Artilleri. Det viste sig, at den Saarede var en østerrigsk Officer, der havde faaet det ene Laar skudt i Stykker. Vi smed ham paa Ambulancebaaren; tilligemed samlede jeg fire af de henkastede Geværer op, og i en Fart gik det tilbage til Kompagniet. For Geværerne fik jeg en Specie.

Vi stod der paa Forpost indtil Kl. 5 om Aftenen den 5. Febr. uden at faa Mad, — naar da undtages en Bid Brød og en Snaps, vi tilfældig kunde have hos os — og det frøs og sneede. Endelig kom der Afløsning, og vi gik til Bustrup, hvor der vankede lidt Forplejning, og vi begyndte at koge Mad. Men ud paa Aftenen kom der Ordre til os om at slukke Ilden og aflevere Kedlerne. Saa blev vi stillet op ude paa Gaden; men vi maatte hverken tale sammen eller holde Fodslag; der blev bare sagt „Gaa“ !

Vi fulgte den store Landevej efter Flensborg. Føret var meget glat, og vi gik og halvsov omtrent hele Tiden. Da det gryede ad Dag, spurgte vi om Flensborg var nær ved; men fik det trøstesløse Svar, at vi kun var 1 Mil fra Slesvig. Rundt omkring saa vi, at der laa Heste og Vogne med Bagage.

Op paa Dagen deltog 9. Regiment i Fægtningen med Østerrigerne ved Oversø. Ved Ankomsten til Flensborg ud paa Aftenen lagde vi os plat ned paa Brostenene. Da Oberst Harbo spurgte til vort Befindende og, om vi kunde gaa paa Forpost, maatte vi svare benægtende. Vi blev saa indkvarteret med Ordre til at stille Kl. 5 om Morgenen. Men næppe havde vi lagt os, jeg var ikke engang falden i Søvn, før

der blev blæst ud ; saa maatte alle Mand op, og Turen gik efter Sønderborg. Da vi om Aftenen kom til Sønderborg, var det næsten umuligt at faa Tag over Hovedet. Nogle af os laa den første Nat i en Jernstøberigaard. Udmattede og dødtrætte, som vi var, kunde vi dog næsten ikke sove for Kulde, immer maatte vi staa op for at faa lidt Varme ved en Løbetur, Den næste Nat havde vi Kvarter i et Uldspinderi, og Mandskabet laa saa tæt sammenstuvet, at der ingen Plads blev til mig. Jeg krøb saa op paa et Loft, hvor jeg fandt nogle store Kasser med Uldsække. Jeg fik saa en ItM, gik hen og kaldte paa min go de Ven og Kammerat, en Mand fra Funder, at han skulde komme op paa Loftet og se, hvad jeg havde fundet. I Førstningen turde han ikke af Frygt for at miste sin Plads; men jeg fik ham dog lokket derop. Vi tog saa Ulden ud af Sækkene, bredte den ud paa Loftet, tog vort Ydertøj af og lagde os i Ulden med vore Kapper over os. Der havde vi et rigtig varmt og behageligt Leje, og vi nød den Nat en god Søvn. Men det kneb med at faa Mad; vi fik bare lidt Flæsk og Brændevin, som blev hentet fra et Skib.

Den 9. Febr. blev vi sejlet til Fredericia, straks indkvarteret i Byen og senere sendt ud paa Forposttjeneste ved Byen Taulov, som ligger ned efter Kolding. Den 8. Marts havde vi en Fægtning med Preusserne og blev drevet tilbage til Fredericia. Vi kom saa ud i Skanserne, hvor vi gjorde Forposttjeneste og laa Barakkerne, indtil vi drog tilbage til Dybbøl.

I den Tid blev Byen bombarderet.

Den 12. April drog vi til Fyn og sejlede Dagen efter fra Faaborg til Høruphav, hvorfra vi marscherede ud i Dybbøl-stillingen paa Forpost. Der blev efter vor Ankomst skudt med Granater hver Dag. Natten mellem den 17. og 18. April stod 9. Regiment i Reserve ned efter Alssund. Om Formiddagen Kl. 10 fik vi Ordre til at gaa paa med Bajonetten. Da vi var kommen et Stykke op efter, blev jeg ramt af en Kugle i det højre Laar lidt oven for Knæet, faldt forover og blev liggende. Jeg kunde ikke rejse mig, da det smertede ganske skrækkeligt i det saarede Ben. Jeg laa der paa den aabne Mark, hvor Kuglerne regnede ned omkring mig. Et lille Stykke borte var der et Dige, som jeg krøb hen til og fandt en lille Smule Dækning ved. Da jeg havde ligget en Stund, kom der to Preussere gaaende med Gevær i Haand og paasat Bajonet. Den ene af dem satte mig Bajonetten for Brystet, medens han udbrød: „Donnerwetter, der Dâne ! Men den anden tog ham i Skulderen og sagde: „Verwundet, nichts laufen." Jeg henvendte mig saa til ham om Hjælp. Han spurgte mig saa: „Kanst sie laufen ?" Hvortil jeg svarede: „Nicks laufen." Han brækkede derpaa en Gærdestav af, som han gav mig i Haanden, og hjalp mig op, og med den ene Arm om Tyskerens Hals blev jeg ledet hen til et Hus. Men i det samme kom der en Granat, som sprang og tændte Huset i Brand. Saa blev jeg lagt ved et andet Dige, hvorfra jeg kunde se det preussiske Artilleri holde et Stykke henne paa Marken. Henad Aften kom der seks Konstabler, som forlangte min „Bierbuttell" og „Schnapsbuttell," hvilke Ting jeg straks overlod til dem. Derimod nægtede jeg at udlevere mit Tornister, som de ogsaa vilde haft Fingre i. De bar mig saa hen i en Fjællebarakke, hvor der snart kom en Læge til Stede, som forbandt mig efter at have flænget Tøjet i Stykker. Saa blev jeg tilligemed en anden saaret Mand lagt op i en stiv Kassevogn, og saa kørte vi efter Flensborg. Mit Saar smertede meget, da

Lægen havde forbundet mig altfor haardt.

Ved Ankomsten til Flensborg blev vi foreløbig indlagt i en Borgerskole, hvor der var strøet Halm paa Gulvet, som vi kunde ligge i. Der laa vi, baade Tyske og Danske, imellem hinanden. Mit Bind blev taget af, og der blev lagt Is paa, hvilket straks lindrede Smerterne. Næste Dag blev vi flyttet hen paa Latinskolen, der blev taget i Brug som Lazaret. Der laa vi i Senge, blev tilset af Læge hver Dag og plejet af to „Barmhjertige Søstre," et Par flinke Piger, som jeg havde meget Fornøjelse af og snakkede en hel Del med, idet jeg prøvede paa at lære dem det jydsk Sprog. I den første Tid bragte den danske Befolkning i Flensborg Mad til os; men det blev forbudt, da man ikke vilde give de tyske Soldater noget med, og vi maatte saa nøjes med almindelig Sygehusforplejning.

Jeg laa paa Lazarettet i 10 Uger. Efter Udskrivningen, efterhaanden som vi blev raske nok dertil, fik vi Lov til at gaa ud i Byen, under Bevogtning naturligvis. En Dag blev vi alle sammen lukket inde i selve Tugthuset, hvor vi opholdt os i over 4 Timer. Saa blev vi ført hen paa Banegaarden, puttet ind i Toget og derfra kørt til Rendsborg, hvor vi blev lukket ind i et stort Magasin og maatte ligge paa Gulvet. Opholdet der varede i omtrent otte Dage. Derfra gik Rejsen videre med Tog til Hamborg, hvor vi laa indkvarteret en Nat paa Loftet i et Hotel.

Endskønt Tyskerne var meget fiffige til at passe paa os, kunde de dog lade sig narre. I Hamborg deserterede en københavnsk Baron fra dem. Den Dag, vi kom til Hamborg, trakterede han os alle sammen med Cigarer. Om Aftenen lagde vi Mærke til, at Tyskerne havde saa forskrækkelig travlt med at tælle os, medens de stadig raabte : Donnerwetter. Baronen var da forsvunden, og de fandt hans Uniform paa en Retirade. Han havde paa en snild Maade listet sig til at faa fat paa noget civilt Tøj, selv en Handske med en udstoppet Finger — han havde nemlig mistet en af sine Fingre i Krigen — hørte jeg senere, da vi kom hjem fra Fangenskabet. Da han var det tyske Sprog fuldt ud mægtig, var det ikke saa vanskeligt for ham at slippe fra Hamborg.

Gennem Magdeburg, hvor vi en Nat laa indkvarteret paa Kaserne, kørte vi til Erfurt, der ligger i preussisk Sachsen. I den By laa vi saa Resten af vort Fangenskab, indtil sidst i August Maaned.

Erfurt er en gammel By og stærk Fæstning. Den er jo særlig bekendt i Historien fra Morten Luthers Tid, da han der tilbragte en Del af sine Aar i Kloster og paa Universitet. Den første Tid laa vi i en Vognpark paa Gulvet; men saa blev vi indkvarteret paa en Kaserne, hvor vi fik ordentlige Senge med Madrasser, Tæpper og Lagener. Kasernen var to Etager høj med Skraatag, der var dækket med flere Alen Jord. Der var vældige tykke Mure med Skydehuller. Vor Forplejning var daarlig. Om Morgen fik vi sort Kaffe, der næsten ikke var til at drikke. Til Middag vankede der forskellig Slags Mad: Kartofler, Nudler, Ærter og Linser samt en lille Smule Fisk eller Flæsk. En Dag spurgte Fæstningskommandanten os ud, om vi fik den os tilkommende Forplejning. Vi vidste naturligvis ikke, hvad der tilkom os i et saadant fremmed Land. Kommandanten lod os saa vide, at vi skulde have 11 danske Skilling om Dagen, Da vi hørte det, turde vi ikke stille større Fordringer. For Resten kunde vi, naar vi havde Penge, købe hos Marketenderen, hvad vi ønskede eller

havde Brug for.

Vi maatte ogsaa bestille noget for Føden. De raske blev sat til Fæstningsarbejde, læsse og trille Jord, medens vi, der var saarede, skulde fylde Krudtposer. Der blev truet med streng Straf, hvis vi ikke vilde være skikkelige og lydige. Da vi skulde rejse hjem til Danmark var der fem, som havde forset sig ; en skulde have 30 Dages Vand og Brød, og fire skulde paa Fæstningsarbejde.

Jeg og en anden Soldat, der ogsaa var saaret, gik Ærinder i Byen for Marketenderen. En Dag var vi inde hos en Vinhandler, der fortalte os, at vi en af de første Dage skulde gives fri og have Lov til at rejse hjem. Denne Meddelelse var vi naturligvis svært glade ved; men vi turde næsten ikke rigtig fæste Lid til den. Det viste sig imidlertid, at Manden havde Ret; thi et Par Dage efter blev vi sendt med Tog til Lybek, hvorfra vi marscherede til Travemiinde ; saa var vi færdig med Tyskerne og blev afleveret til den danske Stat.

Fra Travemiinde blev vi med et dansk Skib sejlet til København, hvortil vi ankom en Morgen tidlig, og blev straks indkvarteret paa Sølvgades Kaserne, hvor vi skulde aflevere vore Munderingsgenstande. I Stedet for det nogenlunde gode Tøj, vi afleverede, fik vi nogle gamle Pjalter at tage paa til Hjemrejsen. Det, jeg fik, var saa daarligt, at jeg skammede mig ved at tage det paa. Derfor holdt jeg mig lidt tilbage for at forsøge, om der muligvis kunde faas noget, der var lidt bedre. Vaabenmesteren, en Sergent, lagde Mærke dertil og befalede mig at „skruppe af". Men jeg listede mig til at stikke en Mark i Næven paa ham. Saa pegede han om bag et Skab og kastede et Par gode Benklæder hen til mig. Tillige fik jeg Lov til at beholde mit hvide Drejls Tøj.

Efter Permissionen blev vi befordret med Toget til Kalundborg, hvorfra vi sejlede til Aarhus. Der lejede vi, som skulde paa den Kant, Befordring til Kjellerup. Vi kom hjem sidst i August, og Folk havde da travlt med Høsten.

CHR. MOGENSEN.

Jeg er født 1836 i Galten, Framlev Herred, og jeg lærte i min Ungdom Snedkerhaandværket. 1859 blev jeg paa Session i Viborg udskrevet til Infanterist, i 1860 indkaldt til Tjeneste i Kiel og 1861— 62 til Manøvre og Mønstring i Kiel og Slesvig.

I November Maaned 1863 fik jeg Befaling til at møde i Fredericia. Vi var en Del — jeg var da gift og boede i Vinderslev Skovhus -- her fra Egnen, som lejede Befordring til Fredericia, hvor vi fik udleveret Vaaben og Munderingsgenstande samt 60 skarpe Patroner, og med dette drog vi saa efter Kiel. Jeg kom til at staa ved 8. Regiments 3. Komp. med Nr. 68. En Del af Vejen kørte vi med Vogn eller Jernbanetog; men det meste af Turen foregik til Fods.

Vi opholdt os i Kiel indtil hen mellem Jul og Nytaar; saa marscherede vi over Eckernförde til Slesvig, hvor vi en kort Tid laa indkvarteret. 3. Komp. kom saa ud til Byen Elling-sted, der ligger lidt Nord for Dannevirke. En Dag, da vi stillede til Appel, blev der spurgt, om der var Snedkere og Tømrere ved Kompagniet. End-

skønt der var en hel Del af disse Haandværkere til Stede, vovede dog ingen af dem at melde sig. Endelig traadte jeg ud ganske ene Mand. Jeg blev antaget, og Dagen efter fik jeg Ordre om at gaa til Landsbyen Suby og der melde mig til en civil Tømmer, der havde Arbejdet ved Opførelsen af Barakker og Stalde. Om Aftenen, da vi kom i Kvarter, gjorde Kammeraterne Nar ad mig og mente, at jeg vilde komme til at fortryde den Forretning. De mente, at jeg vilde komme til at slæbe Tømmer sammen til Palisadehegn. Men det viste sig, at jeg havde handlet meget fornuftigt. Ved min Ankomst til Suby traf jeg sammen med mange flere Snedkere. Jeg fik saa anvist et Skur til Værksted, hvor der fandtes det dejligste Værktøj og Brædder, og tog straks fat paa at lave Vinduer til Officersbarakker. Snedkerne havde Akkord, og vi fik Betaling og Naturalforplejning, som en Kone i Byen lavede til for os. Madsen var udmærket, og vi havde det rigtig godt. Mine Kammerater fra Kompagniet kom og besøgte mig, og nu var de lige ved at misunde mig det Gode, jeg havde opnaaet ved min Dristighed. Om Natten laa vi indkvarteret i en Lade.

Der opholdt vi os saa indtil den 5. Febr. Først paa Aftenen kom nogle fra Kroen og fortalte, at vi nu skulde rømme Stillingen. Da de var lidt omtaagede af den nydte Spiritus, kunde vi andre ikke rigtig fæste Lid til deres Udsagn. Jeg gik saa udenfor og fik at se noget, som næsten voldte mig Sorg, vor Tømmerplads med alle de dejlige Brædder og de hel- eller halvfærdiggjorte Arbejder brændte i lys Lue. Saa kunde jeg forstaa, hvad Meningen var. I en Fart fik vi vore Sager pakket sammen og drog af Sted Nord paa i Følge med de øvrige danske Tropper. Officererne sagde „Slut op" til vi Snedkere, der paa en Maade kom til at danne en Afdeling for os selv; men vi skiltes efterhaanden fra hverandre, saa jeg kom til at gaa ganske alene omtrent hele Turen, og vi traf ikke vore Afdelinger, før vi kom til Sønderborg. Ved Brohovedet, hvor vi stod i 2-3 Timer, medens det føg og sneede ganske rædsomt, fik Befalingsmændene efterhaanden lidt Samling paa os.

Da vi saa var samlet saa mange, som der nogenlunde kunde gøres Regning paa den Aften, vilde man forsøge paa at faa os indkvarteret, Vi blev først ført hen i en Købmandsgaard, hvor der laa Masser af Sne. En Del af os blev indkvarteret i Kirken, hvor vi da i hvert Fald havde Tag over Hovedet og kunde haft det rigtig lunt og rart, hvis der havde været Halm der inde. Men vi maatte med Tornystret som Hovedpude ligge i Stolene eller paa det bare Gulv. Endskønt vi var dødtrette og udmattede efter den lange, besværlige Vandring fra Dannevirke, var der dog en iblandt os, der havde saa meget Humør tilbage, at han kunde stige op paa Prædikestolen og holde en Prædiken for os, hvis Indhold jeg for Anstændighedens Skyld ikke skal gengive her.

Vi havde længe ingen Mad faaet og led derfor skrækkeligt af Sult. Saa snart det blev lyst om Morgenens stod jeg op og gik ud i Byen hen til en Bager, der lige var ved at tage Brød ud af Ovnen. Jeg fik saa noget af det varme Brød i Posen. Der fandt mange Vej derhen, og Bageren fik snart udsolgt.

Dagen efter kom Regimentet ud til Høruphav, hvor Snedkerne straks blev sat til at bygge Barakker. Senere kom vi ind til Sønderborg, hvor der blev lavet Hestestalde og Barakker. Da Dybbølskanterne blev skudt ned om Dagen, blev vi sendt ud for at gøre Træværket i Stand om Natten. Jeg opholdt mig mest i Skanse Nr. 2, hvor

Anker og Castenskjold havde hjemme.

Den 17. Marts stod der en Fægtning, hvor 8. Regiment mistede en Del Mandskab. Blandt de faldne var Regimentschefen, Oberst H veberg.

Medens vi arbejdede paa Skanserne kunde vi se, hvorledes Tyskerne lavede Værker paa Broager; men ingen forstyrrede dem i deres Forehavende.

Den 18. April om Morgen, da vi var kommen hjem fra Skanserne til vort Kvarter i Sønderborg, lagde mine Kammerater sig til at sove, medens jeg gik ud for at skaffe vort varme Øl. Det var en dejlig Morgen; men det varede ikke ret længe, saa begyndte de at skyde, og snart fik jeg det tyske Flag at se ude i Skanserne. Om Eftermiddagen, da nogle af os gik langs Stranden, kunde vi se en stor Skare af tyske Officerer med glimrende Uniformer og Fjer i Hattene ride paa den anden Side. De havde med sig et stort Musikkorps.

Da Sønderborg blev bombarderet den 28. Marts, flygtede mange af Beboerne bort fra Byen. To Jøder, der handlede med Tobak, Cigarer, Smør, Ost, Pølse og andre Fødevarer, flygtede med; men to Soldater overtog saa Forretningen. Jøderne tog store Priser for deres Varer; men Soldaterne solgte billigt. Jeg og en Kammerat fandt i en Købmands Kælder et lille Anker med Arrak, en dejlig Drik, der smagte som sød Punschekstrakt. Vi tog Ankeret med og gravede det i al Hemmelighed ned i Jorden ude i Nærheden af Brohovedet. Naar vi saa gik ud paa Arbejde, listede vi os til at fylde i vore Feltflasker. Vi tog sparsomt til den dejlige Drik og mente, at den skulde vare længe. Men en skønne Dag var Ankeret til vor store Sorg og Ærgrelse bleven tomt. Andre skikkelige Mennesker havde fundet Vej dertil.

Nogle Dage efter Dybbøls Fald blev 8. Regiment sejlet til Fyn. En Maanedes Tid laa vi indkvarteret i Byen Bøvnse, der ligger i Nyborgegnen, hvor vi fik god Forplejning og havde det udmærket. I den Tid var der Vaabenstilstand. Men saa en Morgen, da vi stillede til Parade for Generalen, fortalte han os, at Tyskerne havde taget Als og rimeligvis vilde forsøge paa at tage Fyn med. Der blev nu ingen Parade; men vi maatte skynde os hen til Bøsseværkeren for at faa Bajonetterne slebet, saa vi kunde tage godt imod Fjenden. Vi marscherede saa til Odense, hvor vi blev godt modtaget af Borgerne, der vilde give os alt, hvad vi sømskede. Vi opholdt os der i omtrent to Timer, og jeg traf 'Min Broder, som stod ved 2. Bataillon. Vi satte os paa en Trappesten og talte lidt sammen. Han havde den Gang ingen Penge, medens jeg havde to Femdalersedler, hvoraf jeg gav ham den ene. Fra Odense marscherede vi til Strib, hvor vi straks kom paa Forpost. Vi fik ladt med skarpt, men maatte ikke skyde, uden vi var sikre paa at ramme. Vi skulde tage Fjenden med Bajonetten. Medens vi laa der paa Egnen ved Strib, fik jeg Koldfeber og blev sendt til København, hvor jeg laa paa Lazarettet indtil hen i August Maaned. Saa kom jeg til Hillerød, hvor Regimentet da var indkvarteret. Vi fik saa Bud om, at de, der selv kunde skaffe civilt Tøj, vilde blive forlods hjempermitteret. Jeg købte mig saa noget simpelt Tøj og kom af Sted hjem efter. Vi sejlede fra Helsingør til, Aarhus, hvor der stod preussiske Soldater opstillede paa begge Sider af Skibsbroen. Vi saa naturligvis lidt vist paa hverandre. Vi kørte saa en Del med Vogn til Silkeborg, og snart var vi atter hjemme.

SØREN PETER MOGENSEN.

I.

Jeg er født i Ans, Grønbæk Sogn, Lysgaard Herred 1838, blev udskrevet paa Session i Viborg til Dragon 1861 og indkaldt til Tjeneste i Randers 5. Januar 1862. Efter Skoletiden blev jeg tildelt 2. Eskadron med Nr. 121. Da Krigen kom, blev Regimentet udvidet til 6 Eskadroner, og jeg kom til 6. Eskadron og fik Nr. 47.

Den 17. Novbr. 1863 marscherede vi fra Randers Syd paa. Hver fjerde Dag holdt vi Rast. Den første Rastdag blev holdt i Landsbyen Hatting, hvor vi under Underofficerernes Opsyn blev sat til den kedelige Bestilling at slibe Sabler. I Landsbyen Bov, der er bekendt fra Trearskrigen, laa vi indkvarteret i 8 Dage. Jeg boede hos Sognefogden. Saa drog vi gennem Flensborg ind i Landskabet Angel, hvor en Del af os i længere Tid laa indkvarteret i Landsbyen Grimmerup. En Del af Befolkningen var tysktalende og tysksindet, men ellers flink og velvillig over for os. Til den 27. Januar fik vi fuld Kost hos Bønderne, og baade vi og Hestene havde gode Dage. Det, vi syntes daarligst om i Førstningen, var den sorte Kaffe med Fedtebrød til, vi fik om Morgen. Men vi kunde faa alt det, vi vilde have, da Værtinden stod ved Enden af Bordet med Kaffe kedlen, og hvis vi ikke vendte Bunden af Koppen op, skænkede hun i igen. Middagsmaden var udmærket; der var altid Sul nok, og naar en Soldat kan faa god Middagsmad, gaar det ikke saa nøje til med Resten; det gik ikke saadan til, da vi kom paa Krigsfod.

Januar Maaned var for Resten god med let Frost. Vi var kun fire Aars Mandskab til den Tid, saa kom der fire til, og fra den Tid begyndte de at udlevere os Naturalforplejning. Saa stod vi der og havde ikke noget at koge i eller spise af og fik heller ikke dette udleveret siden. Naar vi kom i Kvarter, sagde vi gerne til Værtinden: „Lav noget til af hvad du har, for det vi har er saa salt; det kan vi faa i Morgen, hvis vi bliver her saa længe." Den 27. Januar blev vi en Eskadron mere ved Regimentet, og nu kneb det med at faa Hestene i Hus, da der endnu var meget Korn tilbage i Laderne.

Vi blev saa indkvarteret i Landsdelen Kappel, og der opholdt vi os indtil den 31. Januar, saa kom vi til Slesvig. Om Natten havde vi hurtig Udrykning i en forrygende Storm, et Mørke og Regnskyl, saa jeg aldrig har kendt Mage. Jeg kunde ikke engang se min Sidemand. Vi red et Par Mil mod 'Sydvest til nogle Smaabyer, som hedder Hollensted, Bollensted og Langsted, og da vi havde sundet os lidt der, red vi ud til Store og Lille Dannevirke. Der var hele Kavalleriet samlet, og der blev holdt flere Taler til os af de højere Officerer. Derefter kom vor Eskadron ud paa en Rugmark, hvor vi havde lidt Øvelse, og saa kom vi til Langsted i Kvarter.

I de første Dage af Februar blev der kæmpet paa den anden Side af Dannevirke; men vor Eskadron var ikke med. Om Morgen tidlig den 5. Februar drog vi til Slesvig og rykkede senere længere Nord paa. Dagen efter laa vi ude paa en aaben Mark, Side om Side med 9. og 20. Infanteriregiment. Da vi var staaet af Hestene for at faa dem koblet sammen i Gelederne og sat nogle enkelte af Mandskabet paa Vagt, kunde vi godt gaa lidt omkring og se os om. Flere af os gik hen og vilde hilse

paa Infanteristerne for om muligt at træffe Bekendte fra Hjemmet. Jeg traf straks en gammel Skolekammerat. Vi hilste paa hinanden, og efter at have drøftet vor nuværende Stilling sagde jeg til ham: „Jeg er saa sulten!“ hvortil han svarede: „Jeg har en lille Skalk Rugbrød og lidt Smør i Daa-sen tilligemed en god Slant Brændevin i min Feltflaske.“ Saa holdt vi Maaltid paa Stedet mellem de andre Soldater. Jeg lagde Mærke til, at der var rettet mange Øjne imod os ; men vi havde saamænd ikke mere end til os selv.

Imedens vi var i Lag med det, kom der Melding om, at Østerrigerne var nær efter os. Jeg skal love for, at vi snart kom paa Hestene og red efter Flensborg til. Nogle red i Grøften af og til for at holde Hestene paa Benene. Pludselig fik vi Befaling om at standse, og nogle af vore Belalingsmænd kom hen til Eskadronen og befalede c. 50 Mand at gøre omkring for at gaa imod Fjenden.

Jeg var blandt de 50, og jeg kom i forreste Geled. Jeg har aldrig været nogen Kraftkarl, men noget sejt og udholdende, naar jeg selv skal sige det, Korporal Pedersen kommanderede os ind med 8 Mands Front, og Ritmesteren holdt en lille Tale til os, idet han sagde : „Naar I nu skal retirere, saa hold Jer endelig saa sluttet som muligt; for deres Heste kan løbe meget hurtigere end Eders.“ Vi red saa hen for at møde Fjenden og kom til en lille Bakke, hvorpaa der stod to Infanterister, som naturligvis skulde markere det belejlige Øjeblik, naar vi skulde rykke frem. Imens vi holdt der sagde min Sidemand til mig: „Herregud, 47, skal vi nu hen og slagtes?“ Hvortil jeg svarede: „Vel ikke allesammen !“ Lige som jeg havde sagt det, forsvandt de to Udkigsposter, og vi sprængte op paa Bakken, alt hvad vi kunde. Der oppe fra kunde vi se Fjenden, med Kavalleriet forrest og Infanteri og Artilleri bagefter. Vi red lige ind paa dem saa tæt vi kunde. Vi brugte kun Sablerne; men de gav os en Pistolsalve, som dog ikke gjorde synderlig Virkning paa os eller Hestene. Vi forreste kunde ikke høre nogen Kommando, men allesammen gjorde vi omkring enhver for sig, og med det samme havde vi Fjenden imellem os. Det var raske Karle, der var ivrige til at gaa paa; de havde let Oppakning og deres Heste var skærpede. Men sikken et Syn, der var ned ad det Stykke Vej, de forfulgte os: der laa faldne Heste og Dragoner. Jeg kunde se det, da jeg nu var bleven en af de bagerste. Jeg skal love for, at vi fik ordentlig Klø af deres Sabler. Jeg for mit Vedkommende fik mange Sabelhug i Hjælmen. Jeg fik en Flænge i min Kappe, og Hesten fik to lette Hug over Krydset og mellem Ørerne; den gik paa Knæene tre Gange, men jeg fik den op igen. Første Gang gik det nogenlunde, men anden Gang slog de mig Hjælmen ned over Øjnene, og medens jeg rettede ved Hovedbedækningen fik jeg et Stiksaar i højre Haand. Modstanderens Sabel ramte mellem Hoved og Tersbøjle paa min Sabel, og jeg mærkede, at han sled noget med at faa den tilbage. Nu begyndte vort Infanteri at skyde paa Fjenden, og jeg red et Stykke længere ned; men da faldt min Hest tilsyneladende død om paa Vejen, hvorved jeg fik min Sabel brækket imod den frosne Jord. Endvidere fik jeg revet en stor Flænge i min Kappe paa venstre Side.

Jeg laa ved Siden af min Hest med den venstre Fod i Stigbøjlen og sled en Tid, inden det lykkedes mig at blive fri. Da jeg endelig kom op, var jeg noget fortunlet. Men snart opdagede jeg igennem det store Hegn, der stod ved Siden af Vejen, en

Del af mine Kammerater til Fods og med bare Hoveder. Dem sluttede jeg mig til. Men vi stod der og vidste hverken ud eller ind, og der blev skudt fra begge Sider. Vi løb saa den Smule, vi kunde, indtil vi kom forbi vort Infanteri. Det var rimeligvis en dansk Kugle, som havde ramt min Hest. For Resten var den ikke død, men kun bedøvet. Den stod senere op og løb paa egen Haand, blev fanget af vor egen Eskadron kort efter, men var da uden Oppakning.

Da jeg kom hen til vor Eskadron og meldte mig, spurgte man om jeg var saaret. Jeg forklarede saa, at jeg havde faaet et Stiksaar i højre Haand, og da de spurgte om Hesten, sagde jeg, at den laa død oppe paa Landevejen. Derefter spurgte de, om jeg kunde følge med Eskadronen, og dertil svarede jeg ja.

Jeg fik saa anvist en ny Hest ved Eskadronen. Men da Sadeltojet ikke var i Orden, maatte jeg blive tilbage med Hesten paa egen Haand. Jeg tog da efter Flensborg og fulgtes med en Del tjenstdygtige Folk, baade Kavallerister og Infanterister, der alle var til Fods. Efter en Tids Forløb kom vi til Hellebæk Kro, hvor jeg bandt min Hest ved et Stakit, mens jeg gik ind og fik min Haand vasket og forbunden af en Militærlæge. Men da jeg kom ud igen, var Hesten borte. Jeg tænker en af vore egne Folk har taget den. Saa maatte jeg gaa til Flensborg og følges med de stakkels, trætte Infanterister. Jeg havde undertiden et Tornyster paa Ryggen, somme Tider et Gevær i Haanden og stadig en Mand under Armen. Vi kom til Flensborg ved Aftenstid, og vi blev modtaget med aabne Arme af Befolkningen. Der kunde vi faa at spise og drikke uden Betaling, og det var uaturligvis bedst for dem, som kom først. Den 6. Februar havde været en Sultedag for os; thi vort Forplejningsmaskineri var kommet i en saadan Uorden.

Det var ikke for min Dygtigheds Skyld, at jeg slap derfra med Livet; men jeg betragter det som en Beskærmelse fra Vorherre, at jeg ikke skulde miste Livet der.

II.

Fra Flensborg til Bov kørte der en Mængde Vogne. Jeg og en Mand, jeg kom til at følges med, prøvede nu og da paa at køre. Men det gik meget langsomt i det slemme Føre. Da vi kom til den saakaldte Oksevej, stødte der en Hærafdeling til, som kom Vest fra. I Bov blev vi indkvarteret hos min gamle Vært, Sognefogden; men vi maatte denne Gang nøjes med en Kobaas til Natteleje. Efter Aftale kaldte Manden paa os i Dagningen, og vi kørte saa videre med en Beslagsmed. Det fæg og sneede imellem, og vi var tre Dage om at naa til Kolding. En Aften i Mørkningen ankom vi til Vejle, hvor vi, 15-16 Dragoner fra 5. Regiment blev indkvarteret hos en Gæstgiver Olsen. Folkene var svært gode ved os; vi fik en god Forplejning, og oven i Købet Punsch og Penge til. I Vejle fik jeg igen mine Sager i Orden. Jeg fik et Par Benklæder, en Sabelklinge, en Karabin og en ny Hjælm. Den gamle, forhuggede Hjælm blev især Genstand for megen Opmærksomhed og Samtale. Efterhaanden var Eskadronen blevet samlet, og vi blev indkvarteret i Lindeballe, Bredsten og flere Byer omkring ved Jelling. Jeg fik en ny Hest og gjorde igen Tjeneste, særlig Forposttjeneste. I Byen Østed var vi indkvarteret hos en Mand, der hed Jens Vendelbo. Da der blev talt om, hvor slemt jeg var kommen af Sted og mistet mine Sager, blev Konen saa rørt, at hun forærede mig et Par Strømper. I Bredsten Kirketaarn havde vi en Infanterist oppe som Udkigspost. Han skulde

hejse det danske Flag, saa snart Fjenden viste sig. En Aften var jeg paa Vedetpost. Tæt ved, hvor vi stod, var der nogle Buske, og et Stykke henne paa Marken laa der et Hus. Posten, vi afløste, lod os vide, at der maaske vilde komme nogen hen fra Buskene; men det skulde vi ikke bryde os om. Da vi havde staaet lidt, kom der ogsaa noget ud fra Buskene, og jeg maatte spørge tre Gange, inden jeg fik at vide, hvad det var. Saa kom der en lille Dreng frem, der bragte os varme Pandekager fra sin Moder, der boede i det omtalte Hus. Vi var sultne, Pandekagerne smagte godt, og vi tog dem og spiste, selv om det var strafbart at tillade sig den Slags Ting paa Post. Om Morgen kom Konen med varm Mælk og Smørrebrød til os.

Den 8. Marts kom Flaget ud fra Bredsten Kirketaarn. Vi sad netop og var i Færd med at stikke Skeerne i et Fad Suppe, da blev der blæst til hurtig Udrykning. Vi smed Skeerne og fik travlt med at pakke sammen. Konen i Huset bad os om at blive og spise færdig; men det lod sig ikke gøre, vi maatte af Sted. Vi fik saa nogle Melmader og lidt Sul med i Posen. Vi standsede og blev en Tid holdende i en Skov, hvorfra vi hørte Kanonerne tordne ved Vejle.

Omkring ved Uldum og Rask Mølle var vi paa Forpost en Nat i forrygende Storm og Snefog.

Over Skanderborg og Resenbro kom vi til Østerkejlstrup, hvor vi blev indkvarteret og spiste Byggrynsvælling og stegt Flæsk til Middag. Derfra drog vi over Kjellerup og Viborg til Skive, og der holdt vi Rast i nogle Timer. Om Aftenen i Mørkningen red vi i Storm og Regnvejr til Sallingsund, hvor vi skulde færges over til Mors.

Men paa Grund af den stærke Blæst, og da der paa Stedet kun var Fartøjer, der kunde rumme 4 Heste, maatte vi vente i tre Dage. Den anden Dag hen ad Aften prøvede jeg og tre Kammerater paa at slippe over. Men da vi kom ud midt i Sundet, kunde Færgekarlene ikke mere. Saa drev Baaden tilbage, og inden vi naaede Land, kæntrede den, saa vi stod i Vand til op paa Livet og maatte vade i Land; men det var omtrent en halv Mil længere mod Nord end Stedet, vi sejlede ud fra.

Pjaskvaade trak vi saa af Sted med Hestene, indtil vi kom til et Hus, hvor vi bankede paa. Beboerne blev i Førstningen helt forskrækkede for os; men da de kendte Færgekarlene, blev de snart fortrolige med Stillingen. Der var for Resten kun Konen og nogle Børn hjemme, da Manden var indkaldt til Krigstjeneste. Vi satte Hestene ind i Faarestien, medens vi selv fik lidt Mad og noget tørret paa Tøjet. Dagen efter kom en Damper, og nu blev vi endelig sejlet over Sundet, hvorfra vi marscherede til Byen Vejerslev, hvor vi laa indkvarteret i omtrent 14 Dage.

Fra Mors gik vi saa tilbage og var indkvarteret i Resen ved Skive og Vinkel ved Viborg. Paa Rind Hede samledes hele Regimentet og marscherede Syd paa til Kjellerup, hvor 6. Eskadron blev indkvarteret, og en Del af os laa paa Kroen. Der blev jeg behagelig overrasket ved at faa Besøg af min Fader og flere Slægtninge fra Ans, samt min Forlovede. Medens vi stod ude i Gaarden var nogle af Dragonerne i Færd med at vande Heste. Da hørte min Kæreste en af Karlene sige: „Hvad kommer Du ogsaa Lise" - og det var netop hendes Navn. Forbavset vendte hun sig om og saa paa den vildfremmede Mand, som om hun vilde spørge: „Hvad kender Du til mig;" men saa opdagede hun, at Tiltalen ikke gjaldt hende, men en løsgaaende Hest.

Fra Kjellerup drog vi til Balle, Hvinningdal og andre Byer, hvor vi laa indkvarteret, og derfra gjorde vi Patroljetjeneste i Egnen. Derfra drog vi over Holstebro til Od-desund, hvor vi blev færget over til Thyholm og Mors, og der blev vi indkvarteret i Rakkeby, Tødsø og andre Byer i Nykøbingegnen.

Fra Mors drog vi gennem Hanherred og Vendyssel til Frederikshavn, hvorfra vi straks blev sejlet med Dampskibet „Odin“ til Nyborg. Det var kort efter, at Als var taget af Tyskerne.

Vi forlod straks Nyborg og drog Vest paa. Af Byer, hvor vi var indkvarteret, skal nævnes: Aunslev, Veflinge, Fjeldsted og Gelsted. Vi laa en Tid i Bivouak, byggede Barakker og skar Hakkelse ude paa Marken. En Gang imellem red vi et Stykke ud i Stranden, vel sagtens for at vænne Hestene til Vandet, hvis vi skulde møde Fjenden ved en Landgang.

En Tid var der Vaabenhvile, og vi drog tilbage til Egnen mellem Nyborg og Kerteminde, hvor en Del af os i lang Tid var indkvarteret i Revninge. Jeg boede hos en Gaardfæster Hans Rasmussen. Vi havde det særdeles godt det meste af Tiden, vi laa paa Fyn, fik al den Frugt, vi vilde spise, og Garn-meløl at drikke. De fynske Piger kunde svært godt lide de jyske Dragoner — det kunde Pigerne ogsaa andre Steder ; men paa Fyn laa vi særlig længe og havde saa god Lejlighed til at stifte Bekendtskab med Befolkningen.

Hen i August Maaned blev Halvdelen af Regimentet, de ældste Aargange permitteret. Vi, det yngre Mandskab, maatte blive liggende omtrent indtil December; først da slap vi ogsaa fri, sejlede med Damper til Aarhus og blev hjemmitteret fra Randers den 12. December. Jeg havde da været i Tjeneste omtrent tre Aa

DEN DANSKE MENIGE SOLDAT I 1864

EFTER Sigende skal der, inden Krigen i 1864 udbrød, i en EFTER imellem nogle højtstaaende Officerer være falden følgende Udtalelser:

„Hvis vi slaar Fjenden, kan vi ikke indhente ham; men slaar han os, kan vi ikke løbe fra ham."

„Vi har ingen ordentlig Arm, men kun en Bande af forskellige Dele."

„Fjenden har Soldater; men vi har kun Bønderkarle."

Selv om Officererne i nogen Maade havde Ret i deres Betragtninger, blev det dog de daarligt uddannede og slet bevæbnede menige Soldater, Bønderkarlene, der først og fremmest bidrog til, at Danmarks Ære blev reddet i 1864. Den blev ikke frelst ved nogen glimrende Vaabendaa, ved store Sejre, men ved Trofasthed og seig Udholdenhed.

Den danske Soldat kæmpede heller ikke for at vinde Ære og Berømmelse for sig selv eller for at glimre; men han kæmpede for sit Fædreland og for at værne den hjemlige Arne. Talte man med tyske Soldater i Fangenskab og paa Lazaret, drejede deres Tanker og Tale sig som Regel al Tid om deres Afdelinger, om deres Kamp og Sejre, medens de danske Soldater næsten al Tid tænkte paa og og talte om deres Hjem og, hvad der stod i Forbindelse dermed:

Med Hensyn til Uddannelse og Vaabenfærdighed var Tyskerne de danske Soldater langt overlegne; men hvad Mod og Udholdenhed angaar, var Danskerne de bedste. I Sammenligning med de stolte, stramme Preussere i Pikkelhuer og vel tilpassede Uniformer og de fine, flotte Østerrigere tog de danske Bondesoldater sig klodset og ubehjælpsomt ud. Men det, som særligt gav de danske Soldater Mod, var Kærlighed til Fædrelandet og Bevidstheden om, at de kæmpede for en retfærdig Sag. Fædrelandskærligheden kunde give Mod i Kampen og Kraft til at bære Savn og Anstrengelser; men den kunde ikke give bedre Uddannelse, bedre Vaaben eller gøre Skanserne færdige.

Aaret 1864 bragte os Nederlag, Tab og Ydmygelse, og vi maa mindes den Tid med Sorg og Smerte. Men vi har dog ogsaa mange smukke Minder om, hvad Fædrelandskærlighed, Trofasthed, og seig Udholdenhed, formaaede at udrette. Selv om de danske Soldater maatte gaa tilbage, kæmpede de dog trofast og bravt for at redde og bjerger alt, hvad de kunde af dansk Ejendom. Selv om de maatte lide Savn, døje Sult og Kulde, hører man dem ikke klage. Det eneste, de klagede over, var den uvirksomme Tilstand, de maatte indtage overfor Fjenden.

Naar der nu i Aar uddeles Hædersgaver og af holdes Veteranfester rundt omkring i vort Land til Ære for de gamle Krigere, er det kun en ringe Tak for, hvad de maatte vove og lide for 50 Aar siden. Aaret 1914 vil snart være udrundet. Efterhaanden i nær Fremtid vil de gamle Veteraner lukke deres Øjne i Døden, deres Røster vil forstumme, og vi skal ikke mere høre deres Fortællinger fra vor sidste Krig. Men lad os gemme Minderne om dem paa Papiret og i vore Hjerter, saa de kommende Slægter kan vide og kende, hvorledes de Gamle den Gang maatte kæmpe og lide.

HOLDSFORTEGNELSE

HAKON LAURITZEN	Side 3
JOH. P. SØRENSEN	11
JACOB ANDERSENS DAGBOG	16
LAUST NIELSEN	41
JENS PEDERSEN	44
JENS NIELSEN	47
NIELS H. J. HARLEV* (TREÅSKRIGEN OG 1864)	51
JOHANNES FREDERIKSEN	55
JENS C. S. BUSK	58
N. P. CLEMMENSEN	60
SØREN OLSEN	65
JENS NØRSKOV	66
KR. NIELSEN (STIGSEN)	69
CHR. MOGENSEN	73
SØREN PETER MOGENSEN	76
DEN DANSKE MENIGE SOLDAT I 1864	81

* Billedet paa Omslaget NIELS H. J. HARLEV.

